

ნონა კალანდარიშვილი

წლები და ადამიანები

ნონა კალანდარიშვილი

წლები და აღამიანები

*მოსავონარი „ნაკადულში“ გატარებული
ნახევარი საუკუნის შემდეგ*

გამომცემლობა „უნივერსალი“
თბილისი 2012

წიგნის ავტორია ლიტერატორი, მთარგმნელი, ქართული საგამომცემლო საქმის ამაგდარი **ნონა კალანდარიშვილი**. მისი მოგონებანი ერთგვარი მატყანია გამომცემლობა „**ნაკადულისა**“, რომლის მთავარ რედაქტორადაც ის წლების მანძილზე მუშაობდა. ისინი წარმოადგენს საყურადღებო წყაროსა და მასალას მე-20 საუკუნის მეორე ნახევრის ქართული საგამომცემლო საქმისა და ქართული მწერლობის ისტორიისათვის.

© ნ. კალანდარიშვილი, 2012

გამომცემლობა „**უნივერსალი**“, 2012

თბილისი, 0179, ი. ჯავახიშვილის გამზ. 19, ☎: 2 22 36 09, 5(99) 17 22 30

E-mail: universal@internet.ge

ISBN 978-9941-17-644-9

წინასიტყვა

წინამდებარე მოგონებების ავტორია ლიტერატორი, მთარგმნელი, ქართული საგამომცემლო საქმის ამაგდარი **ნონა კალანდარიშვილი**. ქალბატონმა ნონამ ისინი გარდაცვალებამდე სამი წლით ადრე დაწერა, – გარდაიცვალა 2004 წლის 1 სექტემბერს.

ნონა კალანდარიშვილი დაიბადა 1925 წლის 31 მარტს, მახარაძის რაიონის სოფელ კვირიკეთში.

1941 წელს თბილისის 21-ე საშუალო სკოლის დამთავრების შემდეგ მან სწავლა განაგრძო თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის აღმოსავლეთმცოდნეობის ფაკულტეტზე, რომელიც 1946 წელს წარჩინებით დაამთავრა სემიოლოგიის სპეციალობით. უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ რამდენიმე წელი ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის პედაგოგიურ ინსტიტუტში მოღვაწეობდა.

1951 წლის მარტიდან საუკუნის დასასრულამდე ის სხვადასხვა თანამდებობებზე მუშაობდა საბავშვო და ახალგაზრდობის ლიტერატურის გამომცემლობა „საბლიტგამში“, შემდგომში **„ნაკადულად“** წოდებულში. ათეული წლების მანძილზე იყო ამ გამომცემლობის მთავარი რედაქტორი. 1976 წელს ქალბატონი ნონა საქართველოს მწერალთა კავშირის წევრი გახდა. 1968 წელს კულტურის დარგში ხანგრძლივი და დამსახურებული მუშაობისათვის მიენიჭა საქართველოს სსრ კულტურის დამსახურებული მუშაკის წოდება. მისი ღვაწლი აღნიშნული იყო საპატიო სიგელებით.

ჩანაწერები, რომლებიც ავტორმა ასე დაასათაურა – **„წლები და ადამიანები – მოსაგონარი „ნაკადულში“ გატარებული ნახევარი საუკუნის შემდეგ“** – ერთგვარი მატყინა გამომცემლობისა, რომელიც მისთვის, გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, მეორე სახლი და ოჯახი იყო. ისინი იქ გატარებულ წლებს, მის თანამშრომლებს და კოლეგებს ეძღვნება. მოგონებათა ფურცლებზე დიდი ადგილი აქვს დათმობილი ცნობილ ქართველ მწერლებს, ვისაც მჭიდრო ურთიერთობა ჰქონდათ გამომცემლობა **„ნაკადულთან“** – ნინო ნაკაშიძეს, გიორგი ლეონიძეს, ანა ხახუტაშვილს, ვახტანგ ჭელიძეს, არჩილ სულაკაურს, რევაზ ინანიშვილს, გაბრიელ ჯაბუშანიურს,

ნიკა აგიაშვილს, ვახტანგ რაზიკაშვილს, ვახტანგ ბენუკელს, ქეთო ქუჩუკაშვილს, იოსებ ნონეშვილს და ბევრ სხვას, მხატვრებს, პოლიგრაფისტებს, ქართული ინტელიგენციის სხვა წარმომადგენლებს, საზოგადოებისათვის მეტ-ნაკლებად ცნობილ საგულისხმო ლიტერატურულ ფაქტებს.

ნონა კალანდარიშვილი იყო არაჩვეულებრივი რედაქტორი, სტილისტი და მთარგმნელი. მას შესრულებული აქვს მაღალმხატვრული თარგმანები გერმანული და რუსული ენებიდან. ქართულად თარგმნილი აქვს კლასიკოსების თომას და ჰაინრიხ მანების, შ. ცვაიგის, ლ. ფრანკის, ე. ჰოფმანის, ბ. კელერმანის და სხვათა ნაწარმოებები. მოგონებებში ის იმ ადამიანებსაც იხსენებს, ვინც თავის მასწავლებლად და გზის გამკვალავად მიაჩნდა: „*ორმოც წელიწადზე მეტია ქართულ სიტყვას ვეჭიდები*“. – წერს ის – „*უმეტეს წილად გერმანელ მწერალთა ნაწარმოებები მაქვს გადმოქართულებული. ამ გზაზე ჩემი მასწავლებლები იყვნენ ვახტანგ ჭელიძე, ვახტანგ ბენუკელი და დავით ლაშქარაძე, შემოქმედებითი მეგობრობა მაკავშირებდა ოთარ ჯინორიასთან, გზის გამკვალავად მიმაჩნია გრიგოლ ჩიქოვანი, წლების მანძილზე გამომცემლობა „მერნის“ მთავარი რედაქტორი, და ჩემი შეუცვლელი რედაქტორი იზოლდა ლეჟავა*“. ნონა კალანდარიშვილის თარგმანებს დღესაც არ დაუკარგავთ გამომცემელთა და მკითხველთა ინტერესი.

მოგონებები დაწერილია საინტერესოდ, ავტორის ჩვეულებრივ სტილით და წარმოადგენს საყურადღებო წყაროსა და მასალას მე-20 საუკუნის მეორე ნახევრის ქართული საგამომცემლო საქმისა და ერთგვარად ქართული ლიტერატურის ისტორიისათვის.

ქალბატონი ნონა გახლდათ შრომისმოყვარე, გულისხმიერი, თბილი, მოკრძალებული, თავმდაბალი ადამიანი, არაჩვეულებრივი მეგობარი, ნათესავი, და, მეუღლე, დედა და ბებია. გამომცემლობისა და ქართული მწერლობის სამსახურს ის შესანიშნავად უთავსებდა ოჯახსა და ახლობლებზე ზრუნვას და თავდადებასაც. დღეს მას შთამომავლებთან ერთად სიყვარულითა და მადლიერებით იხსენებენ მისი კოლეგები და ნაცნობ-მეგობრები.

მაია ცერცვაძე

დღეს 2001 წლის 5 მარტია. გასული წლების ნოსტალგია შემომანვა და კალამს მოვკიდე ხელი, მაშინაც 5 მარტი იყო, ოღონდ 1951 წლისა. რა დრო გასულა – ნახევარი საუკუნე.

მივდიოდი მარტო, არავინ მომყვებოდა და მამხნევებდა. მივდიოდი დარდიანი და გალუული. დღეს ჩემი ბედი უნდა გადაწყვეტილიყო. სამსახურს ვეძებდი ოჯახის „მარჩენალი“: შინ ავადმყოფი დედა და უმცროსი და-ძმანი მელოდე-ბოდნენ,

ვერის ხიდთან, სვეტებიან ლამაზ შენობას მივადექი და ეს სვეტებიანი შენობა გახდა შემდეგ ჩემი სანუკვარი, ოცნების სასახლე. მას მერე ვერა და ვერ მოვიშორე მისი სიყვარული, თუმცა ორჯერ გამოვიცვალეთ სამყოფელი, მაგრამ დღესაც ის მიმაჩნია ჩემი ადგილის დედად.

ამ შენობაში მელოდა იმედების აღსრულება. გამომცემლობას „საბლიტგამი“ ეწოდებოდა – საბავშვო და ახალგაზრდობის ლიტერატურის გამომცემლობა.

შემდგომში, როცა ამ გამომცემლობის მკვიდრი გავხდი, ბევრი რამ გავიგე მისი წარსულიდან. ვეცდები, შეძლებისდაგვარად დაწვრილებით მოვიგონო ყოველი, იქნებ ვინმესთვის საინტერესო იყოს, ჩემსავით უყვარდეს ის ძველი ბუდე, ენატრებოდეს იმ ადამიანების მოგონება, ვისთან ერთადაც ახალგაზრდობის წლები გაუტარებია.

„ნაკადულმა“ გრძელი და ეკალ-ბარდით მოფენილი გზა განვლო, სანამ მოწაწკარე წყარო ჯერ ნაკადულად, შემდეგ კი წყალუხვ მდინარედ იქცეოდა.

„ნაკადულის“ დიდი შენობის ასაგებად თითო აგური მოიტანეს კეთილმა ადამიანებმა. მათ შორის დღეს ბევრი აღარ არის ცოცხალი, მაგრამ მათ სახელებს დავიწყება არ უწერიათ.

ბატონი ნიკო კეცხოველი, გამომცემლობის ერთ-ერთი მესვეურთაგანი ხშირად იტყოდა ხოლმე: „ქართველ კაცს ნაკადული და წყარო ოდითგანვე უყვარდა. უყვარდა, რადგან მასში ხედავდა სიცოცხლის გამოსახულებას, სიცოცხლის სიმბოლოს, დაუსრულებელ სწრაფვას – შეერთებოდა მეორეს და ამ შეერთებით შეექმნა ძლიერი მდინარე, რომელიც სიცოცხლეს მეტ ძლიერებას მისცემდა. მე ჯერ არ მინახავს და არც მეგულება კაცი, წყაროსა და ნაკადულის ახლოს რომ გაეველოს, არ შეჩერებულყოფს, ხელი არ დაეებანოს, შუბლი არ გაეგრილებინოს, სიამოვნებით არ ავსებოდეს გული და მადლიანად არ გაეღიმოს. . . და აი, სწორედ ასეთი გრძნობით ევსება გული კაცს, როდესაც ამჟამად ესმის სიტყვა „ნაკადული“.

რახან მინდა უფრო შორიდან დავიწყო, ახლა თავს გავანებებ ნაკადულის რაკრაკსა და წყაროს ნანწკარს დავუბრუნდები.

ჩვენს დიდ წინაპართ მშვენივრად ესმოდათ საყმანვილო ლიტერატურის მნიშვნელობა ერის ცხოვრებაში. იაკობ გოგებაშვილი წერდა: „თუ თქვენს სამშობლო ლიტერატურაში საყმანვილო განყოფილება ცარიელია ან სავსეა უნიჭო და უმარილო ნაწარმოებებით, მაშინ თქვენ უნდა მოელოდეთ, რომ თქვენს ყრმას გონების მადა არ გაეხსნება, აზროვნება, მსჯელობა და საუკეთესო ნაწარმოებების კითხვა-შეგნება მისთვის საჭიროებად არ შეიქმნება და იგი გამოვა იმისთანა გულგრილი არსება, რომელიც ბევრით არაფრით განსხვავდება პირუტყვისაგან“.

დიდ ლიტერატურაში ჩაკარგული საყმანვილო ლიტერატურა ყმანვილს სულიერ საზრდოდ გამოადგებოდა.

დრომ მოიტანა ყმანვილთათვის ცალკე გამომცემლობის დაარსების აუცილებლობა და აი, 1938 წლის ერთ ძველ საბუთში ვკითხულობთ: საქართველოს ალკკ ცენტრალურ

კომიტეტთან შექმნილა საბავშვო ლიტერატურის გამომცემლობა, რომლისთვისაც შემოკლებით „საბლიტგამი“ დაურქმევიათ. საბავშვო და ახალგაზრდობის ლიტერატურის გამომცემლობის შექმნის თარიღსაც აქედან ვითვლით. აპრილში იშვა ჩვენი გამომცემლობა, მანამდე საბავშვო წიგნების გამოცემის საქმეს „სახელგამთან“ (ამჟამად „საქართველო“) არსებული ერთი სექტორი განაგებდა.

საბავშვო გამომცემლობის პირველი დირექტორი კონსტანტინე ჭანტურიშვილი გახლდათ. მე მის დირექტორობას არ მოვსწრებივარ, მაგრამ შემდეგ, მოგვიანებით მინახავს გამომცემლობაში მოსული ეს ტანად ბრგე, სანდომიანი ვაჟუკაცი. სათვალე ეკეთა, მალლა ავარცხნილი თმა, ფართო შუბლი ჰქონდა.

რვა წელიწადი იყო კონსტანტინე ჭანტურიშვილი „საბლიტგამის“ დირექტორი – 1938-1946 წლებში, რვა მძიმე წელიწადი ომამდე და მთელი ომის პერიოდი. სამამულო ომმა ადამიანებს ბევრი იმედი დაუმსხვრია. მწერლებმა კალამი ხიშტით და შაშხანით შეცვალეს. ან ქალაღი სად იყო, ან ვის ეცალა საბავშვო წიგნის გამოსაცემად. მე მაინც დამაინტერესა საბავშვო წიგნის ბედმა და საქმეს ჩავუღრმავდი. გული აგითრდებათ იმ წიგნების შემხედვარეს.

1946 წელს კონსტანტინე ჭანტურიშვილი ვასილ კიკნაძემ შეცვალა. მე ვიცნობდი ამ ტანმორჩილ, მოკრძალებულ კაცს. სულ ორი წელიწადი დაჰყო გამომცემლობის დირექტორად ვასილ კიკნაძემ (ეს ჩვენი ცნობილი ხელოვნებათმცოდნე არ გეგონოთ). მისი დირექტორობის ეს ხანმოკლე ვადაც მეტყველებს იმაზე, რომ გამომცემლობას საქმე ვერც მაშინ ჰქონდა კარგად და ეს ზემდგომ ორგანოებში მსჯელობის საგნადაც გამხდარა.

ვასილ კიკნაძის შემდეგ „საბლიტგამის“ დირექტორად 1948 წლის 2 ოქტომბერს მოსულა ქალბატონი თეო აბაშმაძე, ძველი კომკავშირელი, მეტად მოძრავი, ენერგიული ქალი. მან 1952 წლამდე, ოთხი წელიწადი იმუშავა „საბლიტგამში“. მთავარი რედაქტორი უკვე ცნობილი მწერალი ბატონი ვახტანგ ჭელიძე გახლდათ, მეტად ენერგიული, ხალისიანი კაცი.

სანამ ქალბატონ თეოსთან შევიდოდი, დიდხანს მომიხდა ლოდინი მისაღებში, სადაც საბეჭდ მანქანას უჯდა და უკაკუნებდა ახალგაზრდა, ეშხიანი ქალი. იგი ყურადღებას არ მაქცევდა, არც დირექტორისათვის მოუხსენებია ჩემი იქ ყოფნა. ვინ იცის, ჩემისთანა მთხოვნელი რამდენი მიდიოდა დღეში და მასაც თავი ჰქონდა მობეზრებული. ვიჯექი დიდხანს და უხმოდ, მორჩილად, თვალს ვადევნებდი მიმსვლელ-მომსვლელს. ზოგი მარჯვენა კარში შედიოდა, ზოგი მარცხენაში. მივხვდი, იმ ოთახებში უფროსები ისხდნენ. ერთში ცისფერთვალეა ლამაზი კაცი, მეორეში ტანსრული, სანდომიანი ქალი. კარები წამდაუნუმ იღებოდა. ოთახებიდან ხან ხმამალალი ლაპარაკი ისმოდა, ხან დინჯი საუბარი. ვერც ერთი ოთახის კარის შეღებას ვერ ვბედავდი – ვფიქრობდი, ჩემთვის ვინ მოიცლის-მეთქი. ვინც ამ ოთახებში შედიოდა, ყველას ხელში საქალაღეები ეჭირა ან სხვა რაღაც საბუთები. მე კი ხელცარიელი ვიყავი მისული. ჩვენ სხვადასხვა სათხოვარი გვქონდა. რამდენიმე დღეს ვიარე ასე. მივდიოდი და კუთხეში ერთსადიმავე სკამზე ვჯდებოდი. ბოლოს თვით იმ სანდომიანმა ქალმა მომაქცია ყურადღება. ეს ბავშვი, აქ რომ ზის, მე ხომ არ მელოდებაო. ცრემლმორეულმა თავი დავუქნიე. ხელი მომხვია და თავის ოთახში შემეყვანა. დაწვრილებით გამომკითხა, ვინ ვიყავი და რაზე ვიყავი მისული. ჩემი გასაჭირი რომ მოისმინა, მასაც თვალზე ცრემლი მოერია. დიდი ქალივით მოვახსენე, შინ ავადმყოფი დედა და და-ძმანი მელოდებიან-მეთქი. ქალბატონმა თეომ დამიყვავა, ამიხსნა ყველაფერი. ერთი ორი კვირით ადრე რომ მოსულიყავი, უფრო კარგად მოგანყობდით, მაგრამ გული არ გაიტეხო, თუ ბეჯითად იმუშავებ, ახალგაზრდა ხარ, ყველაფერს მოესწრებო. ვერ მივხვდი, რაზე მიხდიდა ბოდიშს ეს კეთილი ქალი. თურმე იმ ხანებში გამომცემლობას საშტატო ერთეულები დამატებოდა, რედაქტორები უკვე მიეღოთ და მე კორექტორად მიპირებდა მიღებას. დიდი მადლობა მოვახსენე და მეორე დღეს სამსახურში გამოვცხადდი არა როგორც მთხოვნელი, უკვე თანამშრომელი. ჩემი თავი ქალბატონმა თეომ ბატონ შალვა გვინჩიძეს, ცნობილ გვინჩიძეთა ოჯახის – ივანე

გვინჩიძისა და ლენა გოკიელის ღირსეულ წარმომადგენელს ჩააბარა. იგი განაგებდა მაშინ გამომცემლობის საწარმოო განყოფილებას.

ორიოდე სიტყვით მინდა მოვიგონო ეს სათნო კაცი, ფუტკარივით მშრომელი. ოდნავ ბეჭებში მოხრილი, ჭკვიანთვალეა, ღიმილიანი. ბატონმა შალვამაც ალერსიანად მიმილო. უფროს კორექტორთან – ქეთკა დემუროვასთან მიმიყვანა და იმანაც დამმოძღვრა: აბა, შენ იცი, რა ბეჯითად იმუშავებო. საქმეს შევუდექი. რახან კორექტურისა ცოტა რამ გამეგებოდა, მეც დავიწყე კითხვა. ვცდილობდი, არაფერი გამომპარვოდა. სამუშაო ბევრი იყო, ჩვენ კი ცოტანი.

ბათუმის პედაგოგიური ინსტიტუტის თანამშრომლებთან (პირველ რიგში შუაში). 7 მაისი, 1949 წ.

ერთ დღეს საბეჭდად ხელმოსაწერი მოზრდილი წიგნის ანაბეჭდები მომიტანეს ორ ცალად. მეტისმეტი გულმოდგინებით ჯერ ერთი წავიკითხე, მერე – მეორე. ამ ჯაფაში რომ ვიყავი, ბატონი შალვა წამომადგა და მითხრა: შეილო, თავს რაზე იკლავ, მეორე ცალშიც იგივე შეცდომები იქნება, რაც პირველში იპოვეო. შემრცხვა და თავი დავხარე. კიდევ ბევრი რამ მასწავლა ბატონმა შალვამ, რაც სამუდამოდ ჩამრჩა მეხსიერებაში.

მალე კომკავშირის კომიტეტის მდივნადაც ამირჩიეს.

ახალგაზრდობამ დალღა არ იცის. მიხაროდა გათენება და სამსახურში წასვლა. ბევრი დავალება მქონდა. მაგრამ ერთ დღეს ახირებული საქმე – ატმის კურკების შეგროვება დაგვავალეს (ალბათ, ბაღების გასაშენებლად). ეგ დავალება აღარ შემისრულებია, მაგრამ მე კი კურკა მდივანი შემარქვეს, რაც ერთხანს მწყინდა კიდევ.

გამომცემლობა იმ დროს განათლების სამინისტროს ეკუთვნოდა და გეგმებიც იქ მტკიცდებოდა. ყველა საჭირობო-როტო საკითხი იქ წყდებოდა. საბავშვო გამომცემლობას მაშინდელი განათლების მინისტრის მოადგილე ქალბატონი მარიამ ბურჭულაძე კურირებდა. უფრო მოგვიანებით მეც დავსწრებივარ სხდომას განათლების სამინისტროში და მახსოვს მისი შეფიქრიანებული სახე, როცა მსჯელობა საბავშვო წიგნის ქალაქსა და საბავშვო შრიფტს ეხებოდა, მაგრამ მაშინდელი განათლების სამინისტრო ლონიერი პატრონი ვერ იყო გამომცემლობისა და უფრო საკუთარ თავს ეკუთვნოდა, ამიტომ ყველა საშტატო ერთეული გააჩნდა, რაც დამოუკიდებელ საწარმოს სჭირდება, საბეჭდი ქალაქი მაშინ ენგურის ქალაქდკომბინატიდან მოდიოდა. ჩამოტანითაც ჩვენ ჩამოგვქონდა. კარგად მახსოვს ჩვენი სატვირთო მანქანა და მისი მძღოლი, მუდამ მომღიმარე უკრაინელი ყმაწვილი ვიტალი. რა დამავიწყებს ქალაქის საწყობს მაჩაბლის ქუჩის ერთ სარდაფში და პატარა პრიმიტიულ საწარმოს, ქალაქის საჭრელს, ქალაქის მჭრელს, ფიცხ გურულს მანუელ ჯაშს. საოცარი კი იყო, ერთი კაცი როგორ ასწრებდა ასეთი პრიმიტიული წესით თუნდაც ერთი წიგნისათვის საჭირო ქალაქის დაჭრას ერთსა და ორ დღეში, მაგრამ საქმე მაინც გვარდებოდა.

მანუელ ჯაში ძალზე ფიცხი კაცი იყო, ერთს კი დაიგრგვინებდა, მაგრამ უცბად გადაუვლიდა, ისევ დადგებოდა თავის დაზგასთან და ქალაქით არასოდეს შეუფერხებია მაშინ ასევე პრიმიტიული სტამბები.

როგორც მახსოვს, მანუელ ჯაში მაშინ წავიდა ჩვენგან, როცა ახლადდაარსებულმა გამსახკომმა ქალაქის საწყობების ცენტრალიზაცია მოახდინა და საერთოდ შეცვალა გამომცემლობების ქალაქით მომარაგების წესი.

როცა სანარმოო პროცესებზე ვლაპარაკობ, არ შემიძლია არ მოვიგონო ორი ახალგაზრდა: შოთა თუშიშვილი და დათო სეფიაშვილი. შოთა თუშიშვილი ერთი ავადმყოფი ყმანვილი იყო, მაგრამ ისე უყვარდა თავისი საქმე, მგონი, თავის ავადმყოფობასაც არად დაგიდევდა. გამომშვებად მუშაობდა და მაშინდელ გამომშვებებს ევალეზოდან მანქანაზე საბეჭდად გაშვებული ანაბეჭდების კითხვა. როცა ფორმა მანქანაზე საბეჭდად მიდიოდა, ცეცხლიც რომ ნაგვიდებოდა, შოთა უკან აღარ მოიხედავდა, სტამბაში გარბოდა მის ნასაკითხად. მას შემდეგ დიდი დრო გავიდა, ბევრი რამ შეიცვალა, ახლა ხომ კომპიუტერმა დაიმკვიდრა ადგილი ჩვენს ცხოვრებაში, მაგრამ შოთა თუშიშვილის გულმოდგინება მისაბაძ მაგალითად მიმაჩნია.

დათო სეფიაშვილს მონყენილს ვერასოდეს ნახავდით. სახე მუდამ უღიმოდა. იგი ტექნიკური რედაქტორიც იყო, გამომშვებიც. ერთი სიტყვით, ბატონ შალვას მარჯვენა ხელი გახლდათ. ხომ არ გგონიათ, რამე დავინწყებოდა. ერთხელ ზედმეტი გულმოდგინებისაგან ავტორის გაჭიანურებულ მოთხრობას საჭირო ადგილას წერტილიც კი დაუსვა და სარჩევი და გამოსაშვები ცნობებიც კი მიაბეჭდა. ერთი ვაივიში ატყდა, გაგიჟდა ავტორი, მაგრამ მეტად კეთილმა, დიდი იუმორის გრძნობით დაჯილდოებულმა ამირან გაბესკირიამ ასე „დაამშვიდა“: ასე სჯობია, მწერალიც შენისთანა უნდა, სადაც განყვეტ ფრაზას, იქ უნდა მთავრდებოდესო.

ბოლოს განაწყენებული ავტორიც შემოგვირიგდა და ის უსიამოვნება მისთვისაც და ჩვენთვისაც მოგონებად დარჩა მხოლოდ.

ბედმა გამიღიმა თუ ჩემმა გულმოდგინებამ გასჭრა, მალე დამანინაურეს, რედაქტორადაც გადამიყვანეს.

ერთხელ, როცა მისაღების მარჯვენა კარი შევალე, გამაოცა უცნაურმა მოხატულობამ. ჭერს გარშემო ფრთიანი კალმები ჰქონდა შემოხატული. რა გელიმება, არ მოგწონსო? – მკითხა ბატონმა ვახტანგმა, ვახტანგ ჭელიძემ, იმ ლამაზმა, ცისფერთვალემა კაცმა, პირველად რომ მიიპყრო ჩემი ყურადღება.

ჩემზე ადრე აქ მთავარ რედაქტორად ალექო შენგელია მუშაობდა, იმან მოახატვინაო.

რაკი ამ ოთახში ფეხი შემოვდგი, იმ დღიდან იმ ოთახის მოხატულობაც მომწონდა და ჩემი კეთილი მასპინძელიც, რომელიც დღესაც ჩემს პირველ მასწავლებლად მიმაჩნია. მის თარგმანებს ადრეც ვიცნობდი და დიდ პატივად მიმაჩნდა ამ დიდ ადამიანთან მუშაობა.

მაშინ ივანე მაჩაბელზე მუშაობდა და მოუთმენლად ველოდი, სულ თვალებში შევცქეროდი, იქნებ მანქანაზე გადაბეჭდილი ტექსტი მე შემადარებინოს-მეთქი. ზოგჯერ ბედი მართლაც გამილიმებდა და წამაკითხებდა. მაშინ უბედნიერეს ადამიანად მიმაჩნდა თავი, ასე მეგონა, ავტორი ჩემს აზრსაც მეკითხებოდა.

პირველი წიგნი რომ მომცა სარედაქციოდ, ძალიან ვლელავდი, ძილი გამიფრთხა, არ ვიცოდი, ბატონი ვახტანგი მომიწონებდა თუ არა ნამუშევარს. ბატონმა ვახტანგმა წაიკითხა და შემაქო. არც მეორე ნამუშევარი დაუწუნებია.

ბოლოს ჩემსავით ახალბედას, მაშინ ახალგაზრდა მწერლის როდამ ჩაჩანიძის მოთხრობების კრებული გადმომცა სარედაქციოდ, აქ კი ჩავიჭერი, გამიტაცა ავტორის გულუბრყვილო, თავისუფალმა აზროვნებამ და უყოყმანოდ მოვანერე ხელი.

მუშაობა დავამთავრე და ბატონ ვახტანგს მივუტანე წასაკითხად. მეორე დღეს ჩემთვის აღარ გაუღიმიო. ნამუშევარი დამიწუნა, მითხრა: ეტყობა, შენ ამის გაკეთებას ვერ შესძლებო და ის დედანი მწერალ გიორგი ნატროშვილს გადასცა სარედაქციოდ. გული დამწყდა. ეს იყო ჩემი პირველი კრახი ცხოვრებაში, პირველი წაბორძიკება. მოუთმენლად ველოდი, როდის მოაბრუნებდა ბატონი გიორგი დედანს. გამოხდა ხანი და მივხვდი, რა შეცდომა დავუშვი – ლმობიერად მოვქცეოდი ახალბედა ავტორს.

ბატონი გიორგის ნამუშევარმა ბევრ რამეზე ჩამაფიქრა, ჩამახედა ჩემი სანუკვარი საქმის საიდუმლოში.

როგორც ზემოთ მოგახსენეთ, ბატონი ვახტანგი ჩვენი მთავარი რედაქტორი გახლდათ. მინდა აქვე დავასახელო ის

ხალხი, ვისაც წლების მანძილზე უმუშავია ამ თანამდებობაზე, რადგან შემდეგ აღარ მექნება მათი დასახელების საშუალება. დავასახელებ თანმიმდევრობით: ირაკლი აბაშიძე, შალვა თაბუკაშვილი, ალექო შენგელია, ვახტანგ ჭელიძე, ამირან გაბესკირია (მოკლე ხნით, შემდგომ დირექტორია), ვახტანგ ბენუკელი, ამ სტრიქონების ავტორი, იაგო ვარდოსანიძე, ვალენტინა ძიძიგური, კვლავ ამ სტრიქონების ავტორი, თენგიზ ჩხაიძე.

იმხანად ხშირად გამოდიოდა ჩვენთან გიორგი შატბერაშვილის მოთხრობები. მომწონდა მისი „სათაფლია“. გიორგი შატბერაშვილის პროზამაც ბევრი რამ მასწავლა. დრო გადიოდა და მეც ვინაფებოდი საქმეში.

ბათუმის პედაგოგიური ინსტიტუტის თანამშრომლებთან (პირველ რიგში მარჯვნიდან მესამე). 13 მაისი, 1950წ

ერთ დღეს ქალბატონმა თეომ მითხრა, ერთი წიგნი გვაქვს სტამბაში გაგზავნილი, იმ წიგნის რედაქტორი მინდა შენ იყო. უარს როგორ შევკადრებდი. მოვიდა კორექტურა და მივდექი და მოვდექი, ვასწორე გემრიელად. წიგნი ეგნატე ნინოშვილზე იყო. იმდენი ვასწორე, თავიდან ასაწყობი გახდა (არადა, ავტორმა არ მოგვიწონა იგი: კამფეტივითა დაწერილი, მხიარულად იკითხებაო). ძალიან მომიწონეს საქციელი,

კარგად გიმუშავიაო. წარმომიდგენია, დღეს რომ ასე ასწოროს რედაქტორმა ანაწყობში, რა მოხდება, როგორ მოუწონებენ ნამუშევარს. ეს მაგალითი მხოლოდ იმის ნათელსაყოფად მოვიტანე, თუ რა დაბალ დონეზე იდგა მაშინ სტამბისა და გამომცემლობის პასუხისმგებლობის საქმე.

ორმოცდაათიანი წლების დასაწყისში, ომისშემდგომ პერიოდში, როცა საბავშვო ლიტერატურაში არ ჩანდნენ ნამდვილი საბავშვო მწერლები, გამომცემლობას გრაფომანები ეძალეობდნენ. მაშინდელ ვითარებაში დიდ წარმატებად მიმაჩნია ნიკო ავალიშვილისეული თარგმანის, ჯერ დაუსტამბავი სერვანტესის „დონ-კიხოტის“ და თედო რაზიკაშვილის შედგენილი, ლადო გუდიაშვილის მიერ დასურათებული ქართული ხალხური ზღაპრების გამოცემა, რასაც დიდი ღვაწლი დასდო ვახტანგ ქელიძემ. ნიკო ავალიშვილის „დონ-კიხოტი“ გაჩაღბა, ისე, რომ თავისი სურნელი შეუნარჩუნა, გამოჩენილმა მწერალმა და დიდებულმა მოქართულემ ნიკა აგიაშვილმა.

გამომცემლობაში თითქმის ერთად მივედით ქეთევან ქუჩუკაშვილი, ვალია ძიძიგური, ვახტანგ ბენუკელი, ნათელა ჩირაძე და მე.

ვალია ძიძიგურს უნივერსიტეტიდან ვიცნობდი, სხვებს კი, შემდგომში ჩემს საუკეთესო მეგობრებს, პირველად ვხედავდი. მასპინძლებად ელენე გოგოლაშილი, მერი ტყემალაძე და გოგი ლომინაძე დაგვხვდნენ.

ყველამ გულით შევიყვარეთ ქეთო ქუჩუკაშვილი, სახელოვანი მამის, შიო მღვიმელის სახელოვანი ქალიშვილი. მე და ქეთოს მაგიდა და სკამი არ გვქონდა. პირველ ხანებში მისაღებში ტახტზე ვისხედით და იქ ვაკეთებდით ჩვენს საქმეს. მე მგონი, დღემდე ორივეს ტკბილად მოსაგონებლად დაგვრჩა ის მაშინდელი უადგილოდ ყოფნა. ბევრი რამ ვისწავლე მისგან, უკვე გამოცდილი მწერლისა და დრამატურგისაგან. მაშინ უკვე დაწერილი ჰქონდა თავისი საუკეთესო პიესები, მათ შორის „ზამთრის ზღაპარი“ და ლალი, მშვენიერი საბავშვო ლექსები. მე და ქეთო ისე დავმეგობრდით, რომ როცა ის არ მოვიდოდა სამსახურში, ის დღე დღედ არ მიმაჩნდა.

ცოტა ვრცლად მინდა გელაპარაკოთ ადრე ნასულ უკეთილშობილეს ადამიანზე ვახტანგ ბენუკელზე. იგი ახალგადმოსული იყო თიანეთიდან. რომ გავიგე შილერსა და გოეთეს თარგმნიდა, დიდი პატივისცემით განვიმსჭვალე მისადმი. რომ იტყვიან, ჭიანჭველას ფეხს არ დაადგამდაო, სწორედ ვახტანგზე შეიძლებოდა თქმა. ვკითხულობდი მის თარგმანებს, დედანთან შედარებაში ვეხმარებოდი. მისი ნაქეზებით მეც მოვკიდე თარგმანს ხელი და პირველად 1952 წელს ვილი ბრედელის პატარა მოთხრობა „50 დღე“ გამოვაქვეყნე. ამას მოჰყვა ამავე მწერლის ტრილოგია „ნათესავეები და ნაცნობები“ და კიდევ ბევრი სხვა. ჩემი უცვლელი რედაქტორები იყვნენ ვახტანგი და ჩემი უსაყვარლესი, უჭკვიანესი ადამიანი დავით ლაშქარაძე, რომელიც ახლახანს მივაბარეთ მინას. რა სასიამოვნო მოგონებად დამრჩა მათთან მუშაობა ჩემს თარგმანებზე. ვახტანგიც აფასებდა ჩემს მეგობრობას. ბევრი ვიმუშავეთ ერთად მის მიერ თარგმნილ გოეთეს დრამებზე. ახლაც ყურში ჩამესმის მისი ხმა, მისი სიტყვები, ნაჩუქარ წიგნზე რომ წამიწერა: „მთელს შენს ღირსებას მეგობრობა შეიცნობს მხოლოდ“.

ვახტანგის ნაადრევად ნასვლა ამქვეყნიდან მეხის დაცემას ჰგავდა, რამდენი რამ გააკეთა და კიდევ რამდენი ჩანაფიქრი დარჩა განსახორციელებელი.

„საბლიტგამში“ რომ მოვიდა, ფრიდრიხ შილერის „დონ კარლოსს“ თარგმნიდა. კარგად მახსოვს, რა უძინარი მოდიოდა სახლიდან (ლამე უყვარდა მუშაობა). ალბათ, ეჩქარებოდა მისი დასტამბვა და პირდაპირ ხელნაწერს, ფურცელ-ფურცელ აწვდიდა სტამბას. მესამე სტამბაში, მის დირექტორთან, ალექსანდროვთან ნახავდით ხშირად.

საინტერესო მოსაუბრე იყო. თვითონ პოეტს უყვარდა პოეზია და ხშირად გვიკითხავდა ვაჟა-ფშაველასა და მირზა გელოვანის ლექსებს. მან დიდი ამაგი დასდო მირზა გელოვანის პირველი ლექსთა კრებულის გამოქვეყნებას და არც შემდგომ მოუკლია ზრუნვა თავისი სიყრმის მეგობრის ლექსებისათვის. ვახტანგის წყალობით ჩვენც ვიცნობდით მირზას და-ძმებს, მის ახლობლებს, თემოს, რუსუდანს, როენას.

ვახტანგთან ხშირად მოდიოდნენ გაბრიელ ჯაბუშანური და ვახტანგ რაზიკაშვილი. გაბრიელი პოეზიის ცეცხლით იწოდა. მოვიდოდა, ჩვენც გულებს აგვინთებდა და ისევ მთას მიაშურებდა.

როცა აქ იყო, სულ მიეჩქარებოდა და მერე იცით, ვისთან? ბატონ კონსტანტინესთან, კონსტანტინე გამსახურდიასთან. კონსტანტინეს ხშირი და მის ოჯახში დიდად მიღებული სტუმარი იყო. რამდენი უსაყვარლესი ადამიანის სიკვდილს მოვსწრებვარ, მაგრამ ძალიან დამწყვიტა გული ამ ალალი, ნამდვილი მთის შვილის, გაბრიელ ჯაბუშანურის წასვლამ ამქვეყნიდან. არასოდეს დამავინყებდა მისი გაცილება მწერალთა კავშირიდან, მის კუბოს ეროვნულ ტანსაცმელში გამონყობილი, მგლოვიარე ლამაზი მთიელი გოგოები რომ მიაცილებდნენ.

ხშირად მოდიოდა ჩვენთან დიდი ვაჟა-ფშაველას მემკვიდრე, თვითონაც მწერალი ვახტანგ რაზიკაშვილი, მუდამ მოღუშული, პირქუში და რაღაც სანუხარით შეწუხებული კაცი. მუდამ უჭირდა ფული და მამის ჰონორარს აკითხავდა. ვახტანგმა შემდეგ მშვენიერი წიგნი დაწერა „მამაჩემი – ვაჟა-ფშაველა“.

რაც უნივერსიტეტი დავამთავრე, ვალია ძიძიგური არ მენახა. ახლა სამუშაო მაგიდას უჯდა და ერთ სანდომიან ქალს ელაპარაკებოდა. ვალია თავაზიანად უხსნიდა რაღაცას, ის ქალი კი ძალზე ხმამაღლა ლაპარაკობდა. გუნებაში გავივლე, ალბათ რაღაცაში ვერ თანხმდებიან-მეთქი, მაგრამ ამ სასიამოვნო ქალსა და ვალიას დიდი შემოქმედებითი მეგობრობა აკავშირებდათ. მერე მივხვდი, თამარ ჩხეიძეს თურმე ხმამაღლა ლაპარაკი სცოდნოდა და სულაც არ ეკამათებოდა თავის რედაქტორს.

გამომცემლობაში ყველა რომ გავიცანი, ჩემი ყურადღება ერთმა ქერათმიანმა, კაფანდარა ქალმა მიიპყრო. წამნამებს ახამხამებდა, ჩაფიქრებული დასცქეროდა ნახატს, მერე შორს დაიჭერდა, თვალეზმოჭუტული შეხედავდა და ისევ მაგიდაზე დადებდა. ფუნჯს საღებავში ამოანებდა და არტისტული მანერით გაუსვ-გამოუსვამდა ნახატს. უაზრო ლაქე-

ბიდან თანდათან გამოიკვეთებოდა ფიგურა. მოკრძალებით გავჩერდებოდი შორიახლო და შევცქეროდი ამ ჯადოქარ ქალს. რა ლამაზი და მიუწვდომელი მეჩვენებოდა. ნამდვილი ხელოვანი იყო. განუშორებლად ეკეთა ძვირფასი ქვებით მოოჭვილი სამაჯური, თურმე თავისი მასწავლებლის, ირაკლი თოიძის საჩუქარი გახლდათ. ასეთი იყო ჩვენი გამომცემლობის მთავარი მხატვარი ეკატერინე ბაღდავაძე, ჩვენი კატინე, შემდგომში დიდად დაფასებული, საქართველოს სახალხო მხატვარი. მისი შემოქმედების მთავარი თემა მეცხრამეტე საუკუნის ადამიანები იყვნენ.

თვითონ წიგნებს იშვიათად ასურათებდა. ინვევდა მხატვრებს, სამუშაოს უნაწილებდა და საბჭოს მუშაობას უძღვებოდა. კარგად მახსოვს მის მიერ დასურათებული ქართული ხალხური ზღაპარი „ასფურცელა“. აქაც ვერ გაექცა მეცხრამეტე საუკუნის თემას და ზღაპრების გმირები თავისი ტიპაჟიდან გამოიკვეთა.

დანყებითი სკოლების მასწავლებელთა კვალიფიკაციის ამაღლების კურსებზე (პირველ რიგში მარცხნიდან მესამე). 1950 წლის ივლისი. უკანა მხარეს წარწერაა: „ქობულეთის რაიონის მასწავლებელთა მცირედი საჩუქარი პატივცემულ ლექტორს ნონა კალანდარიშვილს“

მეტად გული დაგვნყვიტა კატინე ბაღდავაძის ჯერ „საბლიტგამიდან“ და შემდეგ ამქვეყნიდან წასვლამ. დიდი

გულისტკივილით მივაცილეთ ეს მშვენიერი ქალი დიდუბის პანთეონამდე.

დროდადრო გამომცემლობაში ერთი ფუსფუსი ატყდებოდა ხოლმე – სამხატვრო საბჭოს სხდომააო. მოდიოდნენ იმ დროის გამოჩენილი მხატვრები. ჩვენს წიგნებს მაშინ აფორმებდნენ სოსო გაბაშვილი, დუდე გაბაშვილი, შალვა ცხადაძე, გაიოზ ფოცხიშვილი, გიორგი თოთიბაძე, გრიგოლ ჩირინაშვილი, დიმიტრი ხახუტაშვილი, ეთერ ანდრონიკაშვილი, მარიკა დაუშვილი, ნანა შალიკაშვილი და სხვები.

მასხოვს, თუ ბატონი სოსო არ მობრძანდებოდა, ისე საბჭო არ ჩატარდებოდა. მას ეკუთვნოდა გადამყვეტი სიტყვა. მაშინ ჩვენთვის ბატონმა სოსომ ვაჟა-ფშაველას „ჩხიკვთა ქორწილი“ გააფორმა. მოუწონეს ნამუშევარი. საოცრად მორცხვი და და მოკრძალებული კაცი იყო. გარეგნულადაც მეტად მიმზიდველი: ფერმკრთალი, ოდნავ კეხიანი ცხვირი ჰქონდა, ფართო, შავი, ჭკვიანი თვალები.

ბატონ სოსო გაბაშვილს თუ მოკრძალებით შევცქეროდით შორიდან, შალვა ცხადაძე თვითოეულ ჩვენგანს თავის მეგობრად მიგვაჩნდა. ხალისიანი, სიცოცხლით სავსე ადამიანი იყო, საოცარი იმიტაციის უნარით დაჯილდოებული. ყველას რალაცაში გამოგვაჯავრებდა, განსაკუთრებით ელიკო ციბაძეს არ ასვენებდა. ზუსტად ჰქონდა გადმოღებული მისი მოძრაობისა და ლაპარაკის მანერა.

შალვა იმ დროს ჟურნალ „დილას“ მთავარი მხატვარი იყო და გამომცემლობაში რომ გამოჩნდებოდა, ხალისი და სიცოცხლე შემოჰქონდა. შალვა ცხადაძეზე, როგორც საუკეთესო საბავშვო მხატვარზე, მხატვრობაში რეალისტური სკოლის ბრწყინვალე წარმომადგენელზე ბევრი დანერილა და კიდევ დაინერება. მაყვალა მრევლიშვილის ყველა ლექსი და პოემა მისი გაფორმებული იყო. ხატავდა ქართულ ზღაპრებს, განსაკუთრებით დასამახსოვრებელია მისი დახატული „კომბლე“.

გამომცემლობაში თითქმის ყველა საჭირობოროტო საკითხი სარედაქციო საბჭოზე წყდებოდა.

ჩაბრძანდებოდა ქალბატონი თეო პატარა სავარძელში (სულ ის მიკვირდა, ეს ტანსრული ქალი ან იმ სავარძელში

როგორ ეტეოდა, ან მაშინდელ პანანინა „მოსკვიჩში“, გამომცემლობას რომ ემსახურებოდა, სხვათა შორის, ის თეოს სავარძელი კარგა ხანს ინახებოდა ბუღალტერიაში, უკანასკნელ „გადასახლებამდე“). ჩაბრძანდებოდა კოხტად და იწყებოდა საბჭო. მობრძანდებოდნენ საბჭოს წევრები: გიორგი თავზიშვილი, იოსებ გრიშაშვილი, ნინო ნაკაშიძე, ცქვიტი, მარიჯანი და კიდევ სხვები. აქამდე ეს მწერლები არ მენახა და გამომცემლობაში ვნახე პირველად.

სარედაქციო საბჭოებს ვახტანგ ჭელიძე განაგებდა. მე ახალბედა მუშაკი ვიყავი, მაგრამ ქვეშეცნეულად ვგრძნობდი მისი წყენის მიზეზს: როგორი წიგნის გამოცემა მიაჩნდა მას საჭიროდ.

თეო აბაშმაძის დროს წელიწადნახევარი ვიმუშავე გამომცემლობაში და ამ ხნის მანძილზე გავხდი რედაქტორი და შემდეგ განყოფილების გამგეც.

არასოდეს დამავიწყდება ჩემი პირველი შეხვედრა ანა ხახუტაშვილთან. 1952 წელი იყო. ქალბატონი ანას საბავშვო მოთხრობები გამოდიოდა. მე რედაქტორად დამნიშნეს.

უნივერსიტეტიდან გამოყოლილი ქართული ენის ცოდნა დიდად მიწყობდა ხელს ადვილად მეპოვა დედანში თუ ანაბეჭდში გაპარული შეცდომა. ბატონი ვარლამ თოფურია ქართული ენის სინტაქსს მასწავლიდა. განსაკუთრებით მიყვარდა ეს საგანი და დიდადაც ვიყავი განაფული მასში. ანა ხახუტაშვილის რედაქტორად რომ დამნიშნეს, ვიფიქრე, თუ ცოდნის გამოჩენაა, ახლა უნდა გამოვიჩინო-მეთქი. მივყევი და სულ გრამატიკის ნორმების მიხედვით გავასწორე ერთი მოთხრობა. ყურადღება არ მიმიქცევია მისი მსუყე ძარღვიანი ქართულისათვის.

ქალბატონი ანა შეუძლოდ გახლდათ და შინ მივართვი ჩემი ნამუშევარი.

გავიდა რამდენიმე დღე და დამირეკა, მოვდივარ და მანდ დამხვდით. აბა, რა ვიცოდი, რა მეხისტეხა მელოდა. მართლაც მობრძანდა მეორე დღეს, წამოვიდა ჩემსკენ და ჯოხი მომიღერა, შორიდან დამიძახა, ამ ჯოხით უნდა გცემოო (ქალბატონ ანას ფეხი სტკიოდა და ჯოხით დადიოდა).

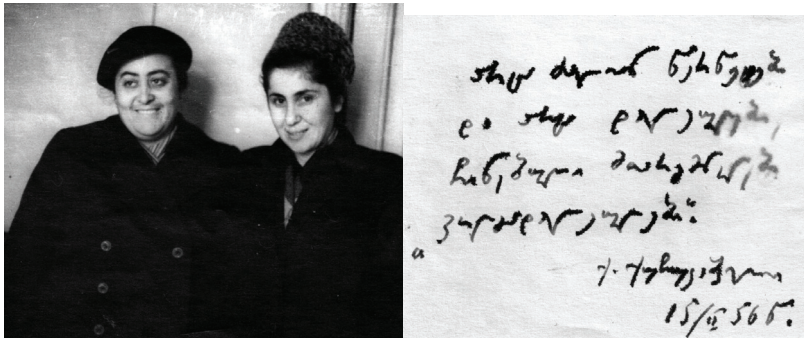
თურმე ჩემი ნამუშევარი არ მოსწონება. მე, როგორც შემეძლო, ვუმტკიცებდი ჩემს სისწორეს. ბოლოს თვითონაც დამიჯერა და მითხრა: ქალო, მართლა ჯოხით კი არ უნდა მეცემე, მოდი, შევრიგდეთ, ეგ გრამატიკა სწორია, მაგრამ ჩემს მოთხრობებთან ვერ მოდის, ეგრე ნულარ გამისწორებო.

მას შემდეგ ვყოფილვარ ქალბატონ ანას რედაქტორი, მაგრამ ყოველ სიტყვას და ფრაზას ვწონიდი, ჩავწვდი მისი მსუყე ქართულის მაღლსა და ერთი სიტყვაც აღარ გამისწორებია. ამ სტრიქონებს რომ ვწერ, თვალწინ მიდგას ეს სანდომიანი, ჭაღარა მანდილოსანი, მისი მოჭუტული თვალები, ლამაზი ღიმილი. ღილინი უყვარდა. თურმე სიკვდილსაც ღილინით შეხვედრია.

მიჭირს მასზე ლაპარაკი, მაგრამ არ შემეძლია ორიოდე სიტყვით არ მოვიგონო ჩვენი ელიკო, ელიკო ციბაძე, დღიდან დაარსებისა ორმოცდარვა წელიწადი რომ მოჰყვებოდა გამომცემლობას. მახსოვს მისი ახალგაზრდობაც და სიბერეც. მდივან-მემანქანედ დამიხვდა გამომცემლობაში, მაგრამ ეს ენერგიული ქალი მრავალ საქმეს უთავსებდა თავის პატარა თანამდებობას. ყოველ საქმეში ერეოდა და ხომ არ გგონიათ, ვინმეს უბრალოდ დაემოეჩილებოდა, ქედს მოუხრიდა ან ვინმეს დაჩაგრულად მიიჩნევდა და გვერდით არ ამოუდგებოდა. ცოტა არ იყოს, მეკრძალებოდა მისი და ვცდილობდი, არაფერი მეწყენინებინა. ჩემს თვალში ეს პატარა ქალი ბუმბერაზი ადამიანი იყო, ისე შინაურულად ელაპარაკებოდა იოსებ გრიშაშვილს, ცქვიტს, მარიჯანს, სოსო გაბაშვილს, ნინო ნაკაშიძეს, ნიკო კეცხოველს, რომელთაც მე სალმის მიცემასაც ძლივს ვუბედავდი. ელიკოს განსაკუთრებით ახლო მეგობრობა აკავშირებდა ვახტანგ ჭელიძის ოჯახთან, მაგრამ საქმეში მასაც არ უთმობდა. მახსოვს, ერთხელ ბატონ ვახტანგს რალაცას უბეჭდავდა. ერთი სიტყვა არ მოეწონა და თავი მოიკლა, არა და არ დაუბეჭდა ისე, როგორც ბატონ ვახტანგს სურდა. რალა თქმა უნდა, ბატონი ვახტანგი იძულებული გახდა დაეთმო თავისი „ურჩი“ და „მკაცრი“ რეცენზენტისათვის. როცა ელიკოს ვიგონებ, აქვე მინდა გავიხსენო ჩვენი მოხუცი მიკრიკი პეტრე ბაბუნაშვილი. მოხუცებულობის გამო უჭირ-

და თავისი მოვალეობის შესრულება. ქართულ ელიტაზე გაბრაზებული დიდ „საიდუმლოს“ გაგვანდობდა ხოლმე, არ დაუფეროთ მაგას, ფარცხანაყანებელიაო, ფარცხანაყანებელობა თითქოს დიდი დანაშაული იყო.

იმ ხანებში დაარსდა ჟურნალი „დროშა“. მისი დაარსება, რალა თქმა უნდა, დიდად სასიხარულო მოვლენა იყო, მაგრამ მე მწარედ მაგონდება მისი დაარსება, რადგან იქ სამუშაოდ გადავიდა ბატონი ვახტანგი. მალე მას მიჰყვა შალვა გვინჩიძეც. ბოლო ხანებში ჩეხური ენა შეისწავლა და ალოის იანასეფის „ძალთავეები“ თარგმნა.

ელენე გოგოლაშვილთან ერთად. ფოტოსურათს უკანა მხარეს მინერილი აქვს ქეთო ქუჩუკაშვილის ლექსი:

„არც ძალიან წერნეტები
და არც დალეულები,
ჩინებული მთარგმნელები
„ვოლგადალეულები“.

ქ. ქუჩუკაშვილი
15/11 56 წ.

გამომცემლობაში ერთ-ერთი კოლორიტული ფიგურა იყო ანიკო ნემსაძე. მაშინ ახალგაზრდა სიბერემდე შემორჩა გამომცემლობას და მისი ხსენება მრავალჯერ მომიწევს. მთავარ ბუღალტრად ძალზე ჭკვიანი და სიმპათიური კაცი გოგი ჩიღვინაძე მუშაობდა, ანიკო მისი მოადგილე იყო, გოგის წასვლის შემდეგ ანიკოს დარჩა მთავარი ბუღალტრობა. გამომცემლობისა, როგორც „ავი ენები“ ამბობდნენ, საკუ-

თარ ბედნიერებას ბალანსზე მუშაობა ამჯობინა და კარზე მომდგარი ბედი ხელიდან გაუშვა.

გამომცემლობაში მთავარი რედაქტორის ადგილი რომ განთავისუფლდა, ძალზე შეფიქრიანდა ქალბატონი თეო. არჩევდა კანდიდატურებს. ბოლოს არჩევანი ერთზე შეაჩერა და გვახარა, ძალზე კარგი და საქმიანი ადამიანი შევარჩიე, მალე თქვენც გაგაცნობთო.

ერთ მშვენიერ დღეს გამომცემლობაში მოვიდა შევგვრემანი, შავთვალა, გამხდარი კაცი. სახე სულ უღიმოდა და ჩვენც ღიმილით დავხვდით. ეს კაცი ამირან გაბესკირია გახლდათ.

გამომცემლობას სულ რამდენიმე ოთახი ეკავა და ძალზე ვინროდ ვისხედით. მე მთავარი რედაქტორის ოთახში ერთ კუთხეში ვიჯექი. ბატონი ამირანის მოსვლას დიდი ხალისი მოჰყვა. თვითონ ენაწყლიანი კაცი იყო. ახალ კაცთან მიმსვლელ-მომსვლელს რა გამოლევდა. მოდიოდნენ მეგობრები, ავტორები. მოდიოდნენ საქმეზედაც და უსაქმოდაც. მე ვიჯექი და ვუბღვერდი ახალ უფროსს. მაშინვე შემამჩნია და მითხრა: გატყობ, მუშაობაში ხელი გეშლება, სანამ პირობები გაგვიუმჯობესდება, კი მერიდება, მაგრამ ჩემს მეგობრებს მიღების საათები უნდა დავუნესო, თორემ ვერც შენ გააკეთებ რამეს და მეც უბრალოდ ვცდებიო.

საქმეც აენყო ნელ-ნელა. 1953 წლის ახალი წელი დგებოდა. ქალბატონი თეო გამოგვემშვიდობა და მეტი აღარც მოსულა გამომცემლობაში, სხვა სამუშაოზე გადაიყვანეს. გული დამწყვიტა მისმა წასვლამ გამომცემლობიდან და რამდენიმე წლის შემდეგ ამქვეყნიდან. იგი ერთ ტრაგიკულ შემთხვევას შეეწირა ავტოკატასტროფაში თავის შესანიშნავ მეუღლესთან კონსტანტინე ჯაფარიძესთან ერთად.

ბატონ ამირანს დიდხანს არ უმუშავია მთავარ რედაქტორად, მალე გამომცემლობის დირექტორად გადაიყვანეს. დაიწყო მეტად რთული პერიოდი ჩვენს ცხოვრებაში. დაირხა ხმები, გამომცემლობები უნდა გამსხვილდეს და „საბლიტგამი“ ცალკე აღარ იარსებებსო.

დადიოდა ბატონი ამირანი ზემდგომ ორგანოებში. ხან დაღონებული დაბრუნდებოდა, ხან დამშვიდებული. ახლაც

მაოცებს, ვის უნდა მოსვლოდა თავში ამგვარი უმგვანო აზრი – გაეუქმებინა საქართველოში ერთადერთი საბავშვო გამომცემლობა თხუთმეტი წლის არსებობის შემდეგ. ასე იყო თუ ისე, გამომცემლობა გადარჩა და ამ საქმეში დიდი წვლილი მიუძღვით ბატონ ამირანსა და ირაკლი აბაშიძეს.

მინდა ერთხელ კიდევ მოგაგონოთ: სახელგამის მხატვრული ლიტერატურის სექტორს რომ გამოეყო, „საბლიტგამი“ ალკკ ცენტრალურ კომიტეტს ეკუთვნოდა, ომის შემდგომ 1957 წლის 1 დეკემბრამდე საქართველოს განათლების სამინისტროს გამგებლობაში შედიოდა, 1957 წლის დეკემბრიდან კი – კულტურის სამინისტროსი. 1952-1958 წლებში გაიზარდა გამომცემლობის მოცულობა, მოემატა საშტატო ერთეულები. 1951 წელს, როცა დავინწყე აქ მუშაობა, ცხრაშტი კაცი მუშაობდა.

როგორც ადრე მოგახსენეთ, სამუშაო ოთახები არ გვყოფნიდა და მეოთხე სართულზე ერთი ოთახი „მივიტაცეთ“. ეს სართული იმ დროს „ნიგნის პალატას“ ეჭირა: ჩვენს „მიტაცებულ“ ოთახში საკორექტურო განყოფილება იყო მოთავსებული. იმ დროს ისეთი ძლიერი საკორექტურო განყოფილება გვქონდა, მას შემდეგ დღემდე შევნატრით. კორექტორებად მუშაობდნენ ნიჭიერი ახალგაზრდები, ტოლს რომ არაფერში დაუდებდნენ რედაქტორებს და თვითოეული მათგანი შემდეგ დაწინაურდა კიდევ: ნათელა ლორთქიფანიძე, შუქურა დარახველიძე, მედეა მენაბდე, ეთერ ჯიქია, მერი ამაშუკელი, მადონა გორგაძე.

გვიანი შემოდგომა იყო. რამდენიმე წუთის დამთავრებული იყო შესვენება, კორექტორებს ესაუზმათ და დაბალ ხმაზე ლილინებდნენ.

ნიგნის პალატის დირექტორი გამუდმებით იმ „მიტაცებულ“ ოთახს გვიჩიოდა და იმ დღესაც რაიკომიდან კომისია მოეწვია. იმ ოთახის კარი რომ შეაღეს და კორექტორების ლილინი შემოესმათ, ისედაც ჩვენზე გაცეცხლებულმა „ნიგნის პალატის“ რედაქტორმა და კომისიის წევრმა (იგი რაიკომის მესამე მდივანი იყო) საქმე უფრო დაამძიმეს, არად ჩააგდეს, რომ ხუთი წუთი იყო გადამორებული შესვენებას, საქმე

რაიკომამდე მიიტანეს.

უნდა გენახათ, როგორ შენუხდა ბატონი ამირანი. დანაშაული კი მიგვიძლოდა, მაგრამ ადამიანს ეგრე ადვილად ვერ გაიმეტებდა. მეორე დღეს რაიკომში გამოგვიძახეს. მე პარტორგანიზაციის მდივანი ვიყავი. წავიყვანეთ „დამნაშავეებიც“ ბოდიშის მოსახდელად. რაიკომის მდივანმა კარგად გამოარკვია საქმის ვითარება, თითოეულ მათგანს გამოჰკითხა ყველაფერი დანვრილებით, ჩვენგანაც მოისმინა განმარტებანი მათ საქმიანობაზე. ბატონი ამირანი დიდი იუმორის გრძნობით დაჯილდოებული კაცი იყო, და იქვე ჰკითხა მესამე მდივანს, ისე, კარგად მაინც თუ მღეროდნენო. შოთა დოლიძე (პირველი მდივანი) ძალზე ადამიანური კაცი იყო, ერთადერთი ნაკლი ის ჰქონდა, გრძელი თათბირების ჩატარება უყვარდა (ღმერთმა შეუხდოს, კარგა ხანია აღარ არის ამქვეყნად). გული მოუღბა, მასაც გაელიმა და მხოლოდ დაგვტუქსა, დაუსჯელები გამოგვიშვა.

სამი დღის შემდეგ მთელი გამომცემლობის ლიკვიდაცია მოხდა: გაუქმდა საქართველოს სსრ განათლების სამინისტროს საბავშვო და ახალგაზრდობის ლიტერატურის გამომცემლობა „საბლიტგამი“ და ხელახლა დაინერა ბრძანება ამ გამომცემლობის კულტურის სამინისტროსთვის გადაცემის თაობაზე.

ბატონი ამირანის დირექტორად დანიშნის შემდეგ გამომცემლობის მთავარი რედაქტორი ვახტანგ ბენუკელი გახდა.

საბინაო პირობები დიდხანს ძალზე მძიმე გვექონდა. მხოლოდ დირექტორი იჯდა ცალკე ოთახში. სხვა ოთახებში ერთად ნახავდით რედაქტორს და კორექტორს, განყოფილების გამგეს. რამდენიმე კაცი ერთად ვისხედით მთავარი რედაქტორის ოთახში. ერთხანს ბატონმა ამირანმა მოსპო სტრუქტურული დანაყოფები. ყველანი რედაქტორებად გვაქცია და თითო კორექტორი მოგვამაგრა. ასე ვმუშაობდით ერთად წყვილ-წყვილად. მახსოვს ჩემი მენწყვილე კორექტორი ლენა ფოფხაძე იყო. ისიც მაგონდება, ქალბატონი მარიამ ჭავჭავანიძე ნაბეჭდით ხელში როგორ დასდევდა შუქუ-

რა დარახველიძეს და ეკითხებოდა: „შუქურა, აქ ნერტილი უნდა?“ „უნდა, ქალბატონო მარო, უნდა“ – იყო პასუხი.

რა წიგნები გამოდიოდა? გამოდიოდა ქართველ მწერალთა: ირაკლი აბაშიძის, გრიგოლ აბაშიძის, ელიზბარ უბილავას, მარიჯანის, გიორგი შატბერაშვილის, ელიზბარ ზედგინიძის, ლავრენტი ჭიჭინაძის, რევაზ მარგიანის, ნინო ნაკაშიძის და მრავალ სხვათა ნაწარმოებები.

გამოდიოდა უცხოელ მწერალთა თარგმანები. თარგმანებს ხშირად მცირე ხელფასიანობის გამო გამომცემლობის თანამშრომლები ასრულებდნენ. ამაში დიდად უწყობდა ხელს გამომცემლობის დირექტორი. იგი ძალზე ჰუმანური კაცი იყო და იშვიათად თუ დასჯიდა ვინმეს. დაგვიანებულ ან გამომცემლობიდან გაპარულ თანამშრომელს თუ დაინახავდა, თავს მიაბრუნებდა, ვითომ ვერ დაინახა.

მისი სიკეთე მე საკუთარ თავზე გამოვცადე და მასთან ჩემი მეგობრობა ბატონი ამირანის სიკვდილამდე გაგრძელდა.

აქ ერთი შემთხვევა მინდა მოვიგონო. ოთარ გვინჩიძემ, ამქვეყნიდან აღრიანად წასულმა ახალგაზრდა კაცმა, გამოსაცემად მოიტანა ირმა ფორსტენ-ტელმანის (ტელმანის ქალიშვილის) წიგნის „ერნსტ

შვილთან გურამთან ერთად

ტელმანის“ მისეული თარგმანი. რედაქტორად მე დამნიშნეს, რადგან გერმანულის მცოდნედ მთვლიდნენ. ბევრი ვიმუშავე, ბოლოს კორექტურაში (სტამბის მიზეზით) ასეთი შეცდომა გაიპარა: ნაცვლად „სოციალური უსამართლობისა“ „სოციალისტური უსამართლობა“. ეს შეცდომა მოხერხებულად გამოიყენეს და ზემდგომ ორგანოებამდე მივიდა. რალა თქმა უნდა, რედაქტორის დასჯა მოითხოვეს, მისი განთავისუფლება კი. ბატონმა ამირანმა იქ საჩვენებლად ბრძანებით

საყვედური გამომიცხადა, მაგრამ მე არ გამაგებინა და მხოლოდ მაშინ მითხრა, სხვა შემთხვევის გამო მადლობა რომ გამომიცხადა და საყვედურიც მომიხსნა.

სათარგმნად რა შეგვერჩია, ამაზე ზემდგომ ორგანოებს უნდა დავკითხებოდით. დიდ მოდაში იყო „სოციალისტური“ ქვეყნების ლიტერატურა და ამას ჩემდა სამნუხაროდ და სანანებლად „ხარკი“ მეც მოვუხადე.

ჩვენს ოთახში შემოდიოდნენ მწერლები. ვისმენდით მათ სჯა-ბაასს ლიტერატურაზე, ზოგჯერ ჩვენც ჩავებმებოდით ხოლმე კამათში.

ერთ დღეს ჩვენს ოთახში მაღალი, პრიალა შავთმიანი ყმაწვილი შემოვიდა. მე პირველად ვხედავდი, სხვა დროს არასოდეს მენახა, მის პოეზიას კი კარგად ვიცნობდი.

ვახტანგმა გამაცნო: ეს პოეტი ხუტა ბერულავააო. მერე რამდენიმე ლექსიც წაგვიკითხა.

შემდეგ ხშირად შემოდიოდა ჩვენთან, იქვე, ჩვენივე შენობაში „მნათობის“ რედაქციაში დაიწყო მუშაობა.

გამოჩნდებოდა თუ არა ხუტა, ჩვენი მთავარი ბულალტერი ანიკო ნემსაძეც იქვე გაჩნდებოდა, უსმენდა და ზოგჯერ თავისი ლექსის წაკითხვასაც კი გაბედავდა.

ახლაც ყურებში მიდგას მისი ათროთლებული ხმა:

„მე შენში მხოლოდ სულს ვეძებ, თორემ ხორცი ბაზარშიც კი იყიდება“.

ხუტა იცინოდა და ურჩევდა: ბულალტერია მოადგილეს გადააბარე, შენ კი ლექსები წერეო.

მაშინ არა, მაგრამ მრავალი წლის შემდეგ მინდია არაბულის დიდი გულისხმევით და მურმან ლებანიძის მხარდაჭერით ლექსების მშვენიერი პატარა კრებული – „და ოცნებაში გაეჭაღარავდი“ გამოაქვეყნა ისე, რომ ბულალტერია არავისთვის გადაუბარებია. ერთ ლექსში იგი წერდა: „მეც შემაქვს წვლილი მცირედი პატარა ნაკადულშია“. მან დიდხანს იღვანა და მცირედი კი არა, დიდი წვლილი შეიტანა საყმაწვილო წიგნის ზრდა-განვითარებაში. მისი სული სულთა სამყაროში გადასახლდა, ჩვენ კი დაგვიტოვა ანდერძად: „გახსოვდეთ მარად თვისტომი, გახსოვდეთ ადამიანი“.

მალე დავუახლოვდი ხუტას. ერთხელ „მნათობში“ ჩემს თარგმანზე დასაბეჭდად მიტანილი რეცენზიაც კი წამაკითხა (რეცენზია დადებითი იყო, მაგრამ მისი ჩვენება წინასწარ აკრძალული იყო).

1958 წლის გაზაფხული იყო. ბატონი ამირანი „საბჭოთა მწერლის“ (შემდგომ „მერანი“) დირექტორად გადაიყვანეს.

1958 წლის 25 მაისს „საბლიტგამის“ დირექტორად ხუტა ბერულავა დანიშნეს.

ამ დროიდან იწყება გამომცემლობის აღმავლობა. ერთი ორად გაიზარდა შტატები. გამომცემლობას შეემატნენ ადამიანები, რომელთაც დიდი წვლილი მიუძღვით მის საქმიანობაში. უპირველეს ყოვლისა, მოხსენიების ღირსნი არიან მერი ჭიბრიშვილი, ჯენეტო ჭანტურაია, ლია ერისთავი, ანა ღვინიაშვილი, გურამ მეტრეველი, ლილი გოგობია, მერი ფანჯავიძე, მერი ამაშუკელი, ლეილა ცაგარეიშვილი, მილიცა აბაშიძე, ლამარა სულთანისვილი, მიშა კუხალაშვილი, ოთარ პირველი, ციალა ცერცვაძე, იაგო ვარდოსანიძე, ბეჟან ასათიანი, ლავრენტი ჭიჭინაძე, ბეჟან ასათიანი, გიორგი კაჭახიძე, აკაკი ბრეგაძე, რეზო ორჯონიკიძე, ასმათ კიკვიძე, ნათელა ჯოლოხავა, ეთერ ჯიქია, მანანა ზუბადალაშვილი, ლოლა ქადაგიშვილი, ელიზბარ უბილავა, მარინე სოხაძე, ლია ქვარცხავა, ნელი შველიძე, ჯიბო ყავლაშვილი, შოთა დოლიძე, გოგი დონაძე, ოთარ ჯიშკარიანი, რამინ მელაძე, ლეილა ბასილაია, თამარ შინდაგორიძე, ეთერ მახათელაშვილი, დიმიტრი ჯაბუა, მედეა მთვრალაშვილი, გლებ დიკი, მაყვალა ჭახრაკია, ლილი გეგელია, ქეთევან ნადირაძე, რეზო ინანიშვილი.

ამათგან ცოცხლები აღარ არიან ლავრენტი ჭიჭინაძე, გიორგი კაჭახიძე, ელიზბარ უბილავა, ოთარ ჯიშკარიანი, რამინ მელაძე, თამარ შინდაგორიძე, დიმიტრი ჯაბუა, ანა ღვინიაშვილი, გურამ მეტრეველი, მერი ამაშუკელი, ლეილა ცაგარეიშვილი, გოგი დონაძე, ოთარ პირველი, იაგო ვარდოსანიძე, ლეილა ბასილაია, გლებ დიკი.

ღმერთმა სასუფეველი დაუმკვიდროთ იმქვეყნად.

რეზო ინანიშვილი გამომცემლობის გონი და სინდისი იყო. იგი სკოლამდელი და უმცროსი სასკოლო ასაკის ლიტე-

რატურის გამოცემას ედგა სათავეში. მუდამ იმაზე ზრუნავდა წიგნის შინაარსისათვის შესაფერისი ფორმა მიეცა.

ნაადრევად გაშორდა გამომცემლობას უნიჭიერესი რედაქტორი, ასევე სკოლამდელი ლიტერატურის დიდი მოამაგე ქეთევან ნადირაძე. მან გადაამუშავა ქართული ხალხური ზღაპარი „ნიქარა“, რითაც მამაშვილობის სიყვარულის დიდ გრძნობას ფაქიზად მოეკიდა. დიდად მოიწონეს მაშინ მის მიერ შემოთავაზებული ვარიანტი, ეს ზღაპარი დღეს ქეთევან ნადირაძის რედაქციით იბეჭდება.

ქეთევანი უბადლო მოქართულე და მთარგმნელი იყო. თარგმანებში გამოირჩევა მის მიერ შესრულებული ვ.იანის „ჩინგის ხანი“.

უკურნებელი სენით შეპყრობილს ზრუნვა არ მოაკლო გამომცემლობამ. საკუთარი ხარჯით გაგზავნა მოსკოვს სამკურნალოდ. მას მეგზურობას საბავშვო ლიტერატურის ცნობილი კრიტიკოსი ანა ღვინიაშვილი უწევდა.

ანა კეთილშობილი, მშრომელი ადამიანი იყო. უსაქმოდ ერთ წუთს არ გაჩერდებოდა. მან ხელით გადაწერა „როსტომიანი“. წერდა და წერდა, მეც არ ვუშლიდი, თუმცა მაცოცებდა, ვერ ვხვდებოდი, რისთვის სჭირდებოდა.

არ შემიძლია არ გავიხსენო დიდი პოლიგრაფისტი, უკეთილშობილესი კაცი გოგი დონაძე. იგი ჩვენთან სანარმოო განყოფილების გამგედ მუშაობდა. გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, სწორედ მისი დამსახურებაა ორ წელიწადში „ჩვენი საუნჯის“ ოცტომეულის გამოშვება.

ერთხელ გოგისთან პირადი სათხოვარი გამიჩნდა და მან „ქრთამი“ მომთხოვა. სახტად დავრჩი! და იცით, ეს „ქრთამი“ რა იყო? ხვალ დილისთვის „ჩვენი საუნჯის“ ათი თაბახი წაკითხული მომიტანეო.

ზემოთ ჩამოთვლილი ადამიანების ხსენება ბევრჯერ მომიწევს. მაგრამ მათ ღვაწლს ჩემი თვალთახედვით აქაც შევეცდები.

ჩემი ძირისა და ლხინის მოზიარეა მერი ჭიაბრიშვილი. მისი სიტბო და გულისყური არასოდეს მომკლებია. მისი ოჯახი ყოველთვის იყო ჩემი დასაყრდენი და ქომაგი. ჩვენს

სისტემაში არ მეგულება მასზე მცოდნე და საქმიანი ეკონომისტი. მას ერთი დღეს არ უცხოვრია გამომცემლობის გარეშე. პირადული შეუწირავს საერთო საქმისათვის. გამომცემლობის გასაჭირი მისი პირადი გასაჭირიცაა. იგი დღესაც საოცარია, უშურველი ენერგიით შრომობს. შრომობს, მაგრამ არასოდეს ისვენებს. ღმერთმა ნუ მოაკლოს ეს ენერგია.

**ნონა კალანდარიშვილი, მიხეილ ქვლივიძე,
ბელა შალვაშვილი**

ჯენეტო ჭანტურაია ჯერ რედაქტორად მოვიდა გამომცემლობაში, მოვიდა იმ დროს, როცა „ჩვენი საუნჯის“ ოცტომეული გამოდიოდა. ნიჭსა და ენერგიას არ იშურებდა, დიდი ნვლილი მოუძღვის მის გამოცემაში, შემდგომ მრავალი წელი იმუშავა საშუალო და უფროსი სასკოლო ასაკის ბავშვთა რედაქციის გამგედ, დირექტორის მოადგილედ, საბავშვო სახლის დირექტორად. დაუვინყარია მის მიერ მოწყობილი შესანიშნავი საღამოები, შეხვედრები მწერლებთან „ნაკადულის“ საგუშაგოების ხელმძღვანელებთან. იგი მეტ დახმარებას და თანადგომას იმსახურებდა, საიმედო ბურჯად ედგა გამომცემლობას ჭირსა და ლხინში, მაგრამ ერთ დღეს, სრულიად დაუმსახურებლად, მოუხდა წასვლა გამომცემლობიდან, რაც მის მეგობრებს დიდად გვენანება.

ასევე დასანანი იყო გამომცემლობიდან ერთი წყნარი და უანგარო მუშაკის ლამარა სულთანისვილის წასვლა.

1958 წლიდან მეტი გასაქანი მიეცა მეცნიერულ-პოპულარული ლიტერატურის გამოცემას. ცალკე ჩამოყალიბდა მეცნიერულ-პოპულარული ლიტერატურის რედაქცია, რომელსაც უნარიანად ხელმძღვანელობდა ვალია ძიძიგური.

გამომცემლობის დაკვეთით იწერებოდა და ითარგმნებოდა წიგნები. აკადემიკოსმა გიორგი მელიქიშვილმა ამ რედაქციის დაკვეთით დაწერა „როგორ ამეტყველდნენ ლურსმნული წარწერები“, კ. გრიგოლიამ „რას გვიამბობს ქართლის ცხოვრება“. შეიქმნა მრავალი სერია და ბიბლიოთეკა. მათ შორის აღსანიშნავია „სათავგადასავლო ლიტერატურის ბიბლიოთეკა“, საფუძველი ჩაეყარა „საბავშვო ენციკლოპედიის“ თორმეტტომეულის გამოცემას, რომელსაც აკადემიკოსი ნიკო კეცხოველი ხელმძღვანელობდა და შემდგომ დიდი ამაგი დასდო გამომცემლობის უფროსმა რედაქტორმა მაყვალა ჭახრაკიამ.

მეცნიერულ-პოპულარული ლიტერატურის რედაქცია ნიჭიერი კადრების აღზრდის ნამდვილი სამჭედლო იყო. აქ აიდგეს ფეხი და თავიანთი საქმიანობით თავი გამოიჩინეს მარინე სოხაძემ, ნორა ქართველიშვილმა, ნიმა ანთელავამ, ნათელა ჯოლოხავამ, ლეილა ტყეშელაშვილმა.

თავისი ნიჭი და გამოცდილება ამ რედაქციაში მოსვლის დღიდანვე გამოამჟღავნა ლილი გოგობიამ. მის მიერ რედაქტირებულ წიგნებზე იზრდებოდნენ და მის გამოცდილებას იზიარებდნენ ახალგაზრდა რედაქტორები. ვალია ძიძიგურის სხვა სამუშაოზე გადასვლის შემდეგ იგი ჩაუდგა რედაქციას სათავეში. გარდა იმისა, რომ ხელმძღვანელობდა მრავალ სერიას და ბიბლიოთეკას, 1980 წლიდან საკუთარი ინიციატივით დააარსა და უანგაროდ, ყოველგვარი ანაზღაურების გარეშე სცემდა აღმანახ „მთიებს“, რომელიც ნორჩ მკითხველს აცნობდა მიღწევებს მეცნიერებისა და ტექნიკის სხვადასხვა დარგში. ლილი გოგობია დღესაც უძღვება ამ რედაქციას და მრავალი საინტერესო წამოწყების ავტორია.

ერთ დღეს ცნობილმა პოეტმა გიორგი კაჭახიძემ ფან-

ჯრიდან გადამახედა და დამანახა ახალგაზრდა კაცი ბეჭდვითი სიტყვის კომბინატის ეზოში ქალაქის რულონებს რომ დააგორებდა. იგი უკვე მთარგმნელი, უნივერსიტეტდამთავრებული აკაკი ბრეგაძე იყო. ბატონ ხუტას მოვასხენე მისი გასაჭირი და მანაც გამომცემლობაში მოიყვანა სამუშაოდ. აკაკი ბრეგაძემ გამომცემლობიდან დაიწყო მუშაობა, დიდი ამაგი დასდო „საბავშვო ენციკლოპედიის“ პირველი ტომების გამოშვებას, შემდეგ სარედაქციო სამუშაოზე გადაიყვანეს. მისი გულმოდგინებით მრავალი წამოწყება განხორციელდა, მათ შორის აღსანიშნავია „ქართული პოეზიის“ ოცდაათტომეული, რასაც უნარიანად ხელმძღვანელობს დღესაც. მის რედაქციაში მუშაობდნენ ნათელა ლორთქიფანიძე და ცისანა ჩხაიძე, ნიჭიერი და საქმის ერთგული მთარგმნელები და რედაქტორები. ისინი ნაადრევად წავიდნენ ამქვეყნიდან და თან გაიყოლეს ჩვენი დიდი სიყვარული. მათ საქმიანობაზე მეტყველებენ ის ნიგნები, მათი გვარი რომ აწერია.

სიცოცხლედარჩენილთაგან მაყვალა კალანდარიშვილი მწარედ იგონებს იმ დროს, როცა თავდაუზოგავი შრომით დღესა და რამეს ათენებდა მასზე მინდობილ ნიგნებზე შრომაში.

ამჟამად რედაქციის საქმიანობაში დიდი წვლილი შეაქვთ მრავალმხრივ განვითარებულ დიდად ნიჭიერ რედაქტორს ნანა გოგოძეს და სახელგანთქმულ პოეტს ლიდა სტვილიას.

ამ პერიოდში შემოემატნენ გამომცემლობას შუქურა დარახველიძე, ლოლა ქადაგიშვილი, მანანა ზუბადალაშვილი, ლია ერისთავი, მიმოზა ახვლედიანი, ჯენეტ ბაჯელიძე, მარინე სოხაძე, მედეა მთვრალაშვილი, ნათელა გუჯაბიძე, მერი ამაშუკელი, ნათელა ჯოლოხავა, ციალა ცერცვაძე, ასმათ კიკვიძე, მაყვალა ოშიაძე. მათ წლების განმავლობაში ზიდეს გამომცემლობის ტვირთი და თუკი რამ საუკეთესო შექმნილა და დღესაც ვამაყობთ ჩვენს მიერ გამოცემული ნიგნებით, ამათი დამსახურებაა.

ამ ადამიანების გახსენება, ალბათ, კიდევ მომიწევს, მაგრამ ახლა მინდა მოვიგონო, რა გაკეთდა იმ დროს.

1959 წლის 10 დეკემბერს „საბლიტგამს“ მისი დირექტორის ხუტა ბერულავას ინიციატივით „ნაკადული“ ეწოდა,

მარიამ დემურისა და ნინო ნაკაშიძის ჟურნალის სახელი.

გამომცემლობამ მოიპოვა ფურცელადის ქუჩაზე მდებარე პატარა სტამბა (№2), რომელსაც იმ დროს ცნობილი პოლიგრაფისტი და შესანიშნავი ადამიანი, შემდგომში მცირე ხნით „ნაკადულის“ დირექტორის მოადგილე სანარმოო დარგში ნოე კაკუშაძე ხელმძღვანელობდა. არასოდეს დამავინწყდება მისი კარგი კაცობა, მისი სუფრისკაცობა და დიდებული სიმღერა. მისი და ბატონი ხუტას თავგამოდებით ერთ ღამეში გამოგვიცია წიგნი სპორტულ თემაზე, როცა თბილისის „დინამომ“ საბჭოთა კავშირის პირველობა მოიპოვა.

1965 წელს ბატონი ხუტას დიდი მონღომებით ვაჟაფშაველას პროსპექტზე გადმოგვეცა შენობა, რომელშიც საბავშვო წიგნის სახლი დაარსდა. იგი სწავლობდა ნორჩ მკითხველთა ინტერესებს, პროპაგანდას უწევდა ქართულ საბავშვო წიგნს, განამტკიცებდა კავშირს გამომცემლობასა და მკითხველს შორის (ამას ემსახურებოდა „საბავშვო წიგნის საგუშაგოები“ საქართველოს რაიონებში), ეხმარებოდა სკოლებს საბავშვო წიგნის კითხვის ორგანიზაციაში.. აღჭურვილი იყო სათანადო აპარატურით, ლაბორატორიით და დგამავეჯით. გააჩნდა მდიდარი ბიბლიოთეკა. გამომცემლობა ყოველწლიურად მოზრდილ თანხას გამოყოფდა მისი ბიბლიოთეკის შესავსებად, მაგრამ 1991 წლიდან მოყოლებული ეს პატარა სამეცნიერო კერა გაჩანაგდა. თანამშრომლები გამომცემლობის შენობაში გადმოიყვანეს, ავეჯი მიიფანტ-მოიფანტა, წიგნები გაიყიდა და დაიფანტა. შენობა რამდენჯერმე გაქირავდა ისე, რომ მისი შემოსავლის სიკეთე გამომცემლობის არც ერთ მუშაკს არ უგრძვნია და ღმერთმა უწყის, ვინ ითბობდა ხელს ამ წვითა და დაგვით მოპოვებული შენობიდან მიღებული შემოსავლით. დასანანია კეთილად დაწყებული საქმის ასე ბოროტად დაგვირგვინება.

რა წიგნები გამოდიოდა იმ დროს, რასაც ჩვენი ცხოვრების ოქროს ხანას ვუწოდებთ?

გვირგვინი მაშინდელი ჩვენი შემოქმედებისა „ჩვენი საუნჯის“ ოცტომეულია, რომლის განხორციელებასაც ღვაწლი დასდო თვით ბატონმა ხუტამ, გოგი დონაძემ, მისმა რე-

დაქტორებმა კორნელი კეკელიძემ, ალექსანდრე ბარამიძემ, სოლომონ ყუბანიშვილმა, ჯენეტო ჭანტურაიამ, ლეილა ცაგარეიშვილმა, მილიცა აბაშიძემ და სხვებმა, ღამეები უთენებია მის კითხვაში ამ სტრიქონების ავტორსაც.

1963 წლიდან იწყება „საბავშვო ენციკლოპედიის“ თორმეტტომეულის გამოცემა. იგი ძირითადად ეყრდნობოდა რუსულ გამოცემას, მაგრამ შევსებული იყო ქართული მასალებით. მისი გარეკანის მხატვრობა ეკუთვნოდა დავით დონდუას და ნოდარ მაღაზონიას. ტომეულების საერთო ხელმძღვანელი გახლდათ აკადემიკოსი ნიკო კეცხოველი. ტომების რედაქციასა და თარგმანებზე მუშაობდნენ მაცვალა ჭახრაკია, მილიცა აბაშიძე, ლეილა ცაგარეიშვილი, ეთერ ჯიქია, ნათელა გუჯაბიძე, ლეილა ტყემელაშვილი, ლილი გეგელია.

გერმანელ კოლეგასთან ერთად

ხალხური ზეპირსიტყვიერების გამოცემას არასოდეს მიქცევია ისეთი ყურადღება, როგორც იმ წლებში.

1963-1965 წლებში დასრულდა „ხალხური სიბრძნის“ ხუთტომეულის გამოცემა, რომელშიც თავმოყრილია ქართული ხალხური ზღაპრების, ეპოსის, პოეზიის, ანდაზებისა და გამოცანების რჩეული ნიმუშები.

რა ჩამოთვლის იმ სერიებსა და ბიბლიოთეკებს, იმ წლებში რომ გამოდიოდა. 1962 წელს სკოლამდელი და უმ-

ცროსი სასკოლო ასაკის ბავშვებისათვის დაარსდა სერია „იყო და არა იყო რა“. ამ სერიით გამოდიოდა ფერადი ნახატებით უხვად დასურათებული „ქართული ხალხური ზღაპრები“ და ავსებდა იმ ხარვეზს, რაც მცირე ასაკის ბავშვთა ლიტერატურის გამოცემაში გვექონდა.

1958 წელს ჩაეყარა საფუძველი „სათავგადასავლო ბიბლიოთეკის“ გამოცემას, იგი დღესაც გრძელდება და მსოფლიო ლიტერატურის მრავალი შედეგრი გამოვიდა. დღესაც გული მწყდება, ეს ჩვენი წამოწყება მრავალმა კერძო გამომცემლობამ რომ მიიტაცა უბოდიშოდ, ჩვენი ღვანლის გაუთვალისწინებლად და უნებართვოდ.

1962 წელს საფუძველი ჩაეყარა „მსოფლიო პოეზიის ბიბლიოთეკის“ გამოცემას. მისი მიზანი იყო ჩვენი პლანეტის ყველა საუკუნის უდიდესი პოეტების ლირიკული შედეგების გაცნობა ახალგაზრდობისათვის. პირველი წიგნი ამ სერიისა იყო „ელადის მუზა“ – ცნობილი ბერძენი პოეტების ლექსები.

1960 წელს სპორტის მოყვარულთათვის შეიქმნა სერია „გულშემატკივრის თანამგზავრი“. იგი ახალგაზრდობას აცნობდა სპორტის სახეობებს, გამოჩენილ სპორტსმენებს, მნიშვნელოვან სპორტულ შეჯიბრებებს.

იგი თარგმნა მაშინ ახალგაზრდა მთარგმნელმა რომან მიმინოშვილმა, რედაქტორი იყო პროფესორი სიმონ ყაუხჩიშვილი.

წელი ისე არ გავიდოდა, რაიმე ახალი სერია არ წამოგვეწყო.

1961 წლიდან „მოგზაურობის მოყვარულთა ბიბლიოთეკის სერიით“ საშუალო და უფროსი სასკოლო ასაკის ბავშვებისათვის გამოდიოდა წიგნები გამოჩენილ მკვლევარებსა და მოგზაურებზე, გეოგრაფიულ აღმოჩენებზე, მეცნიერულ ექსპედიციებზე, ალპინისტურ ასვლებზე.

ამავე წელს დაარსდა სერიები „გამოჩენილ ადამიანთა ცხოვრება“, „ნორჩი თაობის მოამაგენი“ „თანამედროვე ქართული პოეზიის ბიბლიოთეკა“. ამ სერიის პირველ წიგნად გამოვიდა გალაკტიონის „ასი ლექსი“, შემდეგ მას მოჰყვა გ. ლე-

ონიძის, ს. ჩიქოვანის, ა. მირცხულავას, ირ. აბაშიძის, გრ. აბაშიძის, ალ. გომიაშვილის, ვ. გაბესკირიას და სხვათა ლექსები.

ცალკეულ გამოცემათაგან აღსანიშნავია მაცყალა მრევლიშვილის საბავშვო ლექსები, დასურათებული შალვა ცხადაძის მიერ, ჰანს ქრისტიან ანდერსენის „გედების“ თედო სახოკიასეული თარგმანი, კრებული „იზარდე, მწვანე ჯეჯილო“, მიხეილ შოლოხოვის „გატეხილი ყამირი“ და „ბედი კაცისა“.

მოძლიერებულ გამომცემლობას შესაძლებლობა მიეცა ცნობილ ავტორთათვის წიგნები დაეკეთათ. იმ დროის საუკეთესო გამომცემებად მიმაჩნია აკადემიკოს გიორგი მელიქიშვილის „როგორ ამეტყველდნენ ლურსმნული წარწერები“ და გიორგი ლეონიძის „ნატვრის ხე“.

ცოტა უფრო ვრცლად შევჩერდები გიორგი ლეონიძის „ნატვრის ხის“ შექმნის ისტორიაზე.

როგორც ზემოთ მოგახსენეთ, „თანამედროვე ქართული პოეზიის ბიბლიოთეკის“ სერიის პირველ წიგნად გალაკტიონის „ასი ლექსი“ გამოვიდა. მცირე შესავალი წერილი ამ გამოცემისათვის თვით ავტორებს უნდა დაეწერათ. ჯერი გიორგი ლეონიძის ლექსების გამოცემაზე მიდგა და დირექტორის დავალებით მე და ქეთევან ქუჩუკაშვილმა (მე მთავარი რედაქტორი გახლდით, ქეთო – ლექსების რედაქტორი) ბატონ გოგლას ვთხოვეთ, თვითონვე დაეწერა ამ წიგნისთვის წინასიტყვაობა. მას უარი არ უთქვამს, შესდგომია წერას, მაგრამ ისე გაუტაცნია თავისი ბავშვობის მოგონებებს, რამდენიმე თვეს წერდა იმ მშვენიერ ნოველებს და სულ გადავიწყებია ჩვენი სათხოვარი. როცა შევახსენებდით, გვპასუხობდა: „დამაცა, ქალო, დამაცა, ვწერო“. ამ წიგნის წინასიტყვაობაში წერს კიდევ: „ნეტავ ჩემს შემკვეთს ათი წლის უნახავი ძმა მოუვიდეს, ან ზღვით ან ხმელით, ქალაღდმა დაუგვიანოს, რომ ნება-ნება ვწერო“. რომ გავიგეთ დაგვიანების მიზეზი, მეტი აღარ შეგვიწუხებია ბატონი გიორგი, მის ლექსებს წინასიტყვაობა ჩვენვე დავუწერეთ და დაველოდეთ მის მოსვლას.

1961 წლის გვიანი შემოდგომა იყო. ერთ დღეს დაგვირეკა, ეს წიგნი თქვენ დამანერინეთ და პირველად თქვენ უნ-

და ნაგიკითხოთო. დიდხანს გვალოდინა, სალამო ხანს მოვიდა ამაყი, ზვიადი, ლამაზი, ცისფერი თვალები კეთილად უცინოდა.

მთელი გამომცემლობა და რამდენიმე ავტორიც მოუთმენლად ველოდით. ბატონი ხუტას კაბინეტი ველარ იტევდა მსურველებს და მაშინდელმა პოლიგრაფიისა და გამომცემლობის სამმართველოს უფროსმა ბატონმა ბორის ნანიტაშვილმა მიგვიწვია თავის კაბინეტში.

კითხულობდა ბატონი გოგლა თავისი ბუხუნა ხმით, დროდადრო შეისვენებდა, სულს მოითქვამდა.

რომ დავიშალეთ, თენდებოდა, ქალაქი უკვე იღვიძებდა. აღარავის ახსოვდა, თუ სახლში ვინმე ელოდებოდა. დედაჩემს როგორღაც კი შევატყობინე, მაგრამ ის ღამე ქუჩაში გაეთენებინა.

ბატონი კონსტანტინეს დროს იშვიათად მოდიოდა ხოლმე გამომცემლობაში გიორგი ლეონიძე.

ერთ დღეს მობრძანდა, დირექტორი არ დაუხვდა და ჩემთან შემოვიდა. მითხრა: „ქალო, ფიროსმანზე პოემა მაქვს, მინდა დავბეჭდო, თუ დამიბეჭდავთ“. რაღა თქმა უნდა, შევპირდი ისე, ბატონ კონსტანტინეს პასუხს არ დავლოდებოვარ, დაგირეკავთ-მეთქი. ეს იყო მისი უკანასკნელი მოსვლა გამომცემლობაში. უკანასკნელად ვნახე ბატონი გიორგი. გარეგნულად არაფერი ეტყობოდა. რა ვიცოდი მაშინ, თუ მისი დღეები დათვლილი იყო.

სწორედ იმ დღეს, რა დროიდანაც ვითვლით საბავშვო გამომცემლობის არსებობას, აღინიშნა მისი ოცდახუთი წლისთავის იუბილე. იყო ზეიმი, სათქმელიც ბევრი გვქონდა. 1963 წლის 15 აპრილი იდგა. ჩვენს სიხარულს, რაღა თქმა უნდა, მწერლებიც იზიარებდნენ. რა დამავინწყებს კარლო კალაძის მახვილსიტყვაობას საზეიმო სუფრასთან, ჯანსუღ ჩარკვიანის მშვენიერ ლექსს პიონერთა სასახლეში:

„ვინ გაჰყო ქვეყნად ჩვენი აპრილი,
ჩვენო სხივო და ჩვენო ყმანვილო,
ამქვეყნად კეთილს რასაც ვაპირებ,
მინდა, რომ ყველა გაგინანილო

.....

შენა ხარ დილა,
შენ ხარ ჯეჯილი,
შენ ხარ საუნჯე,
შენ ხარ ვენახი„

გაბრიელ ჯაბუშანურის მოლოცვას:
„შენ უბრალო წყალი არ ხარ,
შენ ხარ ცოდნის წმინდა წყარო,
ხარ სიკეთის ნაკადული,
მოჰქუხ, განა მოწანწკარობ“.

რამდენი სასიხარულო დღე გვახსოვს. მათ შორის დაუ-
ვინყარია ცნობილი მწერლის, ნინო ნაკაშიძის დაბადების
ოთხმოცდაათი წლისთავი, რომელიც რუსთაველის თეატრის
მცირე დარბაზში გადავიხადეთ. ზღვა ხალხი ესალმებოდა
დაუძღურებულ მწერალს, ხელში აყვანილი რომ შევიყვანეთ
დარბაზში.

იჯდა ქალბატონი ნინო და უსმენდა მის სადიდებლად
წარმოთქმულ სიტყვებს, დრო და დრო მის გვერდით მჯდომ
გიორგი ლეონიძეს მიუტრიალდებოდა და საქმიანად ჰკით-
ხავდა: „გიორგი, წერ რამეს?“
ბატონი გიორგიც კეთილი ღიმი-
ლით უპასუხებდა მის რამდენ-
ჯერმე დასმულ კითხვას: „ჰო,
ვწერ, ვწერ!„

როგორც მოგეხსენებათ,
ორიგინალურ ლიტერატურას,
გარდა ქართველი კლასიკოსები-
სა, ცენზორი კითხულობდა. ცენ-
ზორთაგან მინდა ერთი ჭკვიანი
და საქმიანი ქალბატონი მარო
არუცევა-აბრამია მოვიგონო. იგი
მკაცრ ადამიანად მიგვაჩნდა და
შეკამათებას, აბა, ვინ გაუბედავ-
და. დიდ გმირად მიმაჩნდა ჩვენი სახელოვანი მწერალი პოლიო
აბრამია, რომელიც კაბინეტში ეჯდა და სიყვარულზე ესაუბ-

რებოდა „მკაცრ“ ქალს. მალე მოინადირა მისი გული და მისი მეუღლე გახდა.

როცა ჩვენი საყვარელი მარო ახლოს გავიცანი, მეცინებოდა მაშინდელ ჩემს შიშზე. ასეთი რბილი და ადამიანური არსება ჩემს სიცოცხლეში არ შემხვედრია.

დღიდან დაარსებისა 1957 წლის 1 დეკემბრამდე „საბ-ლიტგამი“ განათლების სამინისტროს გამგებლობაში შედიოდა. 1957 წლამდე კულტურის სამინისტროს დაექვემდებარა. 1963 წლიდან ბეჭდვითი სიტყვის სახელმწიფო კომიტეტის გამომცემლობა გახდა. მინდა მოვიგონო ის დრო და ადამიანები, გამსახკომის დაარსების დღიდან რომ შემორჩა ჩემს მეხსიერებას. პირველი თავმჯდომარე ბატონი მამია მეგრელიშვილი გახლდათ. ძველი პარტიული მუშაკი უნარიანად შეუდგა ახალი სისტემის ჩამოყალიბებას, რომელშიც გაერთიანდნენ სტამბები, გამომცემლობები, საქნიგნი, მომარაგება. დაქსაქსული სისტემა ერთ მთლიანობად იქცა. მამია მეგრელიშვილის კეთილ საქმეთა გასახსენებლად მარტო მისი თაოსნობით გამოცემული მინიატურული „ვეფხისტყაოსანიც“ კი საკმარისია. სტამბაში ათენებდა და აღამებდა, ზრუნვას არ აკლებდა. ამიტომაც, ეს წიგნი ჩვენს სისტემაში გამოცემულ წიგნთაგან ერთ-ერთ საუკეთესოდ რომ ითვლება.

ადრე წავიდა ბატონი მამია, ეს უკეთილშობილესი კაცი ამქვეყნიდან.

კეთილად მინდა მოვიგონო ბატონი გიორგი ხუციშვილი, გამსახკომის თავმჯდომარე და კარგი პოლიგრაფისტი.

გამომცემლობის გეგმებს ჯერ გამსახკომში განიხილავდნენ, შემდეგ კი საკავშირო გამსახკომში ამტკიცებდნენ.

მახსოვს, გეგმა რომ მივიტანე განსახილველად, ბატონ გიორგის კარლო კობერიძის წიგნის სათაური „წინ, ზარმაცო!“ არ მოეწონა და შენიშვნა მომცა: «Что за заглавие – вперед, лентай!» გამოაცვლევინეო. არ ვიცი, მართლა თუ ხუმრობით, „მოხსნითაც“ კი დამემუქრა. რალა თქმა უნდა, კარლო კობერიძისათვის არც გამიმხელია ეს კურიოზი, წიგნი ამ სათაურით გამოვიდა. ბატონ გიორგის კი აღარ გახსენებია ეს და არც ჩემს „მოსახსნელად“ მოუცლია.

ძალიან განიცადა გამსახკომიდან წასვლა. „მთავლიტის“ უფროსად რომ გადაიყვანეს, მოვინახულე. მაინც მხნედ იყო. მიაბზო, პოლიგრაფიისათვის რა მანქანები შეიძინა, როგორ უნდოდა პოლიგრაფიის აღორძინება. გულს არ იტყებდა: «Я первый красный Карандаш Республики!»

ბატონი გიორგი თავამაიშვილი სულ სხვა სფეროდან მოვიდა გამსახკომში, მაგრამ გულმოდგინედ შეუდგა საქმის შესწავლას და ისე შეიყვარა ჩვენი სისტემა, მახსოვს, ზოგჯერ სამართლიანად მოცემულ შენიშვნებსაც არ იღებდა და თავგამოდებით იცავდა გამსახკომს ზემდგომ ორგანოებში.

გამომცემლობებისათვის საუკეთესო პერიოდი გახლდათ ალექსანდრე ჩიკვაიძის „თავმჯდომარეობის“ ხანა. ერთნაირად ზრუნავდა ყველა გამომცემლობაზე: თუ რომელიმე გამომცემლობა გეგმას გადაჭარბებით ასრულებდა, შეაჩერებდნენ და სხვას მისცემდა მუშაობის საშუალებას. მახსოვს, ბაქოში ვიყავით საკავშირო თათბირზე საინფორმაციო ბლანკების თაობაზე (ასეთი უაზრო თათბირები უმნიშვნელო საკითხებზე ხშირად იმართებოდა). მკითხა, როგორ ხართ, გეგმას თუ ასრულებთო. მე შევჩვილე, ცუდად, ჯუმბერ გოგიჩაიშვილი „ჟან კრისტოფის“ დაკეცვას არ გეპირდებამეთქი. წლის ბოლო იყო, 15 დეკემბერი. ეს რომ მკითხა, ბატონი საშა ცოტა შექეიფიანებული იყო ბანკეტის შემდეგ. რას ვიფიქრებდი, თუ დაიმახსოვრებდა. ჩამოვედით თბილისში და წიგნი დაიკეცა, იმ წელიწადს „ნაკადულმა“ გეგმა შეასრულა.

დიდად გვადგებოდა საქმეში მის მიერ მოწვეული ოპერატიული თათბირები. აკონტროლებდა დედნის ჩაბარებას, ქალაქის მიწოდებას, სასიგნალოს მიღებას, ტირაჟის ჩაბარებას, საქნიგნის მიერ გამომცემლობისათვის ფულის გადარიცხვას.

ბატონი საშა კეთილი კაცი იყო, ადამიანს ადვილად არ გასწირავდა, მაგრამ მისი ყველას ერიდებოდა და ეშინოდა კიდევ.

მახსოვს, რა დღეში ჩავარდა ცნობილი პოლიგრაფისტი, მაშინ წიგნის ფაბრიკის დირექტორი ვახტანგ მენთეუაშვილი,

როცა შეპირებულ დღეს წიგნის სასიგნალო ვერ მოიტანა. ენა დაება: „ბატონო შაშა, კაფტალკა ვერ ვიშოვნე, სასიგნალოს ხვალ მოგართმევთ“.

ელგუჯა მალრადქე სამოციანი წლებიდან ვიცნობდი, ახალგაზრდა, ლამაზი მოსე ქარჩავასთან ერთად დადიოდა, თარგმნიდა. მოსე მისი მუდმივი რედაქტორი იყო. ამქვეყნიდან ადრე წასულმა რამდენი მშვენიერი წიგნი გადმოაქართულა ინგლისურიდან. სხვა რომ არაფერი დარჩენოდა, მის სახელს მაინც რიდის „უთავო მხედარი“, არტურ კონან დოილის „შერლოკ ჰოლმისის თავგადასავალი, ბიოგრაფიული რომანები „დავით გურამიშვილი“ და „გრიგოლ ორბელიანი“ ეყოფოდა.

შინაური კაცის მოსვლამ „გამსახკომში“ გაგვახარა, მაგრამ ეს სიხარული მალე წყენამ შეგვიცვალა, როცა ჩვენი სანუკვარი სვეტებიანი შენობიდან, ჩვენი ადგილის დედად რომ გვეგულეობდა, სამინისტროების შენობაში გადაგვიყვანა. მას შემდეგ ბუდეშობილი დავიარებით. ელგუჯას დიდ პატივს ვცემდი, იმ ავბედითი სენით შეპყრობილმა მოსკოვში ოპერაცია რომ გაიკეთა, საავადმყოფოში ვინახულე. ბევრი სიკეთე მახსოვს მისგან და მე პირადად შემინდვია მისთვის ეს მაშინდელი უგუნური შეცდომა.

ყოფილ თავმჯდომარეთაგან ბევრი კეთილი საქმე გააკეთა ვალერი ბაქრაძემ. განსაკუთრებით დასამახსოვრებელია ჩვენთვის მისი დიდი ზრუნვა ფერადი, რელიეფიანი სათამაშო წიგნების გამოცემაზე. ასეთი წიგნების ბეჭდვის ტრადიცია საქართველოში არ ყოფილა. ამიტომ პირველი სათამაშო წიგნები – შარლ პეროს „ჩექმებიანი კატა“ და სერგეი მიხალკოვის „საკამათო რა იყო?“ რუსეთის პოლიგრაფიულ ბაზაზე დაიბეჭდა „ნაკადულისა“ და „მალიშისა“ ერთობლივი გრიფით. შემდეგ ქართველმა მხატვრებმა და პოლიგრაფისტებმაც სცადეს ასეთი წიგნის გამოცემა და წარმატებითაც. ბეჭდვითი სიტყვის კომბინატში ზემოაღნიშნული წესით დაისტამბა ქართული ხალხური ზღაპარი „ნაცარქექია“. ეს პირველი ცდა იყო.

ვალერი ბაქრაძის დროიდან მწარე მოგონებად შემოგვრჩა რუსული რედაქციის დაარსება, რისი წინააღმდეგიც

იყო გამომცემლობის ჯანსაღი ნაწილი.

რევაზ ლლონტი შინაურ კაცად მიგვაჩნდა. მისი თავმჯდომარეობის დროს იყო სიმშვიდე, მუშაობის შედარებით წყნარი პირობები. ჰქონდა უამრავი იდეა, მაგრამ ქვეყანაში შექმნილი მძიმე მდგომარეობის გამო მათი განხორციელება ვეღარ მოასწრო.

არ შემიძლია არ ვახსენო ის კეთილშობილი კაცი, გამსახკომის თავმჯდომარის მოადგილე ბატონი აკაკი ბრეგაძე, ქომაგად რომ ედგა გამომცემლობას და კარგა ხანს უმაღლეს და თავმჯდომარეს ბატონ ვახტანგ ჭელიძის განცხადებას, გარეშე მტერთაგან თავმოებზრებულმა „ნაკადულიდან“ წასვლის თაობაზე რომ დანერა.

ბატონი ვიქტორ რცხილაძე მოგვიანებით გავიცანი, გამომცემლობის ავისმოსურნეთაგან გაღიზიანებული ჩვენს დასაბუთებად რომ მობრძანდა „ნაკადულში“ და თან მხარის დასაჭერად რამდენიმე კაციც მოიყვანა. მძიმე დრო იყო, არეულობა. ამბავი მიეტანათ, გამომცემლობაში მომრავლებული „ზვიადისტები“ იქაურობას აქცევენო. არადა, არაფერი ხდებოდა საგანგაშო, ხალხი თავისუფალ პრესას კითხულობდა და თავის აზრს გამოთქვამდა შექმნილ მდგომარეობაზე, როგორც ყველა სხვა დაწესებულებაში.

მე მაშინ ვრცელი სიტყვით მივმართე ბატონ ვიქტორს, გავაცანი ჩვენი გამომცემლობა და ის „საეჭვო“ პირები. მან ირწმუნა ჩვენი სიმართლე, გაგვიგო, დაგვარიგა და სამტროდ მოსული მშვიდობიანად დაგვეშორდა.

მეორედ, სულ ახლახანს, ამა წლის მაისში მობრძანდა ჩვენთან, როცა გამომცემლობას მძიმე გასაჭირი ადგა და მობრძანდა არა დასაბუთებად, გამომცემლობისათვის მხარ-

დასაჭერად და მის გადასარჩენად.

როგორც პირველად, ახლაც მომხიბლა ამ სამართლიან-
მა, კეთილშობილმა, პრინციპულმა ადამიანმა.

გამსახკომთან გამომცემლობას ყოველთვის კეთილი
დამოკიდებულება ჰქონდა.

განსაკუთრებული მეგობრობა მაკავშირებდა ირაკლი
უგულავასთან და გიორგი შალამბერიძესთან. მწარედ განვი-
ცადე ჟორას ნასვლა ამქვეყნიდან. რას წარმოვიდგენდი, ამ
ბრგვე ვაჟყაცს ის კეთილი გული თუ ასე ნაადრევად უღალა-
ტებდა.

ირაკლი დღესაც ჩემი ტკივილია. ის კაცი იყო, ვისაც გა-
საჭირს გაუზიარებდი და გულზე მოგეშვებოდა, შენს სიხა-
რულს საკუთარივით განიცდიდა. ცუდ გუნებაზე იშვიათად
ნახავდა ვინმე. მისი ომახიანი ხმა ხალისს გვმატებდა. დარ-
დიანი და მოწყენილი მხოლოდ მაშინ ვნახე, როცა თავის საყ-
ვარელ საქმეს ჩამოაშორეს. განიცადა და იავადმყოფა.

ჩვენ შემოქმედებითი მეგობრობა გვაკავშირებდა. მე
მივაჩნდი თავისი მშვენიერი მოთხრობების პირველ შემფა-
სებლად. ერთ წიგნზე შინაურულად წამინერა: „ნონაჯან,
ჩემს ნაცოდვილარში თუ რამ კარგია, ამაში შენ მიგიძღვის
დიდი წვლილი“. რჩევას მეკითხებოდა, მაგრამ ჩემი რჩევა
არ სჭირდებოდა, იგი ნამდვილი მწერალი იყო, თუმცა ბუნე-
ბით თავმდაბალს მწერალთა კავშირისათვის არასოდეს მიუ-
მართავს. მის ხსოვნას შემომინახავს მის მიერ მაღლიერებით
მოძღვნილი წიგნები: „დათუნა ხერხეულიძის თავგადასავა-
ლი“, „ერეკლეს შვილები“, „დურდოში არის ერთი საფლავი“,
„მე ახლაც სერგია ვარ“.

კეთილ ხალხს რა გამოლევს. მე ახლაც მენატრება ჩემს
ძველ მეზობლებთან: ლია და ნათელა თევზაძეებთან, ლია
ჯობავასთან, გია ჟივიძესთან, ლამარა ჯალაღონიასთან საუ-
ბარი.

გამომცემლობა და პოლიგრაფია. ჩვენ ერთი საქმე გვა-
კავშირებდა. მათი ხელშეწყობით სულდგმულობდა გამომ-
ცემლობა. ასე მგონია, „რთველი“, ცუდი გაგებით, ისე ადრე
არსად დაწყებულა, როგორც პოლიგრაფიაში. მინდა მათ

ხსოვნას პატივი მივაგო და მოვიგონო ის ადამიანები, წლების განმავლობაში ერთად რომ გვიმუშავია.

ზემოთ უკვე ვახსენე „ნაკადულს“ საკუთარი სტამბა ჰქონდა-მეთქი. ამ სტამბის დირექტორი ნოე კაკუშაძე გახლდათ. ძველი პოლიგრაფისტი, ჩვენი გამომცემლობის ნამდვილი წევრი, სიკეთითა და მრავალი სხვა ადამიანური თვისებებით დაჯილდოებული ადამიანი. ოჯახის წევრით დაგვაკლდა მისი ნასვლა ამქვეყნიდან.

ყველაზე ადრე, სრულიად მოულოდნელად გამოგვემშვიდობა ახალგაზრდა კაცი, ჩვენი ბონდო აბუთიძე, „ნაკადულს“ სტამბის საამწყობო საამქროს უფროსი ოსტატი.

დიდი უბედურება დაატყდა თავს პოლიგრაფიაში ცნობილი გოგირაიშვილების ოჯახს. გაბო გოგირაიშვილი წლების განმავლობაში „ცინკოგრაფიის“ დირექტორი იყო. მის სახელთან ბევრი სასახელო საქმეა დაკავშირებული, მაგრამ ბედმა უმტყუნა. ფეხებმოკვეთილი ინვალიდის სავარძელს მიჯაჭული გამოეთხოვა საყვარელ საქმესაც და ოჯახსაც.

წიგნის ფაბრიკის დირექტორად მისი ვაჟიშვილის ჯუმბერ გოგირაიშვილის დანიშვნა დიდ იმედებს აძლევდა გამომცემლობებს. მიუხედავად ახალგაზრდობისა, იგი უნარიანად უძღვებოდა ფაბრიკას, მაგრამ დიდხანს არ დასცალდა მუშაობა, გულით დაიღუპა მოსკოვში. მისი გამოსვენება წიგნის ფაბრიკიდან პოლიგრაფიის გლოვის დღედ იქცა.

ასევე კეთილად მინდა მოვიგონო: სერგო გრიგოლია, გოგი დონაძე და ვახტანგ მენტეშაშვილი.

ულვთო იყო, მოულოდნელი და თავზარდამცემი ოთხი ახალგაზრდა ცნობილი პოლიგრაფისტის ცეზარ ხაზარაძის, რამაზ ცხვარაძის, რეზო გრიგოლიას და გიგლა ფიფიას ნასვლა ამქვეყნიდან. რამდენი რამ დამრჩა მოსაგონარი, ჩხუბი და კამათი, კვლავ შერიგება, საქმის კეთება.

ამჟამად ცოცხალ პოლიგრაფისტთაგან სოფიო გოდერძიშვილი „ნაკადულს“ აღზრდილია, ჯუმბერ ხაჭაპურიძე კი ჩვენი ოჯახის წევრი, მისი გვარი და სახელი ჩვენს მრავალ გამოცემაზეა აღბეჭდილი. დიდად დასანანია, ბატონი ჯუმბერი დღეს საქართველოში რომ აღარ მოღვაწეობს. მას დი-

დი მეგობრობა აკავშირებდა ჩვენს მერისთან, მერი ფანჯავიძესთან, წლების განმავლობაში დირექტორის მოადგილესთან სანარმოო დარგში. განსაკუთრებით ტკბილ მოგონებად დამრჩა „ნაკადულის“ გეგმის შესრულება წიგნის ფაბრიკაში. რამდენი საახალწლო ღამე გაგვიტარებია აქ მუშაობაში.

გეგმის შესასრულებლად სამუშაოდ მივდიოდით ხოლმე სტამბებში. გამომცემლობაში, გარდა რამდენიმე გამონაკლისისა, არავინ რჩებოდა. ახალი წელი დგებოდა. მერი იყო ყოველი საქმის მეთაური, გამომცემლობა მას ენდობოდა, იცოდა, რა საქმესაც მოჰკიდებდა ხელს, გაუკეთებელი არ დარჩებოდა.

ასე იყო მაშინაც. ერთი წიგნი გვიშლიდა ხელს გეგმის შესრულებაში. იგი „კოლბუსზე“ უნდა აკინძულიყო. „კოლბუსზე“ კი გამომცემლობა „მერნის“ წიგნი იკინძებოდა. თუმცა ამ გამომცემლობას გეგმა უკვე შესრულებული ჰქონდა.

მერიმ გადაწყვიტა, ბატონი ჯუმბერისათვის გვეთხოვა „კოლბუსი გადაეყენებინა“ და ჩვენი წიგნი გაეშვა. ეს თითქმის შეუძლებელი საქმე იყო, მაგრამ მაინც გავყევი „საჩხუბრად“. ეს რომ ვთხოვეთ, ბატონი ჯუმბერი ნერვიულობისაგან იქვე წიგნებზე ჩაიკეცა, მაგრამ ჩვენი სასონარკვეთილი სახეები რომ დაინახა, მოლბა, წამოდგა და შეუძლებელი შეძლო – „კოლბუსი გადააყენა“. ჩვენ გეგმა შევასრულეთ და ამის დასადასტურებლად ბატონი რამაზ კანდელაკი მოვიწვიეთ სტამბაში და იმანაც მხარი დაგვიჭირა, იგი ყოველთვის ჩვენი ქომაგი და შემწე იყო. აქვე მინდა მოვიგონო, იგი დიდი მეგობარი იყო ბატონი ვახტანგ ჭელიძისა და ერთხელ ასე გაეხუმრა მოსკოვიდან ჩამოსულ ჩვენს შემოწმებელს: „Много не контролируйте, он мой друг и друг моего отца.“

მერი ფანჯავიძე ბატონმა ხუტამ მიიღო სამსახურში ეკონომისტად, მაგრამ ეს ეკონომისტი შესანიშნავი პოლიგრაფისტი დადგა და დღემდე შესაშური ენერგიით უძღვება ყველა სანარმოო საქმეს, ოთარ ჭელიძემ სამართლიანად უწოდა მას „გამომცემლობის მოტორი“. იგი მეგობრობაშიც გამოირჩევა. უყვარს ადამიანი, ვაჟკაცურ საქმეში არასოდეს დაიხვეს უკან. გამომცემლობის საიმედო ბურჯია. მასთან

ერთად მუშაობენ დღესაც ტექნიკური რედაქტორები ზაირა დონდუა და ნელი შველიძე. ნელი შველიძე ყოველ საქმეში სანდო და თავდადებული ადამიანია. იგი საუკეთესო რეალიზატორი დადგა. ზაირა დონდუა ფრანგულის სპეციალისტია, შეიძლება კარგი რედაქტორი დამდგარიყო, მაგრამ თავის სპეციალობას ისე ჩაულრმავდა და აითვისა, სარედაქციო და ტექნიკურ სამუშაოს არ ანსხვავებს ერთმანეთისაგან.

ციცო მუშკუდიანი, სანარმოო განყოფილების მუშაკი დღეს რეალიზატორად მუშაობს და საქმესაც კარგად ართმევს თავს.

მეგობრებთან ერთად

დასანანია, დღეს გამომცემლობის მიღმა რომ დარჩნენ ძველი მუშაკები თამრიკო ბულაძე და ლუიზა სამხარაძე. თამრიკო გამომცემლობის შუამავალი და მისი საქმეების მომგვარებელი იყო ცეკას სტამბაში, ამჟამად „სამშობლო“ რომ ეწოდება. ლუიზა გამომცემლობის თვალი და ყური იყო წლების განმავლობაში. ასე მგონია, გამომცემლობა დამუნჯდა უმისოდ. ლუიზამ „სალიტერატურო გაზეთში“ რამდენიმე საინტერესო ნოველა დაბეჭდა.

საკმაოდ ძლიერი იყო ტექნიკური რედაქცია. დასანანია, დღეს ჩვენთან რომ აღარ მუშაობს კარგი სპეციალისტი

ლია ქვარცხავა. მათ რიგებს ადრე გამოაკლდა უწყინარი, ჩუმი მუშაკი, ორი შვილის დედა ვერიკო პირველი.

როცა საწარმოო განყოფილებაზე ვლაპარაკობ, არ შემიძლია არ მოვიგონო აფხაზეთში უგზო-უკვლოდ დაკარგული, ჩვენი შვილი მერაბ ნიქაბაძე. იგი მართლაც რომ გამომცემლობის შვილი იყო, ჩვენი თანამშრომლების და მეგობრების ჯანსუღ ნიქაბაძის და ჯილდა თოფურუიძის ვაჟი. ნიჭიერი და განათლებული ყმანვილი იყო. გამომცემლობაში სამუშაოდ რომ მოვიდა, ერთხანს დედის გვერდით იჯდა უხმოდ, თითქოს „ადგილი ვერ მოუძებნეს“. როცა „მოუძებნეს“, აიშვა. მახსოვს, მე და მერაბი პირისპირ რომ დავრჩებოდით, შეუძლებელს აკეთებდა, სადაც გაგზავნიდით, იმ საქმეს გაუკეთებელს არ დატოვებდა. საბედისწერო აღმოჩნდა მისთვის ტექნიკურ რედაქტორობაზე ფიქრი. ჩვენგან წიგნის ფაბრიკაში გადავიდა, საიდანაც მოუსვლელ გზას დაადგა. უშიშარი იყო, უკან არაფერზე დაიხევდა. ნავიდა აფხაზეთის ომში, მას იმ დროს შინ ვერ გააჩერებდით, გმირულად იბრძოლა, ახალბედებსაც შევლოდა, ჟიული შარტავას ედგა მხარში იმ საბედისწერო დღეს, მაგრამ ახლაც არ ჩანს, ორი პატარა შვილი სამშობლოს ბედს ანაცვალა. „შინ მოუსვლელი, სადა ხარ?“

ვის არ უმუშავია გამომცემლობაში სხვადასხვა დროს. მინდა გავიხსენო ამქვეყნიდან წასულები და ცოცხლებიც. საბავშვო წიგნის სახლს გამოაკლდნენ ცნობილი მწერლები ელიზბარ უბილავა და თედო ბექიშვილი, სამხატვრო და საწარმოო განყოფილებას შურა ბანძელაძე, ოთარ ჯიშკარიანი, რამინ მელაძე, შალვა ლოლობერიძე, საგეგმო-საფინანსო განყოფილებას და ბუღალტერიას ანიკო ნემსაძე, უწყინარი მუშაკები და ადამიანები ირა მიკირტიჩიანი, ლილი ზაალიშვილი, ნაზი კილასონია.

წლების განმავლობაში მთავარ ბუღალტრად მუშაობდნენ მავრა ქკუასელი და ნინო გელაშვილი, დღესაც ბუღალტრად ერთი ჩუმი მუშაკი ეთერ ბუჩუკური.

გამომცემლობას ბურჯად უდგას საგეგმო-საფინანსო განყოფილების ეკონომისტი, მეტად სანდო და საქმიანი ადამიანი ცისანა ჩაკვეტაძე.

გზადაგზა კიდევ მომიწევს იმ ადამიანების გახსენება, ნლების განმავლობაში რომ მუშაობდნენ გამომცემლობა „ნაკადულში“ და თითო აგური მაინც მიუტანიათ მის ასა-ლორძინებლად.

1965 წლის ზაფხული იყო. ხმა დაირხა, ბატონი ხუტა მი-დის გამომცემლობიდანო. ჩემის აზრით, ამის მიზეზი მაინც ახლად დაარსებულ გამსახკომთან მოურიგებლობა გახდა. მართლაც ნავიდა იგი ჩვენგან ჟურნალ „ცისკრის“ რედაქტო-რად, გამომცემლობას კი სათავეში ჩაუდგა ბატონი კონ-სტანტინე ლორთქიფანიძე. იგი რვა წელიწადი გახლდათ გა-მომცემლობის დირექტორად 1965-1973 წლებში, შედარებით მშვიდი პერიოდი მშფოთვარე პერიოდმა შეცვალა.

განსაკუთრებით მძიმე გახდა მუშაობა ჩემთვის. მე მას მთავარ რედაქტორად დავუხვდი. ყოველი ახალი კაცის მოს-ვლისას ამოძრავდებიან ხოლმე „მღვრიე წყალში თევზის და-ჭერის მსურველნი“. ასე მოხდა მაშინაც.

დაიწყო ჩემი გამოცდაც. ბატონი კონსტანტინე გამაფ-რთხილებდა: ხვალ არ ვიქნებიო. ჩვენ ასე მუშაობას მიჩვე-ულნი არ ვიყავით. სამსახურში ყველანი დავდიოდით და უკ-ლებლივ ყველანი ვხვდებოდით. ასე შემონმება რომ არ გამო-უვიდა, სხვა ხერხს მიმართა. თურმე არ მენდობოდა „რო-გორც ხუტას ერთგულს“ და ჩემი დაქვეითება გადაეწყვიტა. მეექვსე დღეს გამსახკომში წამიყვანა (თავმჯდომარე მამია მეგრელიშვილი გახლდათ) და მიზეზად ის მომიდო, შურა ბანძელაძისათვის „არსენას ლექსის“ მხატვრობაში ბევრი გა-დაგიხდიათო. არადა, სულაც არ იყო გადახდილი ბევრი. ამ წიგნმა გამომცემლობას დიდი აღიარება მოუტანა. ლაიფცი-გის წიგნის საერთაშორისო გამოფენაზე ოქროს მედალი მო-იპოვა. მთავარი რედაქტორის მოადგილედ გადამიყვანა.

დიდად შეწუხდა ბატონი მამია, მე ჩემს მოადგილეს ასე არასოდეს მოვქცევიაო. მე მხოლოდ ის მეწყინა, რომ არ გამიმხილა, რისთვისაც მივყავდი გამსახკომში, ჩემი „სკა-მით“ თავი არასოდეს მომიწონებია, დავჯექი ჩემთვის და შტეფან ცვაიგის „მარიამ სტიუარტი“ ვთარგმნე. ბატონ კონ-სტანტინეს არასოდეს დავმდურებიაო და მადლობელიც კი

ვიყავი, მუშაობის საშუალება რომ მომცა.

მთავარ რედაქტორად იაგო ვარდოსანიძე დანიშნა, კაცი ნიჭიერი, მაგრამ ამპარტავანი, „მკაცრი“, უფლებისმოყვარე. განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდა დედნის ხარისხიან მომზადებას და ცეცხლის კალოში ატარებდა ყველას, ვინც „მისი სტილით“ ვერ იმუშავებდა. ყველას ახსოვს, კვირაში რამდენჯერმე სარედაქციო თათბირი იმართებოდა, რომელთა მუდმივი მდივანი მარინე სოხაძე გახლდათ. მარინემ თავისი განათლებით დიდად მოაწონა თავი ბატონ კონსტანტინეს, გამოხდა ხანი და საშუალო ასაკის ლიტერატურის რედაქციის გამგედაც კი დანიშნა, თუმცა ერთი ბრმა შემთხვევის გამო გადააყენა.

ბატონი კონსტანტინე, შესანიშნავი მწერალი, უბადლო სტილისტი იყო. მისი შენიშვნების შემდეგ ბევრ რამეს ვსწავლობდით. მაგალითად, არ უყვარდა სიტყვების: „რომელიც“, „შესახებ“, „არამედ“, „შენიშნა“ ხმარება. მისი ფრაზა ყოველთვის ლალი იყო, წინადადება ამოისუნთქავდა ხოლმე.

ამ პერიოდში ბატონი კონსტანტინე ხშირად ავადმყოფობდა და ფაქტიურად გამომცემლობას მთავარი რედაქტორი ხელმძღვანელობდა. იგი ბევრ რამეს თავისი შეხედულებისამებრ წყვეტდა, რაც ბატონ კონსტანტინეს არ სიამოვნებდა და მათ შორის მომხდარი უსიამოვნების მიზეზი გახდა, რასაც მოჰყვა იაგო ვარდოსანიძის ჩვეულებრივ რედაქტორად გადასვლა, შემდეგ კი მისი წასვლა გამომცემლობიდან „ენციკლოპედიის“ რედაქციაში. „ენციკლოპედიაშივე“ გადავიდნენ შემდეგ გამომცემლობის შესანიშნავი მუშაკები: ოთარ პირველი, ბეჟან ასათიანი, მერი ამაშუკელი, ციალა ცერცვაძე, მილიცა აბაშიძე, ლეილა ცაგარეიშვილი.

ამ პერიოდისათვის დამახასიათებელი იყო კადრების ცვალებადობა. ხუტა ბერულავამ „ცისკარში“ სამუშაოდ მიიწვია ლამარა თურმანიძე და ჯენეტ ბაჯელიძე, ორივე უნიჭიერესი და გამორჩეული რედაქტორი. მეც შემომთავაზა გადასვლა, მაგრამ ისე მიყვარდა „ნაკადული“, ორმოცდაათი წლის მანძილზე არასოდეს მიფიქრია სხვა სამუშაოზე გადასვლა.

ბატონმა კონსტანტინემ „ცისკრიდან“ სამუშაოდ გად-

მოიყვანა ტარიელ ჭანტურია, ელზა ახვლედიანი, ეთერ თვარაძე.

სანარმოო დარგში სამუშაოდ მოიწვია ნოე კაკუშაძე, შოთა თოფურია, გიორგი იამანიძე, რობერტ მელინკაური, მინდია არაბული (შემდგომში საშუალო და უფროსი სასკოლო ასაკის ლიტერატურის რედაქციის გამგე გარდაცვალებამდე).

ნონა კალანდარიშვილი, ელიზბარ უბილავა, ნოდარ დუმბაძე, და არჩილ სულაკაური სტუმრად სკოლაში

იაგო ვარდოსანიძის გამომცემლობიდან წასვლის შემდეგ მთავარი რედაქტორი გახდა მეცნიერულ-პოპულარული და სათავგადასავლო ლიტერატურის რედაქციის გამგე ვალია ძიძიგური. იგი ძალზე გამოცდილი და ენერგიული მუშაკი გახლდათ. თავდადებით შეუდგა მუშაობას იმ პრინციპებით, რასაც ბატონი კონსტანტინე მოითხოვდა. მას რედაქტორთან ნამდვილი მეგობრობა აკავშირებდა და ეს მეგობრობა არ შეწყვეტილა ბატონი კონსტანტინეს გარდაცვალებამდე.

ვერ გეტყვით, რომ გამომცემლობის მუშაობაში ის მშვიდი პერიოდი იყო – იყო დაძაბულობა, კამათი, უთანხმოება ავ-

ტორებსა და გამომცემლობის ხელმძღვანელობას შორის, გამომცემლობის ხელმძღვანელობასა და თანამშრომლებში. განსაკუთრებით დაიძაბა ურთიერთობა ბოლო წლებში.

1973 წლის იანვარი იყო, ბატონმა კონსტანტინემ ერთ გვიან სალამოს შინ მიმინვია და შემომთავაზა მთავარ დირექტორად დავბრუნებულიყავი. ამ თხოვნას ბოდიშიც მოაყოლა: „ჩემო შვილო და დაო, მაპატიე, შენ მაშინ უსამართლოდ მოგექეცი, ამ შეცდომას ეხლა ვასწორებო“. მოფიქრების საშუალება არც კი მომცა. ასე იცოდა, თუ რაიმე გადაწყვეტილებას მიიღებდა, სხვას რჩევას აღარ ეკითხებოდა, იმ წუთშივე წერდა ბრძანებას. ასე მოიქცა ჩემს მიმართაც. ამის შემდეგ მას სამსახურში აღარ უვლია, ავადმყოფი ბრძანებებს შინიდან იძლეოდა. რვა თვის მანძილზე მე ვმუშაობდი მის მაგივრადაც და ჩემს ადგილზეც. ვუმკლავდებოდი გამომცემლობაში შექმნილ რთულ ვითარებას. ბოლოს ბატონი კონსტანტინე ჟურნალ „საუნჯის“ რედაქტორად გადაიყვანეს. ამ აღმანახს ჩვენს გამომცემლობაშივე ჩაეყარა საფუძველი, მას „ცისარტყელა“ ეწოდებოდა და ნიჭიერი რედაქტორები ნანა დარჩია და ბესიკ ადეიშვილი უძღვებოდნენ. ბესიკ ადეიშვილი იყო ბრწყინვალე მცოდნე გერმანულისა. მწარედ მაგონდება, რამდენი იშრომა ბატონი კონსტანტინესათვის მაგნიტოფონის მოზრდილი რეკლამა რომ ეთარგმნა, მას კი ეს რეკლამა მხოლოდ რამდენიმე წუთისათვის სჭირდებოდა.

როგორც მოგახსენეთ, ბატონმა კონსტანტინემ რვა წელიწადი იმუშავა გამომცემლობა „ნაკადულის“ დირექტორად და მხოლოდ უსიამოვნო მოგონებები არ დაუტოვებია. იგი, უპირველეს ყოვლისა, მწერალი იყო და დიდის გულმოდგინებით არჩევდა გამოსაცემ ლიტერატურას, მის მახვილ თვალს მდარე ნაწარმოები არ გამოეპარებოდა და როცა წარმოებაზე გადასაცემ დედანს ვამზადებდით, საკმაოდ ვლეღავდით.

მის დიდ დამსახურებად მიმაჩნია «Иностранная Литература»-ს მსგავსი აღმანახის შექმნა, რომელიც შემდეგ დღევანდელი „საუნჯის“ საფუძველი გახდა.

ამის მოსაგონებლად ჟურნალის რედაქტორს ნანა დარჩიას მივმართე და ახლა ჩემს ნაამბობს მის მოგონებას ჩა-

ვურთავ (სამწუხაროდ, ჩანაწერებში ეს ჩანართი არ აღმოჩნდა – მ.ც.).

რა შეიქმნა ამ წლებში მნიშვნელოვანი, რა წიგნები გამოდიოდა?

„ჩემი პატარა ბიბლიოთეკა“ ავსებდა იმ ხარვეზს, რაც უმცროსი სასკოლო ასაკის ბავშვთა ლიტერატურის გამოცემაში გვექონდა. ამ სერიით პატარები ეცნობოდნენ ორიგინალურ და თარგმნილ რჩეულ მხატვრულ ნაწარმოებებს.

მოგვიანებით, 1972 წელს შეიქმნა „ქართული საყმაწვილო ლიტერატურის ბიბლიოთეკა“. იგი საშუალო ასაკის მკითხველებისათვის იყო გამიზნული და ტომეულებად იცემოდა ნაწარმოებები ძველი მწერლობიდან დაწყებული დღემდე და ყმაწვილთათვის სამაგიდო წიგნებად ითვლება დღესაც.

არც მეცნიერება იყო დავიწყებული. სერია „მინდა დავეუფლო მეცნიერებას“ (გამოდიოდა 1967-1971 წლებში) ახალგაზრდობას პოპულარული ენით მოუთხრობდა მეცნიერების მიღწევებზე სხვადასვა დარგში.

სერია „ერთი მოთხრობის ბიბლიოთეკა“ ახალგაზრდობისათვის იყო განკუთვნილი და აცნობდა ქართველი და სხვა ეროვნებათა ერთ-ორ თაბახიან თითო საუკეთესო მოთხრობას. მის გამოცემას კომერციული მნიშვნელობაც ჰქონდა: ადვილი გამოსაცემი იყო და გეგმიანობის პერიოდში გვეხმარებოდა.

ამ პერიოდის ყველაზე მნიშვნელოვან გამოცემად მიმაჩნია „მსოფლიო ხალხთა ზღაპრები“ (იგი 1968-1984 წლებში გამოდიოდა). ამ სერიით გამოიცა ჩვენი კონტინენტების მრავალი ქვეყნისა და ხალხის საუკეთესო ზღაპრები სულ ორმოც ტომამდე. გონივრულ ნაბიჯად მიმაჩნია დღეისათვის ამ სერიის გაგრძელება. მის გამოცემას დიდი ამაგი დასდეს მაშინდელი საშუალო ასაკის ლიტერატურის რედაქციის გამგემ ჯენეტო ჭანტურაიამ და რედაქტორებმა ლოლა ქადაგიშვილმა, მანანა ზუბადალაშვილმა, მიმოზა ახვლედიანმა, ლია ერისთავმა.

1966 წლიდან გამოდიოდა „მხატვრული მატრიანე“, რო-

მელიც ახალგაზრდობას აცნობდა ისტორიულ თემაზე დაწერილ ორიგონალურ თუ ნათარგმნ მოთხრობებსა და რომანებს, რაც მათ სასკოლო პროგრამის ათვისებაში ეხმარებოდა.

1967 წელს ჩაეყარა საფუძველი სერიას „მშენიერების სამყაროში“. იგი აცნობდა ყმაწვილებს ხელოვნების სხვადასვა დარგს, შემდგომ გაგრძელდა სერიით „სერაფიტა“.

ამავე წლიდან გამოდიოდა ალმანახი „ფრესკა“. მისი მიზანი იყო გაეღრმავებინა საშუალო და უფროსი ასაკის ბავშვებისათვის ცოდნა სახვითი ხელოვნების, ქანდაკების, ხუროთმოძღვრების ცალკეულ საკითხებზე, დაეხმარებინა თეორიული და კვლევითი ხასიათის სტატიები, მიმოხილვები, წერილები, ხელოვნების ცნობილ წარმომადგენელთა ცხოვრებასა და შემოქმედებაზე. საქმეს უნარიანად უძღვებოდა რედაქტორი ასმათ კიკვიძე. ალმანახი დღევანდელი „სამშობლოს“ სტამბაში გამოდიოდა და აქ მისი შემწე თამარ ბულაძე გახლდათ.

ვის არ ახსოვს ლამაზ სუპერყდაში ჩასმული „ზღაპრების გუდა“. თავდაპირველად გამოვიდა საბჭოთა კავშირის ხალხთა ზღაპრები თხუთმეტ წიგნად. შემდეგ ქართული ხალხური ზღაპრები ათ წიგნად, მერე მსოფლიოს ხალხთა ზღაპრები ოცდაორ წიგნად (ორ ნაწილად).

წიგნები დასურათებული იყო სხვადასხვა მხატვრების მიერ, თარგმნაშიც მონაწილეობას იღებდნენ ახალბედა თუ ცნობილი მთარგმნელები.

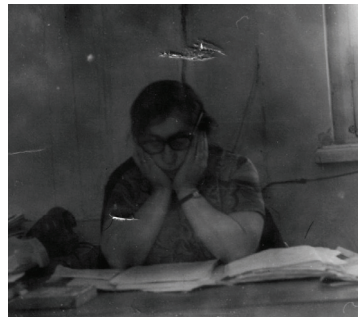
იდგა 1973 წლის გვიანი შემოდგომა. როგორც ზემოთ მოგახსენეთ, ბატონი კონსტანტინე რვა თვის მანძილზე აღარ გამოცხადებულა გამომცემლობაში. როცა გამოჯანმრთელდა, იგი ალმანახ „საუნჯის“ რედაქტორად დანიშნეს.

1973-1983 წლები გამომცემლობაში მშვიდობიანი მუშაობის პერიოდი, მაგრამ სანამ ამ პერიოდს მოვიგონებდე, მინდა გზადაგზა ზოგი რამ კიდევ გავიხსენო.

„ნაკადული“ ქართველი მწერლებისათვის არსებობდა, ნამდვილი ქართველი მწერლებისათვის მუდამ ღია იყო „ნაკადულის“ კარი. ძველი თაობის მწერალთაგან იბეჭდებოდა

გალაკტიონ ტაბიძის, იოსებ გრიშაშვილის, ცქვიტის, მარიჯანის, ირაკლი აბაშიძის, გრიგოლ აბაშიძის, გიორგი ლეონიძის, გიორგი კაჭახიძის, სერგო კლდიაშვილის, გიორგი შატბერაშვილის ნაწარმოებები. ახალი თაობის მოსვლა ორმოცდაათიანი წლებიდანვე მახსოვს: პირველად ქეთევან ჭილაშვილი გავიცანი, შემდეგ ნინო ბეზარაშვილი და დოდო ვადაჭკორია, თითქმის ყოველწლიურად იბეჭდებოდა მაყვალა მრევლიშვილისა და გივი ჭიჭინაძის ლექსები. ვის არ ახსოვს მაყვალა მრევლიშვილის „შენ გიგალობ, პატარავ“, ნოდარ დუმბაძის „ლექსებით სავსე ხურჯინი“, მორის ფოცხიშვილის ფერადი წიგნები პატარებისათვის, გივი ჭიჭინაძის „დათუნია დრუნჩა“ და სხვები, ქეთევან ქუჩუკაშვილის „ზამთრის ზღაპარი“, ცირა ქიტიაშვილის „უცნაური თოჯინა“, ხუტა ბერულავას „ალერსიანი მზე“, დოდო ვადაჭკორიას „ბროლის ციგა“, გიორგი წერეთლისა და ლიდა სტვილიას, ლეილა ბაბადიშის და ნუნუ კერესელიძის, ნაზი კილასონისა და მედეა კახიძის მშვენიერი ლექსები, გუგული ტოგონიძისა და მერი ბოლქვაძის მოთხრობები, ირაკლი უგულავას „ერეკლეს შვილები“, ლადო მრელაშვილის „იყალბოული ბიჭები“, აკაკი გენაძის „ლაზარეს წყარო“ და კიდევ მრავალი და მრავალი, რომელთა ჩამოთვლა ძალზე შორს წაგვიყვანდა.

გარდა ზემოთ ჩამოთვლილი სერიებისა, „ნაკადულში“ ტრადიციად დამკვიდრდა გამოჩენილ მწერალთა ტომეულების გამოცემა. გამოვიდა ჯექ ლონდონის ხუთტომეული, თომას მაინ რიდის რვატომეული, შექსპირის ორტომეული, ჟიულ ვერნის რვატომეული, რომენ როლანის „ჟან კრისტოფის“ ოთხი წიგნი, ნინო ნაკაშიძის სამტომეული, შიო მღვიმელის ორტომეული. ცალკეულ გამოცემათაგან აღნიშვნის ღირსია ჰომეროსის „ოდისეა“, რევაზ ინანიშვილის „შორი თეთრი მწვერვალი“, ნიკო კეცხოველის „არსიანიდან მოვ-

დივარ...“, არჩილ სულაკაურის „სალამურას თავგადასავალი“.

ამათგან: მაყვალა მრევლიშვილის ლექსებს: „შენ გიგალობ, პატარავ!“; არჩილ სულაკაურის „სალამურას თავგადასავალს“, რევაზ ინანიშვილის „შორ თეთრ მწვერვალს“ და ნიკო კეცხოველის „არსიანიდან მოვდივარ...“ უმაღლესი ჯილდო შოთა რუსთაველის პრემია მიენიჭათ.

ცალკეულ გამოცემათაგან ჩემთვის დღემდე სანუკვარ ნიგნად ითვლება ნიკა აგიაშვილის „ჭაბუკები დარჩნენ მარად“. იგი გვიცოცხლებს ამქვეყნიდან ადრე წასულ ნიჭიერ ახალგაზრდა მწერლებს: ლადო ასათიანს, ალექსანდრე საჯაიას, მირზა გელოვანს. ცნობილია მათი მეგობრობა. ნიკა აგიაშვილი ძველი თაობის მემკვიდრეა. ასევე საინტერესოა მისი მოგონებათა ნიგნი „ფერად-ფერადი“. რამდენ საინტერესო რამეს ვკითხულობთ ამ ნიგნში წარსული დროის იმ სახელოვან ადამიანებზე. მეც ვამაყობ იმითი, რომ ნიკას მეგობრად ვთვლი თავს და როცა იგი მომენატრება, დამჩემდა – მის „სერვანტესის ცხოვრებას“ გადავშლი და ვინ იცის, მერამდენად ვკითხულობ.

ნიკას ნიგნს „ჭაბუკები დარჩნენ მარად“ მაგონებს ნუგზარ წერეთლის „მე ახლაც ოცდაექვსი წლისა ვარ“. იგი რამდენჯერმე გამოიცა ჩვენთან და გურამ რჩეულიშვილის, ადრე წასული ნიჭიერი მწერლის მოსაგონარია.

კარგ ნიგნს ადვილად ვერ ივინყებს მკითხველი. ალბათ, ჩემსავით ბევრს უყვარს თეიმურაზ მაღლაფერიძის რომანი „ცხრაკარა“. იგი მირზა გელოვანზეა დაწერილი, თავის დროზე დიდი მითქმა-მოთქმა გამოიწვია რომანში მოხსენიებული მირზას მეგობარი ქალების მხრივ, მაგრამ იგი ნიჭიერადაა დაწერილი და თეიმურაზ მაღლაფერიძე ადრე რომ არ წასულიყო ამქვეყნიდან, ბევრ საინტერესო ნაწარმოებს შექმნიდა.

ვინ იყვნენ ამ ნიგნების გამოცემის ინიციატორები და რედაქტორები, ანაბეჭდებში წამკითხველნი და ჩამსწორებლები?

სკოლამდელი და უმცროსი სასკოლო ასაკის რედაქციას უნარიანად ხელმძღვანელობდა შუქურა დარახველიძე,

ცოდნასა და გამოცდილებას არ იშურებდნენ დედნის მომზადებაში ნათელა ჩირაძე, ჯენეტ ბაჯელიძე, ეთერ კუბლაშვილი, ჯილდა თოფურიძე.

საშუალო და უფროსი სასკოლო ასაკის რედაქციას უძღვებოდნენ ან ჩვენგან წასული, ყველას გულისტკივილი მინდია არაბული, მისი ნიჭიერი რედაქტორები ლოლა ქადაგიშვილი, მანანა ზუბადალაშვილი, მიმოზა ახვლედიანი, ლია ერისთავი, ნათელა არჯევანიძე, ამ რედაქციის უმცროსი რედაქტორი ნარგიზა მუსხელიშვილი.

ახალგაზრდობის რედაქციას მაშინაც და ახლაც თავკაცობს აკაკი ბრეგაძე, ამქვეყნიდან ადრე წასულები ნათელა ლორთქიფანიძე და ცისანა ჩხაიძე. მათ ნამუშევარს წიგნებზე ამოტვიფრული მათი გვარები შემოგვინახავს. ცოცხალთაგან მაცყალა კალანდარიშვილი, განსაკუთრებით თავი რომ გამოიჩინა ქართული მწერლობის ტომეულების კითხვაში, დიდი ერუდიციის მქონე, განათლებული რედაქტორი ნანა გოგოძე და რედაქციის ერთადერთი პოეტი ქალი ლიდა სტვილია.

მეცნიერულ-პოპულარული და სათავგადასავლო ლიტერატურის რედაქციაში მუშაობა დიდ ცოდნასა და გამოცდილებას მოითხოვდა, მათ უხდებოდათ შეხვედრა მეცნიერების სხვადასხვა დარგის წარმომადგენლებთან, მწერლებთან. ამ მხრივ არასოდეს შეურცხვენიათ თავი: მარინე სოხაძეს, ნათელა ჯოლოხავას, ნიმა ანთელავას, ნორა ქართველიშვილს, ცირა ზაზაშვილს. ამ რედაქციის გამგეს ლილი გოგოხიას დიდი გამოცდილების მქონე ნიჭიერ ადამიანს ხუტა ბერულავას დროიდან გამომცემლობის ერთ-ერთ ბურჯად თვლიდა გამომცემლობის ხელმძღვანელობა.

გამომცემლობა „ნაკადულის“ შემადგენელი ნაწილი იყო საბავშვო წიგნის სახლი. იგი სწავლობდა ნორჩ მკითხველთა ინტერესებს, პროპაგანდას უწევდა ქართულ საბავშვო წიგნს, განამტკიცებდა კავშირს გამომცემლობასა და მკითხველს შორის, ეხმარებოდა სკოლებს საბავშვო წიგნის კითხვის ორგანიზაციაში. გამოსაცემად ამზადებდა თეორიულ-კრიტიკული, კვლევითი, ბიბლიოგრაფიული ხასიათის

ნიგნებს, რამდენიმე სერიას და ალმანახს, პროსპექტებს, ბუკლეტებს, ნიგნში ჩასადებ ფურცლებს, ამასთანავე ატარებდა ზეპირ პროპაგანდას – თათბირ-სემინარებს, საბავშვო ნიგნის კვირეულებს, თემატურ საუბრებს, გამოფენებს, ლიტერატურულ დილა-სალამოებს, საბავშვო ნიგნების განხილვებს, შეხვედრებს მწერლებთან, მხატვრებთან. ნიგნის სახლს ჰქონდა მდიდარი სამეცნიერო ბიბლიოთეკა, ფოტოლაბორატორია და ფონოარქივი.

საბავშვო ნიგნის სახლის ბოლო გამოცემათაგან არ შემიძლია არ დავასახელო ალმანახი „ბუნების კარი“. მასში ქვეყნდებოდა წერილები ბუნებაზე, ჩვენი კონტინენტების ფლორასა და ფაუნაზე, ბოტანიკის, ზოოლოგიისა და სხვა საინტერესო პრობლემებზე. მას მთლიანად მხოლოდ ერთი ადამიანი – უფროსი რედაქტორი ნინო დათიაშვილი ხელმძღვანელობდა და ხელმძღვანელობდა ჩინებულად.

რამდენი საინტერესო რამ იბეჭდებოდა თეორიულ-კრიტიკულ ალმანახ „საყმანვილო ლიტერატურაში“, მაგრამ ყველაფერი ის მოისპო, დაიკარგა, მოისპო ფოტოლაბორატორია და ფონოარქივი, მიიფანტ-მოიფანტა მისი დგამ-ავეჯი. საბავშვო ნიგნის სახლს დღეს ვერც გარეგნულად იცნობთ, იგი ისეთ გასაქირავებელ ობიექტად იქცა, რომლისგანაც ხეირი ჯერ „ნაკადულის“ არც ერთ თანამშრომელს არ უნახავს. ჩემს მეხსიერებას მხოლოდ შემორჩა იმ ადამიანთა გვარ-სახელები, რომლებიც სხვადასხვა დროს იქ მოღვაწეობდნენ: ლავრენტი ჭიჭინაძე, მაცვალა ჭახრაკია, ჯენეტო ჭანტურაია, მაცვალა ოშიაძე, მედეა მთვრალაშვილი, ნინო დათიაშვილი, მზია ლაგაზიძე, მზია კუკავაძე, ვახტანგ ცოტნიაშვილი, რუსუდან ყუბანიეშვილი, ნაირა ნიჟარაძე, ანზორ აბულაშვილი, გურამ ბიჭიკაევი.

სამხატვრო განყოფილება წამყვანი რგოლი იყო გამომცემლობისა, განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც მას სათავეში უდგას ნიჭიერი მხატვარი გურამ ლლონტი, მრავალი საუკეთესო ნიგნის გამფორმებელი და ჯილდოთა მფლობელი. მას გვერდით უდგანან უფროსი თაობის მხატვრები ჯიბო ყავლაშვილი, შოთა დოლიძე და ახალგაზრდა მხატვარი კახა

ბახტაძე. მათთან ერთად ენევა ჭაპანს ყოფილი პარტბიუროს მდივანი ვახტანგ ცოტნიაშვილი. იგი ახლა საქართველოში არსებულ გვართა გენეალოგიითაა გატაცებული.

ჩვენს გამოცემულ წიგნებს კორექტორთა გვარები აწერია. ამ მეტად შრომატევად საქმეს კარგად უძღვებოდნენ ძველი თუ ახალი თაობის წარმომადგენლები მერი ლალაძე, მაია შველიძე, ქეთევან გუნცაძე, მარინე ინანიშვილი, ლია თავართქილაძე, თამრიკო შინდაგორიძე, თამრიკო ენდელაძე, ნანა ნატროშვილი და მათი ადრინდელი და ახლანდელი ხელმძღვანელები: თინა ჯიჯეიშვილი, ასმათ კიკვიძე და ლილი ირემაშვილი.

გამომცემლობაში. მარცხნიდან მეორე მინდია არაბული, შემდეგ ლილი გოგოხია, ნონა კალანდარიშვილი, მაცვალა ოშიაძე, ჯენეტო ჭანტურაია

სამწუხაროდ, თამრიკო შინდაგორიძე, თამრიკო ენდელაძე, მერი ლალაძე აღარ არიან ამჟვეყნად.

ვეჭვობ, ამჟამად შევიწროებულ ამ განყოფილების გამგეს ლილი ირემაშვილს, წინანდელ ჟურნალისტს უწინდებურად დიდი საქმე გამოუჩნდეს. იგი, ალბათ, სხვა სამუშაოთი დასაქმდება.

მომეძალა ფიქრები ჩემს კეთილისმყოფელებზე. მინდა მაღლიერებით მოვიხსენიო ის ადამიანები, ვინც დიდი როლი ითამაშა ჩემს ცხოვრებაში, ჩემს ადამიანად ჩამოყალიბებაში.

სანამ „საბლიტგამში“ დავინწყებდი მუშაობას, ერთმა ჩემმა ნათესავმა, უკეთილშობილესმა კაცმა იასონ მხატვარმა, იგი მაშინ ცეკას სტამბაში მუშაობდა სტეფანე კაიტანჯიანის (სანარმოო განყოფილების გამგის) მოადგილედ, ყურნალ „აგიტატორის ბლოკნოტის“ მდივნობა დამითმო (თვითონ უძღვებოდა), რომ ჩემი ოჯახი შიმშილით არ დახოცილიყო. ძალიან გავიხარეთ, პურის ფული გაგვიჩნდა. ყურნალის რედაქტორი (ისიც შეთავსებით) გახლდათ ვინმე გეოგრაფი ბურჯანაძე (სახელი მახსოვს, მაგრამ არ ვასახელებ), ცეკას შენობაში იჯდა. მე ყოველდღე ვურეკავდი, ის საშვს დაუშვებდა და ანაბეჭდები ამქონდა. ძალიან მოვეწონე, ვცდილობდი, ჩემი ცოდნა გამომეყენებინა და მასთან თავი არ შემერცხვინა. ისე გამიშინაურდა და მენდო, თავისი დისერტაცია მასწორებინა სტილისტურად. მის გვერდით ოთახში იჯდა ერთი ჩემი მოგვარე ახალგაზრდა კაცი, იფიქრა, ზედმეტი შემოსავალი არც მე მანყენსო, და იმდენი მიხიმიანა, „აგიტატორის ბლოკნოტის“ მდივნობა თვითონ შეითავსა და მე კი გარეთ დამტოვეს. ეს იყო ჩემი პირველი მარცხი ცხოვრებაში. ბატონი იასონი ძალზე შენუხდა და მითხრა: „ბიძია, შენ გულს ნუ გაიტეხ, ჭკვიანი გოგო ხარ, წინ წახვალ, მეც როდესმე მომიგონებო“.

მართლაც, არ დამვიწყებინარ, გიგონებ, იასონ ბიძია, შენი სიკეთე შემდეგაც ბევრჯერ მაგრძნობინე.

ნიკა აგიაშვილის წიგნში „ფერად-ფერადი“ ერთ ნარკვევს ასეთი სათაური აქვს: „ეჰ, ნონე, ნონე!“ ალბათ, მიხვდით, იოსებ ნონეშვილს ეძღვნება.

მეც მინდა ორიოდე სიტყვით მოვიგონო ჩემი ახალგაზრდობა. იოსებ ნონეშვილს „საბლიტგამში“ მოსვლამდე ვიცნობდი.

ფინეთის ომი დამთავრებული იყო, დიდი სამამულო ომი ორი წლის დანყებული. ჩვენთან ცხოვრობდა ჩემი ნათესავი ქირურგი დარიკო ცინცაძე. მან თავისი გამირული საქ-

ციელით დიდი სახელი მოიპოვა ორივე ომში. იოსები მაშინ გაზეთ „კომუნისტის“ კორესპონდენტად მუშაობდა და მისთვის წერილის დაწერა დაევალებინათ დარიკო ცინცაძეზე. ზამთარი იყო. ერთ დღეს იოსები კარს მოგვადგა მასალის ნასაღებად. ჩვენთან სტუმრად იმყოფებოდა ლეილა ჭილაშვილი, ლეილა ტყემალაძის თანაკლასელი და მეგობარი. იოსებს ძალიან გაუხარდა მისი ნახვა. ომის პირობაზე როგორც შეგვეძლო, გავუმასპინძლდი, მერე მან კინოში მიგვიწვია და გზად გვიამბობდა ლეილა ტყემალაძისადმი უიღბლო სიყვარულზე და გვიკითხავდა მისადმი მიძღვნილ ლექსებს: „გამიგონია, მთვარიან ღამეს...“ და სხვებს.

მას შემდეგ ხშირად ვხვდებოდი, მეგობრობა არ გამიწყვეტია მასთან. მწერალთა კავშირის მდივანი რომ გახდა, რამდენჯერმე მკითხა, ხომ არაფერი გჭირდებაო. მე მაინც არაფერი მჭირდებოდა, მაგრამ ისედაც კეთილსა და ქვეყნის მოამაგეს როგორ შევანუხებდი, მე მხოლოდ მისი სიცოცხლე მჭირდებოდა, ასე ნაადრევად რომ შეწყდა. ზღვა ხალხთან ერთად მეც ფეხით მივაცილებდი უკანასკნელ გზაზე და მიმავალს გლოვის ჰიმნად ჩამესმოდა მისი ლექსები.

თუ კეთილი კაცის სახელი გინდა დაიმკვიდრო, ისეთი უნდა იყო ცხოვრებაში, როგორიც იოსები გახლდათ.

ორმოც წელიწადზე მეტია ქართულ სიტყვას ვეჭიდები. უმეტეს წილად გერმანულ მწერალთა ნაწარმოებები მაქვს გადმოქართულებული. ამ გზაზე ჩემი მასწავლებლები იყვნენ ვახტანგ ჭელიძე, ვახტანგ ბენუკელი და დავით ლაშქარაძე, შემოქმედებითი მეგობრობა მაკავშირებდა ოთარ ჯინორიასთან, გზის გამკაფავად მიმაჩნია გრიგოლ ჩიქოვანი, წლების მანძილზე გამომცემლობა „მერნის“ მთავარი რედაქტორი, და ჩემი შეუტყველები რედაქტორი იზოლდა ლეჟავა.

ბატონი გრიგოლი ადრე წავიდა ამქვეყნიდან. მან ბევრი რამ გააკეთა ჩემთვის. თითქმის ყველა ჩემი თარგმანი „მერანში“ იბეჭდებოდა. რას და როგორ ვთარგმნიდი, ამის შეფასება მკითხველისთვის მიმინდვია.

მეგობარ მწერალთაგან არ შემიძლია არ გავიხსენო ევგენი აქუბარდია და გიორგი ავალიანი. ევგენი აქუბარდია

მშვენიერი წიგნის „კოჩას“ ავტორია.

1965 წელი იდგა. გამომცემლობა „ნაკადულმა“ საუკეთესო საბავშვო და ახალგაზრდობის ლიტერატურის შექმნის მიზნით ისტორიულ და თანამედროვე თემაზე გამოაცხადა დახურული კონკურსი. ამ კონკურსში საორგანიზაციო საქმეებს აგვარებდა მაშინ დირექტორის მოადგილედ დაწინაურებული ჩვენი ჯენეტო ჭანტურაია.

ჟიურის წევრებში მეც შევდიოდი. პირველ ტურში სხვა ნაწარმოებებთან ერთად შემხვდა „კოჩაც“. იგი მოგვითხრობდა ერთი უბრალო, ალალი, შრომისმოყვარე, ზნეობრივად სრულყოფილი ყმაწვილის მძიმე ცხოვრებისეულ ამბავს. რატომღაც ვიფიქრე, იგი ავტობიოგრაფიული უნდა ყოფილიყო.

მოგვიანებით გავიცანი მისი ავტორი და გუმანმაც გამიმართლა. იგი ზნეობრივად სპეტაკი, ალალი, გაუტეხელი, მოკრძალებული კაცი გამოდგა. გაუტეხელი-მეთქი რომ ვამბობ, იმასაც ვგულისხმობ, აფხაზეთიდან დევნილი, ბუდემოშლილი, შვილდაკარგული კაცი დღესაც კეთილსინდისიერად შრომობს, არ უტყდება თავსდატეხილ გასაჭირს. „კოჩა“ ჩვენ არ დაგვიბეჭდავს. იგი მოგვიანებით სამ წიგნად დაიბეჭდა და მაღალი შეფასებაც დაიმსახურა პრესაში. ბატონმა ევგენიმ ის წიგნი მომიძღვნა მეც და მის მეორე ქომაგ ჯენეტო ჭანტურაიასაც. ჯენეტო აი, რას წერს მის შესახებ: „ნაწარმოები იმით იყო მოსაწონი, რომ მწერალი ადგა არა სინამდვილის შელამაზების საბჭოურ ტენდენციურ გზას, არამედ ცხოვრებას ხატავდა მისთვის დამახასიათებელი წინააღმდეგობებით, დადებითი და უარყოფითი მხარეებით, მისი ნაკლოვანებებით, ჭეშმარიტი რეალისტური სიმართლით... ბატონი ევგენი დღეს ცნობილი მწერალი გახლავთ და თუ ამაში „ნაკადულის“ დახურულ კონკურსს მცირეოდენი წვლილი მიუძღვის, თავს „ბედნიერად“ ვთვლით ამ მოკრძალებული „დამსახურების“ გამო.

გიორგი ავალიანი ჩემი მეგობარია. ბევრი სიკეთე მახსოვს მისგან. მე მისი ერთი ვრცელი მოთხრობის „ბედი მდევარი“ რედაქტორი ვარ. ვისურვებდი, მას კიდევ დაეწეროს საინტერესო ნაწარმოებები და გამოქვეყნებაც არ გასჭირვებოდეს.

როგორც ზემოთ მოგახსენეთ, ბატონი კონსტანტინე რვა თვე აღარ გამოჩენილა „ნაკადულში“, მისი „საუნჯეში“ დანიშნვის შემდეგ ხმა გავრცელდა, გამომცემლობაში ახალი დირექტორი მოდისო. ხან ვისზე იტყოდნენ და ხან ვისზე.

ზაფხული იყო, ქვიშხეთში ელგუჯა მალრაძეს შეეხვდი და მითხრა, თქვენთან მე მოვდივარო და სიტუაცია გამომკითხა. ბევრი ვისაუბრეთ. ჩვენც ასე ვიცოდით და ვემზადებოდით მის შესახებდრად.

1973 წლის ზაფხული იყო. უცბად სიტუაცია მთლად შეიცვალა და დირექტორად ბატონი არჩილ სულაკაური დაგვინიშნეს.

ჩვენთან რომ მოდიოდა, სახე არ უღიმოდა. მე მთავარ რედაქტორად დაფუხვდი, მთხოვეს ამეხსნა, რა ხდებოდა გამომცემლობაში. ბატონ არჩილს, მაშინ უკვე ნიჭიერსა და სახელგანთქმულ მწერალს დიდი ხანია ვიცნობდი, მაგრამ ვერ გავუშინაურდი, იგი მანამდე ხშირად არ დადიოდა ჩვენთან, „არ გვანუხებდა“, მისი მოთხრობები იშვიათად გამოდიოდა.

მძიმე სიტუაცია იყო, დაძაბული, ისმენდა ჩემს ნაამბობს, მაგრამ მონყენილი იყო, დიდად არ ეხალისებოდა სამსახურში მოსვლა, ერთი ორჯერ ისიც კი მითხრა: „რა მინდოდა აქ, რას მოვხებებოდიო“.

შემდეგ, როცა გამიშინაურდა, გამანდო: „ნაკადულის“ დირექტორობა რომ შემომთავაზეს ცეკას ბიუროზე, ვთქვი: არ ვიცი, რა ვქნა, მეტისმეტად ფემინიზებული გამომცემლო-

დასთან, გამომცემლობის რედაქტორ მაყვალა კალანდარიშვილთან ერთად

ბაა-მეთქი, მაგრამ მერე, როცა კარგად გაეცნო კოლექტივს, ასამდე თანამშრომელი დაფუხვდით, ამათგან ზოგს პირადად იცნობდა, ზოგს პირველად შეხვდა, ამას ხელი არ შეუშლია, ყველას ერთგვარად შეხვედროდა, არ გაურჩევია ძველი თუ ახალი ნაცნობი, აღარ ახსოვდა მის მიერ დაწუნებული ფემინიზებული გამომცემლობა და ერთნაირად შეიყვარა ქალიც და ვაჟიც.

თავისი ხანმოკლე ცხოვრების მანძილზე ერთი ათეული წელი (1973-1983) „ნაკადულში“ გაატარა და ეს იყო მისთვისაც და ჩვენთვისაც უბედნიერესი ცხოვრების წლები, რასაც გზადაგზა უფრო დაწვრილებით მოგიყვებით.

მისი პირველი სასონარკვეთილება იმან გამოიწვია, რომ იგი არ იყო ჩვეული ამდენ ადამიანთან მუშაობას, მცირე ჯგუფი უფრო ესადაგებოდა მის ბუნებას, მაგრამ მალე გაერკვა სიტუაციაში, მიდგა, მოდგა, საქმეს ჩაულრმავდა და მიხვდა, ას კაცში ერთი არ იყო, თავისი საქმე არ ჰყვარებოდა და კეთილსინდისიერად არ გარჯილიყო.

საქმისადმი სიყვარული ადამიანის დიდი ღირსებაა და ბატონმა არჩილმა სწორედ ამ ღირსებაზე დაყრდნობით წარმართა ჩვენთან ურთიერთობა.

მინდა გესაუბროთ მის საქმიან და პირად ადამიანურ თვისებებზე.

დავინწყოთ საქმიანობით. იგი ისეთი მწერალი და ლიტერატორი იყო, გრაფომანებს არ სწყალობდა, თვითონ კითხულობდა ყველაფერს და ცდილობდა გეგმაში ისეთი ნაწარმოები შეეტანა, ყმანვილის ცნობიერებაში ეროვნულ თვითშეგნებას რომ გააღვიძებდა, სამოციანელთა ღირსეულ წარმომადგენელს გარშემოკრებილი ჰყავდა ისეთი მწერლები, როგორებიც იყვნენ ოტია პაჭკორია, თამაზ და ოთარ ჭილაძეები, თამაზ ჩხენკელი, სარგის ცაიშვილი, ნოდარ დუმბაძე და სხვები.

წიგნი მაშინ უფრო ადვილად იწერებოდა, (ბატონი არჩილის მოსაწონი ხშირად არა), გამოცემა კი ჭირდა. იყო მაშინ დაუსრულებელი თათბირები. მეთაურის დიდი ძალა, ენერჯია, დრო მიჰქონდა თათბირიდან თათბირზე წაწნალს, გაუთავებელ სხდომებს, უაზრო კრებებს.

ვიცოდი, ბატონ არჩილს ეს ეჯავრებოდა და თათბირებზე, როცა მისი წასვლა აუცილებელი არ იყო, მე მგზავდინა, მეც ხალისით მივდიოდი, რადგან მინდოდა მისთვის შეუფერებელი უაზრო შრომა ამეცილებინა.

ერთხელ წლის ბოლოს კოლეგიის სხდომას ვესწრებოდი, გეგმის შესრულების საკითხი განიხილებოდა. მიჩვეული ვიყავით, „განათლების“ წიგნები ყველაზე ადრე უნდა დაბეჭდილიყო. იმ წელიწადს „განათლებამ“ ვერ გამოსცა საჭირო სახელმძღვანელოები. ორმა გამომცემლობამ კი გადაჭარბებით შეასრულა გეგმა. დამარცხებულთა შორის „ნაკადულიც“ აღმოჩნდა. როცა მე ვიკითხე, თუ „განათლებას“ არ ჰქონდა მწვანე შუქი, „ნაკადულს“ არც გარჯა დაუკლია, ქალაქი გვექონდა, გეგმა რატომ ვერ შევასრულეთ-მეთქი, ეს ნათქვამი „ნაკადულის“ დირექტორის გამოქომაგებად ჩამითვალეს და ასე მიპასუხეს, „ჩვენ ცხინვალის სტამბამ შეგვისრულა გეგმა“, „ჩვენ ფეხბურთის ბილეთებით დავაინტერესეთ მუშეები“, რაც მტკნარი სიცრუე იყო და მეც უხერხულ მდგომარეობაში აღმოვჩნდი. ეს ამბავი ბატონმა არჩილმა ძალიან განიცადა, მე დიდხანს მებოდიშებოდა და მანაც საკადრისი პასუხი გასცა „ნაკადულის“ დამჩაგვრელთ.

ეს შემდგომ აღარ განმეორებულა და მეც სათანადო თავაზიანობით მექცეოდნენ, როგორც დირექტორის წარგზავნილს.

სარედაქციო საქმეებში ბატონი არჩილი ლომი იყო, საწარმოო საკითხებში დიდად გვენდობოდა და ამ ნდობას ყოველთვის ვუმართლებდით მერი ფანჯავიძის გამჭრიახობის წყალობით.

როგორც ზემოთ მოგახსენეთ, მას უყვარდა ყოველი ეროვნული, ქართულ მწერლობას არავის დააჩაგვრინებდა.

საკავშირო გამსახკომი მძლავრობდა. იმისთვის, რომ რუს ბავშვს წიგნი არ მოჰკლებოდა, დაადგინეს რესპუბლიკებისათვის „შეენერათ“ საბავშვო წიგნების გამოცემა რუსულ ენაზე. ჩვენ გვერგო ლაგინის „მოხუცი ხოტიბიჩის“ გამოცემა დიდი ტირაჟით რუსულ ენაზე.

ეს ის დრო იყო, როცა მაშინდელი საკავშირო გამსახკო-

მის თავმჯდომარის ბორის პასტუხოვის შიშით ცაში ფრინველს ვერ გაეჭაჭანა და ჩვენს თავმჯდომარეს ელგუჯა მალ-რადქს დიდად არ სწყალობდა.

ეს ბრძანება ბატონმა არჩილმა რომ მიიღო, მაშინვე განაცხადა: გამომცემლობიდან წავალ და ამ ბრძანებას კი არ შევასრულებო. ამისი თქმა მაშინ გმირობის ტოლფასი იყო. თქვა და შეასრულა კიდეც. ლაგინის „მოხუცი ხოტაბიჩი“, ეს ვრცელი, ოცთაბახიანი ზღაპარი ადრე გამოცემული გვექონდა ქართულ ენაზე ფატი ნიშნიანიძის თარგმანით და დიდი ვერაფერი შინაარსის ზღაპარი გახლდათ, „ნაკადულს“ არ გამოუცია.

არჩილისდროინდელ ფუნდამენტალურ გამოცემად მიმაჩნია ქართული პოეზიის ჩვიდმეტტომეული. მასთან ერთად ამ გამოცემაზე მუშაობდა ცნობილი მეცნიერი და მწერალი სარგის ცაიშვილი, ამქვეყნიდან ნაადრევად წასული სათნო ადამიანი. ტომების გამოცემას სათავეში ედგა რედაქციის გამგე აკაკი ბრეგაძე. რამდენი შრომაა განეული, გემოვნებით შერჩეული ფორმატი, გაფორმება, სუპერი. ბატონი არჩილი ისე წავიდა „ნაკადულიდან“, ეს გამოცემა მან გაასრულა, საფუძველი კი ჩაეყარა მისი მოსვლის მეორე წელს. იგი ახალგაზრდა მკითხველს აცნობდა ქართული პოეზიის საუკეთესო ნიმუშებს უძველესი დროიდან დღემდე.

იმ ხარვეზის შესავსებად, რაც მცირე ასაკის ბავშვთა ლიტერატურის გამოცემის საქმეში გვექონდა, ბატონმა არჩილმა მიზანშეწონილად ჩათვალა „ჩემი პატარა ბიბლიოთეკის“ სერიის გაგრძელება სახელწოდებით „ცეროდენას ბიბლიოთეკა“.

მრავალმხრივ განვითარებული ყმაწვილის აღსაზრდელად მხატვრულ ლიტერატურასთან ერთად გამოდიოდა პოპულარული წიგნები მეცნიერების სხვადასხვა დარგის მიღწევებზე. მისი იდეა იყო ალმანახების „ბუნების კარის“ და „მთიების“ გამოცემა და 1981 წელს შემოღება სერიისა: „ჯადოსნური სარკე“.

იმ პერიოდში სამ წელიწადში ერთხელ იმართებოდა მსოფლიო საერთაშორისო წიგნის გამოფენა-ბაზრობა მოს-

კოვში. ამ გამოფენა-ბაზრობაზე მე დავდიოდი, ბატონ არჩილს ერთხელაც არ გამოუთქვამს ის წასვლის სურვილი, და დამქონდა მის დროს და უფრო ადრე გამოცემული საუკეთესო წიგნები.

მის დროს ჩაეყარა საფუძველი მსოფლიო საბავშვო ლიტერატურის გამოცემის საქმეს, მაგრამ იგი მაშინ ვერ განხორციელდა.

სტუმრად სკოლაში

ბატონი არჩილი დიდად ზრუნავდა საბავშვო წიგნის სახლზე. მან რუსთაველის პროსპექტზე, ყოფილი ტანსაცმლის მაღაზიის უზარმაზარი შენობა მოიპოვა. იგი ვრცელიც იყო და შესანიშნავ ადგილასაც. არქიტექტორიც შევარჩიეთ, რომ საბავშვო წიგნის სახლის შესაფერის შენობად გვექცია, მაგრამ შენობა ვერ გამოვიყენეთ. ეს ჩვენს მიერ დაშვებული უდიდესი შეცდომაა, ვერც გამსახკომმა გამოყო ამისთვის თანხა. ეს შენობა რომ ჩვენი ყოფილიყო, დღეს, როცა ყველაფერი კომერციაზეა აგებული, „ნაკადულს“ არსებობა აღარ გაუჭირებოდა.

ბატონი არჩილი გონივრულად იყენებდა იმ თანხას,

რაც გამომცემლობას მოგებიდან რჩებოდა. არა ერთხელ გაუგზავნია ხშირად მთელი კოლექტივი, ან ნაწილი მისი საბჭოთა კავშირის სხვადასხვა ქალაქებში ექსკურსიებზე.

ბატონი არჩილი კადრებსაც გონივრულად არჩევდა. იმ ნაწრთობი კოლექტივისათვის, რაც მას გამომცემლობაში დაუხვდა, არავინ შეუმატებია უღირსი.

გამომცემლობიდან სხვა სამუშაოზე გადავიდა ვალია ძიძიგური. კარგა ხანს ფიქრობდა მის შემცვლელზე და ერთ მშვენიერ დღეს შესაფერისი კანდიდატურაც წარმოგვიდგინა. იგი გახლდათ საქნიგნის მმართველის მოადგილე, ჩვენთვის ყველასთვის ნაცნობი, კეთილსინდისიერებით ცნობილი, განათლებული ადამიანი თენგიზ ჩხაიძე. თვრამეტი წელიწადი ვიმუშავეთ მე და თენგიზმა შეხმატკბილებულად, ერთმანეთის მხარდაჭერით და მეგობრობით. იორამ ქემეტელიძის დირექტორობის დროს იგი მთავარ რედაქტორად იქნა გადაყვანილი და დღესაც უნარიანად უძღვება გამომცემლობას.

ამ დროს გამომცემლობას შემოემატნენ მანანა მიქელაძე და რუსუდან მახათაძე, ჭკვიანი, განათლებული რედაქტორები. მანანა მიქელაძე შემდგომ ჟურნალ „მნათობში“ გადავიდა. რუსუდან მახათაძე კი, ჩინებული მოქართულე და ინგლისურის მცოდნე, ყოვლად უკომპლექსო ადამიანი დღესაც მუშაობს გამომცემლობაში და ახალგაზრდა კადრთაგან მის ერთ-ერთ დასაყრდენს წარმოადგენს.

ჩვენმა საყვარელმა მარო აბრამიამ თავისი უახლოესი ადამიანი შემოგვთავაზა დირექტორის მდივნად. აბა, მას უარს როგორ ვეტყოდით. მოვიდა გულიკო ტოგონიძე და ყველაფერი შეიცვალა, მოწესრიგდა დირექტორის კაბინეტი. იგი ყველამ შეიყვარა. გავუგეთ, რომ გერმანული იცოდა, კარგი ოჯახის დედა იყო. მალე პროფკავშირის თავმჯდომარედაც გამოიჩინა თავი. იმუშავა ახალგაზრდობის ლიტერატურის რედაქციაში უმცროს რედაქტორად, სადაც მისი რედაქციის გამგის და კარგი რედაქტორების: ნათელა ლორთქიფანიძის, ცისანა ჩხაიძის, ნანა გოგოძის, მაყვალა კალანდარიშვილის, ბელა შალვაშვილის, ლეილა ბეროშვილის გა-

მოცდილებას იზიარებდა. ახლა მან ყველაზე რთული სამუშაო აირჩია – უძღვება გამომცემლობის რეალიზაციის საქმეს და ჩინებულადაც, მასზე დიდად არის დამოკიდებული, დაგვანაყრებს თუ გვაშიმშილებს.

რახან კადრებზე ვსაუბრობთ, მინდა ორი ადამიანი გავიხსენო: დორექტორის მოადგილეები: ადმინისტრაციულ დარგში შოთა თოფურია და სანარმოო დარგში გიორგი იამანიძე. მართალია, ისინი არჩილს არ მოუყვანია, გამომცემლობაში დაუხვდნენ, მაგრამ კარგა ხანს იმუშავა მათთან. შოთა თოფურია ერთი ადამიანური, კეთილი კაცი გახლდათ. იშვიათად შეიძლება დაიკვებხნოს ვინმემ ის სამეგობრო, შოთას რომ ჰყავდა, ეს მისი კაიკაცობის ერთ-ერთ საბუთადაც მიმაჩნია. გულმა უღალატა ამ კეთილ კაცს და ადრე წავიდა ამქვეყნიდან. „ნაკადულმა“ მას თავისი წილი ცრემლი გააყოლა.

მრავალგამოცდილი პოლიგრაფისტი გიორგი იამანიძე ბოლოს ბედმა ჩვენთან გადმოაგდო. მახსოვდა პოლიგრაფიაში მისი სიმკაცრე და ამ სიმკაცრეს აქაც არ გვაკლებდა, არც მახვილი სიტყვა აკლდა. ტაშს რომ შემოჰკრავდა, უნდა მივმხვდარიყავით, მასთან კამათი შეგვეწყვიტა.

მშვენივრად უძღვებოდა საქმეს, სანამ მთლად დაუძღურებოდა. რომ დაუძღურდა, თანამდებობა ისე შევეუცვალეთ, შინ არ გაგვიშვია. სიკვდილამდე ჩვენი კოლექტივის წევრი გახლდათ. ვიცოდი, შრომაში დაბერებულ კაცს შინ ჯდომა გაუჭირდებოდა. ამისთვის სულ მლოცავდა მისი ქალიშვილი ნათელა: ღმერთმა ბედნიერი სიბერე მოგცესო, მაგრამ ვატყობ, მისი ლოცვა არ მისრულდება.

როგორი იყო ბატონი არჩილი, როგორც პიროვნება? გულღია, კეთილი, მიმნდობი. ეჭვი არასოდეს გაეკარებოდა მის გულს, უკადრისს არ გაკადრებდა. იცოდა სხვისი შრომის დაფასება. თუ ვინმე, თუნდაც გამსახკომის თავმჯდომარე ზედმეტად შემაქებდა, როცა ამისი ღირსი არც ვიყავი, იგი არამცთუ შუბლს შეჰკრავდა, მადლობასაც კი უხდიდა, რადგან კარგად იცოდა, ყველაფერი, რაც „ნაკადულში“ კეთდებოდა, კეთდებოდა მისი სახელით.

არჩილის საქმიან და პიროვნულ თვისებებზე დანერა

ლილი გოგობიამ შესანიშნავი ნოველა „ფიქრის კაცი“. არჩილი მაშინ სამოცდაათი წლისა გახდა. რა ვიცოდით, რომ ეს მისი სიცოცხლის „წინააღმდეგ“ იყო.

ამ ფიქრის კაცს სევდა იპყრობდა, როცა მისთვის შეუფერებელი საქმის გაკეთება ევალებოდა.

ერთხელ, (მგონი, უკრაინაში) საკავშირო თათბირზე მოუხდა წასვლა, რადგან მხოლოდ დირექტორებს უხმობდნენ.

სტუმრები რალაც აუზთან მიუყვანიათ, რომელიღაც გამომცემლობის დირექტორი აუზისაკენ გადახრილა, ჯიბიდან პარტიბილეთი ამოვარდნია და წყალში დაკარგულა. სასონარკვეთილი კაცი აუზში გადამხტარა, უპოვნია სანუკვარი ნივთი, ამოულია, მაგრამ გალუმპული სასტუმროში წაუყვანიათ და მერე თათბირზე აღარც გამოჩენილა.

ამ უაზრო თათბირით შეწუხებულ არჩილს იმდენი უცინია, თვალეზე ცრემლი მოსდგომია. ეს ბატონმა არჩილმაც მიაბო და ჩვენმა მოსკოველმა კურატორმა ქალმა, რომელიც არჩილის გამომცემლობიდან წასვლას შეესწრო და ნახა, როგორ ტიროდა მთელი გამომცემლობა.

იდგა 1983 წლის გვიანი გაზაფხული. ბატონი არჩილი დაღვრემილი დაბრუნდა მწერალთა კავშირიდან და გაგვიცხნადა, თქვენგან მივდივარო. მწერალთა კავშირის თავმჯდომარეს ნოდარ დუმბაძეს „მნათობის“ რედაქტორობა შეეთავაზებინა. „მნათობში“ მუშაობა მისთვის სანუკვარი ოცნება იყო. განსაკუთრებით იგონებდა იმ დროს, როცა იქ ბატონი სიმონ ჩიქოვანი, მისი მეგობარი და მასწავლებელი მუშაობდა. სიმონ ჩიქოვანის მონატრება ლექსში „ჩემი ღრუბელი“ ასე გამოხატა:

„გული მაქვს შენი ნაპერწკლით სავსე,
მინდოდა,

ერთხელ ცეცხლიც დაგენტო,
მაგრამ არსაით შემომხვდი გზაზე,
მარადიულო და ერთადერთო.“

მაშ რატომ იყო დაღონებული, ჩვენ ხომ „სულაქაურად“ მიგვარჩნდა, ისიც ძალიან შეგვეჩვია და ენანებოდა ჩვენი დათმობა.

რაც ეს გვითხრა, მე მასთან შესვლას ვერიდებოდი, თვალს ვერ ვუსწორებდი. ერთხელ ვკითხე, თქვენს მაგივრად ვინ მოდის-მეთქი, არ გამიმხილა, მხოლოდ ის მითხრა, ძალიან კარგი ინტელიგენტი იყო.

დადგა მისი წასვლის დღეც. შოთა თოფურია იხმო, ჯიბიდან საკმაოდ მოზრდილი თანხა ამოიღო, გადასცა და უთხრა, შამპანური და შოკოლადი მომიტანე, ხალხს უნდა გამოვემშვიდობო. ოთახში რომ შევედი, ხელებში თავჩარგული იჯდა და ქვითინებდა. უკლებლივ ყველანი ვტიროდით, სწორედ იმ დროს მოგვისწრო მოსკოვიდან ჩამოსულმა ჩვენმა კურატორმა ქალმა, მაგრამ როცა მიხვდა, იმ დღეს ჩვენთან საქმეზე ლაპარაკი აღარ შეიძლებოდა, უხმოდ გატრიალდა. „მნათობისადმი“ კეთილი შურით ავსებულებმა ტაშით მივაცილეთ კიბეებამდე.

ნონა კალანდარიშვილი და ლილი გოგოხია ალღუმზე

მაგრამ ეს არ იყო ნამდვილი დამშვიდობება. ისევ ვხვდებოდით, ისევ ვსაუბრობდით საერთო სატყვივარზე.

გამოდოდა მისი წიგნები: „სალამურას თავგადასავალი“ და „ჯადოსნური კაბა“. მის ბოლო წიგნს „ცისფერი ირემი“ სიყვარულით უპატრონა და ურედაქტორა თენგიზ ჩხაიძემ.

მაშინდელ დამშვიდობებას დამშვიდობება არ ეთქმის. არჩილის ნაადრევი წასვლა ამქვეყნიდან „ნაკადულმა“ ყველაზე მწარედ განიცადა, ვტიროდით და გზას ვულოცავდით სულეთისაკენ მიმავალს. ცრემლჩამომდინარემ უცბად მისი ოთახის კედელზე თვალი შევასწარ მშვენიერ სურათს, იგი ზურაბ ნიჟარაძის ნატურმორტი იყო, ჩვენი საჩუქარი მისი დაბადების ორმოცდაათი წლისთავზე 15 თებერვალს. რა ბედნიერი დღე იყო მაშინ, ჩვენი სახსოვარიც ძალიან უყვარდა ბატონ არჩილს.

მალე შევიტყვეთ, ის კარგი ინტელიგენტი, ჩვენთან რომ გაამწესეს, სახელგანთქმული პოეტი მორის ფოცხიშვილი გახლდათ. მას თითქმის ყველა იცნობდა და ბევრი მეგობარიც ჰყავდა „ნაკადულში“.

ბატონი მორისი მხიარული და ბედნიერი მოვიდა გამომცემლობაში და გვითხრა, როცა მამტკიცებდნენ, ჩემი ლექსის სტრიქონი „მე ის პატარა ნაკადული ვარო“ წარმოვთქვი.

ვითარებას რომ გაეცნო, ძალზე კმაყოფილი დარჩა, თვითონაც მიდგა-მოდგა და საქმეს შეუდგა. მიუხედავად ავადმყოფობისა, არც ერთ თათბირს არ აკლდებოდა, მიუხაროდა მოსკოვის საერთაშორისო გამოფენა-ბაზრობაზე. საქმეს წყნარად, უჩუმრად უძღვებოდა. იგი ოთხი წელიწადი 1983-1987 წლებში იყო „ნაკადულის“ დირექტორი და ისე წავიდა გამომცემლობიდან, საყვედურის არც ერთი ბრძანება არ დაუწერია.

რითი იყო მნიშვნელოვანი მისი მოღვაწეობის პერიოდი, რა გაკეთდა საინტერესო?

1984 წლიდან საფუძველი ჩაეყარა „მცირე სათავგადასავლო ბიბლიოთეკას“. ამ სერიით უმცროსი ასაკის ბავშვებისათვის იბეჭდებოდა მცირე მოცულობის საუკეთესო სათავგადასავლო ნაწარმოებები.

ყველაზე მნიშვნელოვანი, რაც იმ პერიოდში შეიქმნა, ის გახლავთ, რომ საფუძველი ჩაეყარა ჩვენს „ფუნდამენტურ“ გამოცემას „ქართული მწერლობა“. მისი გამოცემის იდეა რედაქციის გამგეს აკაკი ბრეგაძეს ეკუთვნის, რაც გაიზიარეს და განახორციელეს დირექტორმა და გამოცემის სარედაქ-

ციო კოლეგიამ. ბიბლიოთეკა გამოდის 1987 წლოდან და იგი მოიცავს ყოველივე საუკეთესოს, რაც შექმნილა ქართულ ენაზე V საუკუნიდან ჩვენი საუკუნის ოციან წლებამდე. გამოცემა ითვალისწინებს სხვადასხვა ჟანრს – პოეზიას, პროზას, დრამატურგიას, პუბლიცისტიკას.

განსაკუთრებული ყურადღება ექცეოდა ფერადი წიგნების გამოცემას.

წიგნების გაფორმებაში მონაწილეობდნენ ქართველი მხატვრები.

ასევე ჩვენი რუსი მხატვარი ნაგაევი. აი, სწორედ აქ იხარჯებოდა საკმაოდ დიდი თანხა მხატვრობაზე, რაც გამომცემლობის მთავარი მხატვრის გურამ ლლონტის სამართლიან უკმაყოფილებას იწვევდა.

არასოდეს „ნაკადულში“ არ გამოცემულა ეგრეთწოდებული ამოჭრილი, სათამაშო წიგნები. ამ საქმეში დიდი მონდომება გამოიჩინეს ბატონმა მორისმა და გამსახკომის მაშინდელმა თავმჯდომარემ ბატონმა ვალერი ბაქრაძემ. რახან საქართველოში ასეთი წიგნების ტრადიცია არ იყო, რუსეთის პოლიგრაფიულ ბაზაზე „ნაკადულისა“ და „მალიშის“ ერთობლივი გრიფით დაიბეჭდა ორი ულამაზესი წიგნი: შარლ პეროს „ჩექმებიანი კატა“ და სერგეი მიხალკოვის „საკამათო რა იყო?„

შემდგომ ქართველმა მხატვრებმა და პოლიგრაფისტებმაც სცადეს მათთვის მიებაძათ, ცხადია, ხარისხი ისეთი არ იყო, მაგრამ მაინც გამოვიდა ქართული ხალხური ზღაპარი „ნაცარქექია“, რაც ფერადი წიგნის გამოცემის საქმეში დიდ წარმატებად მიმაჩნია.

რაც იმ პერიოდში სასაყვედუროდ დაგვრჩა, ეს იყო რუსულ ენაზე რედაქციის გახსნა. ბატონმა მორისმა საკუთარი ლექსები დასტამბა რუსულ ენაზე მდიდრული გაფორმებით. ამან მიიქცია მწერლობის ყურადღება. „ნაკადულში“ არ იყო საჭირო რუსულ ენაზე რედაქციის შექმნა, მაშინ, როდესაც „მერანში“ კარგა ხანია არსებობდა რუსულ ენაზე გამოცემათა სექტორი, „ზლატკინის გამოცემლობა“.

მიუხედავად კოლექტივის დიდი წინააღმდეგობისა,

გამსახკომის ხელშეწყობით, შეფარულად შეიქმნა რედაქცია. მის გამგედ დაინიშნა წიგნის სახლიდან უმცროსი რედაქტორის რანგში გადმოყვანილი ეკა კეჭაყმაძე, შეემატა რედაქტორი და კორექტორი, რასაც უსიამოვნების მეტი არაფერი მოუტანია გამომცემლობისათვის.

მაპატიოს უფალმა, ბატონი მორისის სულმა, იქნებ ესეც გახდა მიზეზი მისი „ნაკადულიდან“ „წიგნის პალატაში“ გადაყვანისა.

იქაც თავდაუზოგავად მუშაობდა, სულ ახლის ძიებაში იყო, მაგრამ მისმა ყმანვილკაცობისდროინდელმა ავადმყოფობამ არ დააცალა, ადრე შემოალამდა ცხოვრების გზაზე „ნაკადულმა“ მწარედ დაიტირა ეს გონიერი და უკეთილშობილესი კაცი, რომელიც მხოლოდ სიკეთეს თესავდა ამქვეყნად. იგი სვეტიცხოვლის ტაძრის ეზოში განისვენებს, როგორც მის დიდ სულს შეეფერება.

ბატონი მორისი იზიარებდა „ბუდემოშლილი“ „ნაკადულის“ გასაჭირს და ცდილობდა გამომცემლობისათვის შესაფერისი შენობა დაემკვიდრებინა.

მან ახალი შენობის აგების საკითხი დააყენა ზემდგომ ორგანოებში, გამსახკომმა მხარი დაუჭირა და გადაწყდა საბავშვო გამომცემლობისათვის „მზიურის“ ტერიტორიაზე დიდი შენობა აეგოთ თავისი კაფე-ბარებითა და საკონცერტო დარბაზებით. მახსოვს, მისი პროექტისა და მაკეტის შედგენაში დიდი თანხა გადაიხადეს. რალა თქმა უნდა, არაფერი გაკეთებულა, ქარმა წაიღო ის მილიონები. მწერალთა კავშირში კი ქართველი მწერლები დიდი ინტერესით ათვალიერებდნენ იმ მაკეტს.

1987 წლის გაზაფხული იდგა. სრულიად მოულოდნელად ბატონი მორისი წიგნის პალატის დირექტორად გადაიყვანეს. მართალია, ის მეტად საპასუხისმგებლო საქმე იყო, მაგრამ მის ნასვლას არავინ მოელოდა. თვითონაც უკმაყოფილო იყო და ჩვენც, მაგრამ ამ უსიამოვნო და უხერხულ გრძნობას ის აქარწყლებდა, რომ ბატონი ვახტანგ ქელიძე საბავშვო გამომცემლობის ადრინდელი ჭირისუფალი იყო, და ვიცოდით, საქმეს კარგად გაუძღვებოდა.

1987 წლის ადრე გაზაფხულზე მოვიდა ჩვენთან ბატონი ვახტანგი. „ლიტერატურული საქართველოდან“ „ნაკადულში“ იგი ბავშვების სიყვარულმა მოიყვანა.

იგი ადრეც, ორმოცდაათიან წლებშიც საბავშვო გამომცემლობის ნამდვილ ხელმძღვანელად ითვლებოდა და რომ არა მრავალი საინტერესო სამუშაო, იმ დროიდან მოყოლებული დღემდეც შეიძლებოდა გამომცემლობის დირექტორი ყოფილიყო. ჭარმაგ მწერალს სულ არ ეტყობოდა წელთა სიმრავლე, მას ჯერ სამოცდაათი წელიც კი არ შესრულებოდა და ჩვეული ენერგიით შეუდგა საქმეს. გამომცემლობიდან ოცდახუთი წლის წინ წასული, ახლა მისი ორმოცდაათი წლის იუბილეს შესახვედრად ემზადებოდა.

გამომცემლობაში, მაგიდასთან სხედან მერი ფანჯავიძე, დოდო ვადაჭკორია, ნონა კალანდარიშვილი, მორის ფოცხიშვილი

გამოვეცით საიუბილეო ბუკლეტი და ჩვენი არსებობის ორმოცდაათი წლისთავი მოკრძალებულად გაშუქდა ტელევიზიით.

გამომცემლობა მისი მოსვლის დროისათვის იმდენად მომძლავრებული იყო, რომ ბინათმშენებლობაში შესულ თანამშრომელთა დიდ ნაწილს მოგების ანგარიშიდან მნიშვნელოვანი დახმარება გაენია.

ბატონი ვახტანგი სულ ოთხ წელიწადს დარჩა „ნაკადულში“ (1987-1991წწ.). ბოლო წლებში გარეშე მოშურნეთაგან შეწუხებული ლამის გულს ვეღარ უდებდა საქმეს და განცხადებაც კი დანერა სამუშაოდან განთავისუფლების თაობაზე, რაც შემდგომ, თუმცა ამაში გამომცემლობა მხარს არ უჭერდა, მოხერხებულად გამოიყენა გამსახკომმა.

ყველაზე მნიშვნელოვანი, რაც ამ მოკლე დროის მანძილზე გაკეთდა, „მსოფლიო ლიტერატურის ბიბლიოთეკის“ სერიის შექმნა გახლდათ. საშუალო და უფროსი სასკოლო ასაკის ბავშვთათვის განკუთვნილი ბიბლიოთეკა სამოც ტომად დაიგეგმა.

ამ ბიბლიოთეკის დაარსება ადრეც იყო განზრახული, მაგრამ მას განხორციელება არ ეწერა. შედგენილ იქნა სარედაქციო კოლეგია ცნობილ მწერალთა, მეცნიერთა, მხატვართა, გამომცემლობის მუშაკთა შემადგენლობით. იგი წყვეტდა თითოეული ტომის გამოცემის საკითხს.

თუ წიგნს გარეგნულად წუნი ვერ დაედება, ეს მისი ხელმძღვანელის, მხატვარ ჯემალ ლოლუას დამსახურებაა.

რუსულ ენაზე გამოცემათა რედაქციას საქმე თითქმის აღარ ჰქონდა, რუსულად წიგნები აღარ გამოდიოდა. მას სახელი გადაერქვა და მთარგმნელობითი რედაქცია ეწოდა, მაგრამ ვერც ახლა მოეძებნა გამართლება.

ბატონი ვახტანგის დროს დიდი ყურადღება ექცეოდა დედნის მაღალ დონეზე მომზადებას, მის გაფორმებას, მაგრამ თანდათან გაჭირდა გამოცემა, ქვეყანაში დამძიმდა მდგომარეობა.

იღვა 1991 წელი. მაშინაც გაზაფხული იყო. ერთ დღეს გამსახკომის თავმჯდომარემ ბატონმა რევაზ ლლონტმა დამირეკა: მანდ იყავით, ბატონ ვახტანგს შეატყობინეთ, მოვდივარ, ახალი დირექტორი მომყავსო. სახტად დავრჩი. არ ველოდი და არც ვიცოდი, როგორ მოვქცეულიყავი. როგორც ზემოთ მოგახსენეთ, ბატონი ვახტანგის ადრე დაწერილი განცხადება გამოიყენეს.

მე კი დავურეკე ბატონ ვახტანგს, მაგრამ იგი გამომცემლობაში აღარ მოსულა, უიმისოდ შევხვდით ახალ დირექ-

ტორს და ეს დირექტორი ჩვენთვის ყველასათვის ნაცნობი, მაშინ „საბჭოთა საქართველოს“ მხატვრული ლიტერატურის რედაქციის გამგე იორამ ქემერტელიძე გახლდათ.

ბატონი ვახტანგი ჩემს დიდ მასწავლებლად და მეგობრად მიმაჩნია. ერთად მუშაობის დროიდან მასზე ტკბილი მოგონება და მისი საუკეთესო ნიგნები დამრჩა მისივე ძვირფასი წარწერებით, მისი თარგმანები: ჯეკ ლონდონის „მარტინ იდენი“, ჯერომ სელეჯერის „თამაში ჭვავის ყანაში“, ჩარლზ დიკენსის „ნიკოლას ნიკლბი“, შექსპირი, და რაც მთავარია, „ქართლის ცხოვრების ქრონიკების“ ხუთივე ნიგნი. ან ჯანგატეხილ და ძვირფას ადამიანს, მისი ერთგული მეუღლის და ასევე მწერლის ვალია ტატიშვილის დალუპვის გამო სევდამორეულს მინდა კიდევ ვუსურვო სიმხნევე და ჯანმრთელობა.

იორამს ადრიდანვე ვიცნობდი, როგორც უკეთილშობილეს, მშრომელ, წესიერ ადამიანს, კარგ პოეტსა და გერმანისტს.

იგი ხუტა ბერულავას დროსაც მუშაობდა „ნაკადულში“ მისთვის შეუფერებელ თანამდებობაზე (ბულალტრის შტატში, მაგრამ რედაქტორად). ნიგნიც გამოგვიცია მისი, შინაურ კაცად ვთვლიდით. ასეც იყო. ბატონი ვახტანგის ადგილას მოსვლა ეუხერხულებოდა, ამბობდა: იგი თავისი სურვილით, თავისი განცხადებით რომ არ წასულიყო, მე აქ რა მომიყვანდაო. ბევრს ვერაფერს ვიტყვი მის მოღვაწეობაზე, რადგან მისი დირექტორობა მძიმე პერიოდს დაემთხვა. არეულობა იყო ქვეყანაშიც და გამომცემლობაშიც. ცდილობდა საქმის კეთებას, მაგრამ გამომცემლობას უჭირდა ფინანსურად. არ იყო ქალაქი, ნიგნი თითქმის არ გამოდიოდა. ხალხის „შესანახად“ უკიდურეს ზომებს – შტატების შემცირებას მიმართა, მის დროს გამომცემლობიდან წავიდნენ ისეთი გამოცდილი რედაქტორები, როგორებიც იყვნენ: ნათელა ლორთქიფანიძე, ჯენეტ ბაჯელიძე, ნათელა ჩირაძე, მიმოზა ახვლედიანი, ცისანა ჩხაიძე, ნიმა ანთელავა, მაყვალა კალანდარიშვილი, ეთერ კუბლაშვილი, ლილი გეგელია, ტექრედაქტორები ლია ქვარცხავა, მერაბ ნიქაბაძე და სხვები, მხატვრები ჯიბო ყავლაშვილი და შოთა დოლიძე, რასაც გამომცემლობის მუშაკთა ეკო-

ნომიური მდგომარეობა ოდნავადაც არ გაუუმჯობესებია, სამსახურიდან დათხოვნილთა კი მძიმე ტრავმა მიაყენა. გამომცემლობაში შექმნილი მძიმე ვითარების გამო გამომცემლობა დატოვეს ჯენეტო ჭანტურაიამ და ლია ერისთავმა.

სამსახურში მოსვლის დღიდანვე დიდ პატივს მცემდა და ანგარიშს მიწევდა, მაგრამ მუდამ ახლის ძიებაში მყოფს, გამომცემლობაში „მრჩევლებიც“ გამოუჩნდნენ. ბევრი რამის გადახალისება მოინდომა. ეს „მრჩევლებიც“ მღვრიე წყალში თევზის დაჭერას ცდილობდნენ. ჯერ დაანგრევენიეს საბავშვო წიგნის სახლი, ვინმე კეკენაძეს გადაეცა შენობა „საასპარეზოდ“, შემდეგ მის უკან დასაბრუნებლად სასამართლოებში სირბილი მოუხდათ მთავარ რედაქტორს თენგიზ ჩხაიძეს და დირექტორის მოადგილეს საწარმოო დარგში მერი ფანჯავიძეს. გაჩანაგდა საბავშვო წიგნის სახლის წლობით ნაგროვები ბიბლიოთეკა. სხვა უნიკალურ გამოცემათა შორის ახლა მსოფლიო ლიტერატურის ბიბლიოთეკის ორასტომეული მახსოვს. სადღაა დღეს მისი ხსენება. შემდგომ სარედაქციო ნაწილშიც მოხდა ცვლილებები. მე მთავარ რედაქტორად ვიმუშავე მრავალი წლის მანძილზე – ხუტა ბერულავას, ნაწილობრივ კონსტანტინე ლორთქიფანიძის, შემდგომ მთლიანად არჩილ სულაკაურის, მორის ფოცხიშვილის, ვახტანგ ჭელიძის დროს, ერთ მშვენიერ დღეს გამომიცხადა, მიზეზის დაუსახელებლად რედაქციის გამგედ უნდა გადაგიყვანო. ვერ გეტყვით, გული არ დამწყვეტია-მეთქი, დავეთანხმე, მით უმეტეს, როცა ვიცოდი, ვინ გააგრძელებდა ამ საქმეს. მარადიული ამქვეყნად არაფერია. ალბათ, ესეც კანონზომიერი მოვლენა იყო და ისევე დიდი სიყვარულით გავაგრძელე ჩემი საქმე, რადგან მაშინაც ვგრძნობდი, „უნაკადულოდ“ სიცოცხლე არ მიღირდა. მე სკამის სიყვარულით არასოდეს მიმუშავია ამ გამომცემლობაში.

ამბობენ, მიცვალებულზე ან კარგი უნდა თქვა, ან არაფერიო. თუ ზედმეტი მომივიდა, ესეც ღმერთმა მაპატიოს, რადგან მძიმე სენით ტანჯული წავიდა ამ ქვეყნიდან.

ხანმოკლე სიცოცხლე ჰქონდა, ადრე გამოაკლდა თავის საძმაკაცოს, ჯერ თავისი მეგობრები, შესანიშნავი მეცნიერი

და ვაჟკაცი ჯურხა ნადირაძე დაიტირა, მერე საყვარელი მეგობარი და პოეტი თედო ბექიშვილი და მალე ისიც იმათ გზას დაადგა. „ნაკადულშიც“ სულ სამი წელი, სამი მძიმე წელი დაჰყო 1991-1994 წლები.

გაოცებული დავრჩი, 1994 წლის სექტემბერში შვებულებიდან რომ დავბრუნდი. აგვისტოს ბოლოს გამომცემლობის დირექტორად ოთარ ჭელიძე დაენიშნათ. ოთარს ორმოცდაათიანი წლებიდანვე ვიცნობდი, ვიცნობდი კი არა, ვმეგობრობდი მასთან.

**მეგობრებთან ერთად. მარჯვნიდან პირველი
შუქურა დარახველიძე**

იგი არავის მოუცილებია გამომცემლობამდე. თვითონ მოვიდა, რადგან ყველას იცნობდა და პირდაპირ შეუდგა საქმეს. ვიცოდი, საქმიანი კაცი რომ იყო, მაგრამ თუ ამდენს შესძლებდა, ვერ ვიფიქრებდი. თავისი გულის სითბო ყველას გაუნანილა. მიდგა-მოდგა, ხალხი მოიკითხა, ვინმეს გაშვებაზე არც უფიქრია. პირიქით, გამომცემლობისათვის საჭირო ადამიანები: ჯენეტ ბაჯელიძე, ცისანა ჩხაიძე, თამარ ბულაძე, ჯიბო ყავლაშვილი, შოთა დოლიძე, ასმათ კიკვიძე, შტატიტ თუ ხელშეკრულებით ისევ მოიწვია გამომცემლობაში

და საქმე გაუჩინა.

ცხადია, ისევე უჭირდა გამომცემლობას, მაგრამ ოთარ-მა ყველას ჭირი თუ ლხინი გაიზიარა. ხალხი წელში გაიმართა, გაჩნდა ხელფასი, უშურველად გასცემდა დახმარებებს. არ მახსოვს, ვინმეს გასჭირვებოდეს და დირექტორს მისთვის დახმარების ხელი არ გაენვდინა. ამას ხელს უწყობდა მთავრობიდან მიღებული ფინანსური დახმარებაც.

გრძელდებოდა „ქართული მწერლობისა“ და „მსოფლიო საბავშვო ბიბლიოთეკის“ სერიების გამოცემა, დიდ ყურადღებას აქცევდა ეროვნულ ლიტერატურას. გამოიცა გივი გეგეჭკორის „ილია ჭავჭავაძის ცხოვრება“, ტაგუ მებურიშვილის საბავშვო ლექსები „ტაში, ბიჭო, ტაშიო“, ქეთევან ჭილაშვილის მოთხრობები „და-ძმა“. ცდილობდა სტამბის შექმნას.

მისი ხანმოკლე მოღვაწეობის მნიშვნელოვან მოვლენად მიმაჩნია „სალიტერატურო გაზეთის“ დაარსება, რომლის რედაქტორიც თვითონვე გახლდათ. გაზეთი მაღალ პროფესიულ დონეზე გამოდიოდა. მან მიიზიდა ნიჭიერ მწერალთა და ლიტერატორთა ძველი თუ ახალი თაობა. ფინანსური თვალსაზრისით გამომცემლობისათვის იგი არ იყო მომგებიანი გამოცემა, მაგრამ მე მიმაჩნია ესეც რეკლამის ბრალი იყო. გამომცემლობამ ვერ უზრუნველყო მისი გამოცემა და ოთარის გამომცემლობიდან და იმავდროულად ამქვეყნიდან ნასვლასთან ერთან დაიხურა.

მოულოდნელმა სიკვდილმა შეწყვიტა ოთარის ხანმოკლე, მაგრამ მეტად ნაყოფიერი მოღვაწეობა (1994 წ. აგვისტო – 1998 წ. დეკემბერი).

გამომცემლობაში რომ მოვიდა, ოთარი წინანდებურად მხნე, ვაჟკაცური, მხიარული იყო. გამოგვეთხოვა ჯოხზე დაყრდნობილი, უძლური და სევდიანი. ახლა ყველამ ვიცოდით, უკურნებელი სენით იყო შეპყრობილი, მაშინ კი, კარგა ხნის წინ, როცა ეს გამიმხილა, არ მჯეროდა, მეგონა, გაუჭირდა და თვითონ იგონებს-მეთქი. მაპატიოს მისმა ხსოვნამ, მაშინ ასე რომ ვიფიქრე მასზე, მით უმეტეს ვიცოდი, ოთარს ტყუილი არ უყვარდა.

ვაჟკაცურად შეხვდა სიკვდილს. მაგონდება მისი მშვე-

ნიერი, სევდიანი ლექსები – სიკვდილთან გაპაექრება.

იმ ხანებში „ნაკადულს“ დიდი მნუხარება დაატყდა თავს: თითქმის ერთდროულად წავიდნენ ამქვეყნიდან: ცისანა ჩხაიძე – მრავალმხრივი ნიჭით დაჯილდოებული, მეტად კაცთმოყვარე ადამიანი, გაუსაძლისი ტკივილი ჩვენი.

ერთი წლის შემდეგ, მაშინაც გვიანი შემოდგომა იყო, გამომცემლობამ ალალი ცრემლით დაიტირა მისი ქომაგი, საშუალო ასაკის ბავშვთა ლიტერატურის რედაქციის გამგე მინდია არაბული. მას ნამდვილი შემოქმედებითი წვის ასაკში უღალატა ალალმა გულმა.

ოთარი ორივეს სიკვდილს შეესწრო, ორივე დაიტირა, ვინ იცის, გულში რა უთქმელი დარდი ჰქონდა თვითონაც ავადმყოფს. 1998 წლის დეკემბერში გავაცვილეთ უკანასკნელ გზაზე. ამჯერად დირექტორის დიდხანს ლოდინი აღარ დაგვჭირვებია.

1999 წლის იანვრიდან შეუდგა მუშაობას ცნობილი პოეტი ბესიკ ხარანაული.

იგი ხალისით მოვიდა გამომცემლობაში, მოვიდა მეთორმეტე დირექტორად. ხალისით იმიტომ მოვიდა, ეტყობა, მართლა უნდოდა საქმე ეკეთებინა. ძალზე ხანმოკლე იყო მისი მოღვაწეობის პერიოდი. მისი მოსვლის დღიდანვე საოცარი ყურადღება და სითბო ვიგრძენი. საოცრად თავაზიანი კაცი იყო. ჩვენს ორ ფუნდამენტურ გამოცემაზე: „ქართული მწერლობა“ და „მსოფლიო საბავშვო ბიბლიოთეკა“ უარი არ უთქვამს, მხოლოდ „სალიტერატურო გაზეთი“ გააუქმა – წამგებანიანო, მაგრამ, ვფიქრობ, თავიდანვე არ მოსწონდა იგი.

იმ ხანმოკლე პერიოდში ლუჟკოვის წიგნის „ჩემი მოსკოვი“ და ქართული ხალხური ზღაპრის „რწყილი და ჭიანჭველას“ ორენოვნად გადაქცევა (ქართულ-სომხური) მოასწრო, რაც დიდად მოსაწონი ვერ გამოვიდა.

ბესიკი მალე მიხვდა, გამომცემლობაში მუშაობა შექმნილ ვითარებაში ძალზე ძნელი იყო, დაინახა ხალხის უკმაყოფილება და გამომცემლობის დირექტორად ბაკურ სულაკაურის მოსვლას გაუნია რეკომენდაცია.

ბაკურ სულაკაური ორი ათასი წლის სექტემბერში შე-

უდგა გამომცემლობის დირექტორობას, ის იყო გამომცემლობის რიგით მეცამეტე დირექტორი და მას მხოლოდ მცირე ხანს ხელმძღვანელობდა, მერე კი თავის ძველ სამუშაოს დაუბრუნდა.

გამომცემლობის თანამშრომლებმა თავის ხელმძღვანელად მისივე ნიალიდან წარმოშობილი, ცნობილი პოეტი ანზორ აბულაშვილი აირჩიეს.

იგი წლების განმავლობაში მუშაობს „ნაკადულში ჯერ აღმანახ „ჯეჯილის“ რედაქტორად, შემდგომ „საბავშვო ნიგნის სახლის“ დირექტორად. გულით უყვარს ის საქმე, რასაც ემსახურება და პატივს სცემს მის ტრადიციებს ძველიდან მოყოლებული დღემდე. როცა მას დირექტორად ვირჩევდით, ყველას გვჯეროდა, ეს სათნო, ჭკვიანი, კაცთმოყვარე ადამიანი ყველაზე მეტად შეეფერებოდა ჩვენს გულისწადილს.

მისი გონიერება იმის თავდებია, უნარიანად წარუძღვება ამ საქმეს, კაცთმოყვარეობა კი – არავის ინტერესებს არ შელახავს, გაუფრთხილდება ადამიანის ღირსებას, როგორც მის მაღალ პოეზიას შეეფერება.

ანზორი გამომცემლობის მეთოთხმეტე დირექტორია. რიცხვი თოთხმეტი კი ბედნიერების მომტანი უნდა იყოს მისთვისაც და ჩვენთვისაც.

ჩვენ მის თანამებრძოლებს ისლა გვმართებს, გვერდში ამოვუდგეთ მას და გამომცემლობის გაჭირვების ტვირთი ერთად ვზიდოთ.

დღეს გამომცემლობის სახეს მხოლოდ ძველი თაობის წარმომადგენლები როდი ქმნიან, მათ გვერდით უდგანან ნიჭიერი ბუღალტერი მათა კოჭლამაზაშვილი, რედაქტორი ნინო ღვინერია, ეკა, ნატო, ნონა, ლია და კიდევ სხვები, ღმერთმა გვიმრავლოს ახალგაზრდობა.

მე ჩემს მოგონებათა ფურცლებს ვხურავ, იქნებ კიდევ აღმოჩნდეს ვინმე, ვინც მას წლების შემდეგ დაასრულებს.

მარტი, 2001 წელი

**ნონა კალანდარიშვილის ქართული თარგმანების
ბიბლიოგრაფია**

1. ვ. ბრედელი. „ნათესავები და ნაცნობები“;
2. ვ. ბრედელი. „50 დღე“;
3. ს. ცვაიგი. „მარიამ სტიუარტი“;
4. ს. ცვაიგი. ნოველები: „უხილავი კოლექცია“, „ტყუპი დე-ბი“;
5. თ. მანი. მოთხრობა: „მარიო და ჯადოქარი“;
6. ჰ. მანი. „პატარა ქალაქი“;
7. ე. ჰოფმანი. მოთხრობა: „ქალბატონი სკიუდერი“;
8. ლ. ფრანკი. „მატილდა“;
9. ლ. ფრანკი. მოთხრობები: „მიზეზი“, „პორტრეტი“, „ჯარისკაცის ქვრივი“, „ნიუ-იორკული სიყვარულის ამბავი“, „ბლოკვარტი“, „დურგალი“, „მაშვალი“, „მიხაელის დაბრუნება“;
10. ბ. კელერმანი. „სიკვდილის როკვა“;
11. ბ. კელერმანი. „ძმები შელენბერგები“;
12. ლ. ბეთჰოვენი. „წერილები“;
13. ძმები გრიმები. ზღაპრები;
14. ს. აპტი. „თომას მანი“;
15. ლ. ლოზინსკაია. „შილერი“;
16. ნ. ბაჟანოვი. „რახმანილოვი“;
17. ძმები ვაინერები. „შეხვედრა მინოტავრთან“;
18. ჯ. ტაროცი. „ვერდი“.

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0179, 0. ჭავჭავაძის ბაზ. 19, ☎: 2 22 36 09, 5(99) 17 22 30

E-mail: universal@internet.ge